

วัตถุประสงค์

วารสารกฎหมายและสังคมรังสิตเป็นวารสารวิชาการของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าทางด้านกฎหมายและสังคมและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา เพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยและงานวิชาการในมหาวิทยาลัยรังสิต และจากสถาบันภายนอก รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขานิติศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน บทความที่เสนอมจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะระบบการอ้างอิงและรูปแบบการนำเสนอ

ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มาให้ถูกต้อง กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

52/347 อาคารอุไรรัตน์ (ตึก 3) ถนนพหลโยธิน เมืองเอก ตำบลหลักหก

อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

โทร. 02-997-2222 ต่อ 1294 โทรสาร. 02-997-2222 ต่อ 1264

Email: RJLS@rsu.ac.th

ประธานที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ

คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร

อดีตรองอธิการบดีสูงสุด, นักวิชาการอิสระ

ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์พลตำรวจตรี ดร.วีรพล กุลบุตร

รองผู้บัญชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รองศาสตราจารย์ ดร.โกเมศ ขวัญเมือง

กรรมการบริหารหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวอนิสมา มานะทน

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวจุติมา สิริจารุธร

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ผศ.ดร.อิงครัต ดลเจิม

อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รศ.ดร. วินันท์กานต์ รุจิภักดี

อาจารย์ประจำหลักสูตรดุขฎฐิบัณฑิตสาขาอาชญวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.พ.ต.อ.ดร.พงศ์กุลธร โรจน์วิรุฬห์

อาจารย์ประจำคณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

ประธานหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

อาจารย์วิเชษฐ์ สิ้นประสิทธิ์กุล

อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์

รองผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นางสาวอมรรัตน์ วงศ์สุวรรณ

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ดร.สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ออกแบบปก

นางสาวจุติมา สิริจารุธร

เจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

จัดรูปเล่ม

นางสาวอนุสรรา เสงวิเชียร

ผู้ช่วยอาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต

52/347 ถนนพหลโยธิน เมืองเอก ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

Tel. 02-997-2222 ต่อ 5231

RJLS

Rangsit Journal of Law and Society
วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

บทบรรณาธิการ

วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2563 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เป็นบทความวิจัยจำนวน 1 เรื่อง และบทความวิชาการจำนวน 4 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 2 ของจัดทำวารสารของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต และเพื่อเป้าหมายของการทำวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย

กองบรรณาธิการวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต ขอขอบคุณท่านผู้เขียน และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจวารสารของเราและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น ตลอดจนทีมงานทุกท่านที่เกี่ยวข้องจนวารสารได้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ทุกประการ

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้ จะให้มุมมองและแง่คิดต่างๆ ต่อยอดความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์

บรรณาธิการ

RJLS

Rangsit Journal of Law and Society
วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

บทความวิจัย : Research Articles

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด 1

LEGAL MEASURES IN EDUCATION MANAGEMENT FOR CHILDREN AND JUVENILE OFFENDERS

บัญชา วิทยอนันต์, เมธาพร กาญจนเดชะ

บทความวิชาการ : Academic Articles

แนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก 17

CHILD SEXUAL HARASSMENT LAW ENFORCEMENT POLICY

จักรกฤษณ์ วรวิทย์, ศลธร คงหวาน

การตรวจสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังหญิง 34

A HEALTH EXAMINATION OF FEMALE INMATES

มยุรี อุทยาพนาลี

มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด 52

HARM REDUCTION

กอบกุล จันทวโร

หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 69

PRINCIPLE, CONCEPTS, THEORIES AND MANAGEMENT OF CRIMINAL JUSTICE SYSTEM

อิงครัต ดลเจิม

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 86

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่
กระทำความผิด*

LEGAL MEASURES IN EDUCATION MANAGEMENT FOR CHILDREN AND
JUVENILE OFFENDERS

บัญชา วิทยานันต์

Buncha Wittaya-anant

เมธพร กาญจนเตชะ

Mataporn Kanchanatecha

วิทยาลัยนครราชสีมา

Nakhon Ratchasima College, Thailand

Email: bancha@nmc.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการ แนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หลักการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกควบคุมในสถานพินิจ 2) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตลอดจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางกฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่น 3) เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทย 4) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไข และพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้อง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดในพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ.2561 เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยหลักสูตรการศึกษานอกระบบนั้นไม่เหมาะสมจะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน อีกทั้งการจัดการเรียนตาม มาตรา 36 ไม่เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน

* Received 14 February 2020; Revised 19 March 2020; Accepted 23 April 2020

อีกทั้งรูปแบบการจัดการศึกษาที่อนุญาตให้ออกไปศึกษาในสถานศึกษา ประเภทไปมา นอกสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้นส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะ ควรตั้งคณะกรรมการบูรณาการจัดการศึกษาที่ประกอบด้วยนักวิชาการด้านการศึกษา สหวิชาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก อีกทั้งแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 ให้หลักสูตรการฝึกอบรมเป็นไปตามโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และจัดให้การศึกษาลักษณะโรงเรียนประจำ นอกจากนี้ควรจัดตั้งค่ายฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้ได้รับการบังคับโทษในระยะเวลาที่สั้น

คำสำคัญ: การกระทำผิด, เด็กและเยาวชน, การจัดการศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were; 1) to study principles and concepts for treating children and juvenile offenders, correcting and rehabilitating as well as setting principles of education management and training for children and juvenile offenders who were detained in detention homes, 2) to study principles of laws related to treating of children and juvenile as well as education management and training for children and juvenile offenders both of Thai and Japanese laws, 3) to study problems caused from education management and training for children and juvenile offenders of Thailand and, 4) to study guidelines for solving problems and developing related laws to rehabilitate children and juvenile correctly. This is qualitative research conducted by using documentary research methodology to analyze data with content analysis and juristic method.

The objectives of this research were to study problems and guidelines related to education management and training for children and juvenile offenders in Thailand. The results revealed that the education management of non-formal education curriculum, as prescribed by the Administration of Juvenile Offenders Rehabilitation Act B.E. 2561 (2018), was not suitable for using with children and

juvenile offenders with deviant behavior and its Section 36 did not meet labor market. Moreover, the education management that allow to study outside detention homes affecting the children and juvenile offenders. Suggestions were as follows: - a committee should be established for integrating of education management that consisted of multidisciplinary academics, agencies related to judicial process for children; the Administration of Juvenile Offenders Rehabilitation Act B.E. 2561 (2018) shall be amended for making training curricula be in conformed with structures of Office of the Vocational Education Commission and their education management shall be provided in form of boarding schools; moreover, short-term training camps for children and juvenile offenders shall be established.

Keywords: Offence, Children and Juvenile, Education Management

บทนำ

การพัฒนาเด็กและเยาวชนถือเป็นแนวนโยบายที่สำคัญของชาติ ซึ่งจะต้องกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติทุกฉบับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งแนวนโยบายในการปกป้อง ค้ำครอง และแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามวัย เห็นได้จากทางอาชีวศึกษาและทันตวิทยาไม่ถือว่าการกระทำของเด็กเป็นอาชญากรรม แต่จะเรียกการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนว่า “เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน” หรือตรงกับคำว่า “Juvenile Delinquency” และภาครัฐได้มีความพยายามพัฒนาหน่วยงานภายในกระบวนการยุติธรรมเด็ก รวมถึงวางนโยบายต่างๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับประโยชน์สูงสุด (The best of the Child) ที่เป็นไปตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child) โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นองค์กรสำคัญที่จะพัฒนาแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เด็กและเยาวชนมีความพร้อมและศักยภาพทางด้านความคิด ทักษะคิด จิตใจ พฤติกรรม ความรู้ ความสามารถที่จะกลับสู่สังคมอย่างเช่นพลเมืองที่มีคุณภาพไม่เป็นภาระและไม่สร้างปัญหาให้กับสังคมต่อไป และในปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ.2561 โดยต้องการที่จะจัดระบบของการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เป็นไปอย่างเป็น

ระบบและมีประสิทธิภาพทั้งกระบวนการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องตลอดจนการดูแลหลังจากที่เด็กและเยาวชนได้รับการปล่อยตัว ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เด็กนั้นสามารถกลับมาอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติและไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก (กิตติณัฐ วิทยุรัตน์, 2559)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาหลักการ แนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หลักการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกควบคุมในสถานพินิจ

2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ของกฎหมาย เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตลอดจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางกฎหมายไทย และกฎหมายญี่ปุ่น

3. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทย

4. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไข และพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้อง

สมมติฐานของการวิจัย สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น ถือเป็นหลักในการพัฒนา แก้ไข ปรับเปลี่ยน และฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเพื่อให้มีความรู้ ทักษะ มีวิชาชีพติดตัว อีกทั้งพัฒนาพฤติกรรมให้มีความพร้อมก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวไปสู่สังคมภายนอก กลับตนเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณสมบัติต่อการพัฒนาประเทศ แต่ในปัจจุบันพบว่าการจัดการศึกษาในสถานพินิจนั้นไม่เหมาะสมสำหรับการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด อีกทั้งการจัดการศึกษาไม่ได้คำนึงถึงเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งส่งผลให้การแก้ไข ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนไม่สามารถเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กและเยาวชนจำนวนหนึ่งยังกลับมาสู่การกระทำความผิดซ้ำอีก แต่หากประเทศไทยได้จัดระบบการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนอย่าง เหมาะสมในระหว่างที่ถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ โดยการนำการจัดการศึกษาในลักษณะของ โรงเรียนประจำมาใช้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำและถือว่าการดำเนินงานที่คำนึงถึงเด็กและเยาวชนได้รับประโยชน์สูงสุด (The best of the Child)

ขอบเขตของการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษากฎหมายในด้านเนื้อหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา และฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกควบคุมในสถานพินิจ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัววิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ

ครอบครัว พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 และกฎ ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงนิติวิธี (Juristic Method Analysis) รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสรุป ผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงหลักการ แนวคิดการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การแก้ไขฟื้นฟู หลักการจัดการศึกษาและฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกควบคุมในสถานพินิจ
2. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ทั้งกฎหมายไทยและประเทศญี่ปุ่น
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทย
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางทางแก้ไขและพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

ผลการวิจัย

1. การจัดการศึกษาการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ประเทศไทยได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษา ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติหลักประกันด้านการศึกษาไว้ใน หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 57 ยังกำหนดให้การฝึกอบรมเด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ให้เข้ารับการฝึกอบรมให้กระทำโดยสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมวด 4 หรือสถานที่อื่น ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและศาลเห็นสมควร โดยการจัดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตรใด ต้องจัดให้เหมาะสมกับอายุ สภาพร่างกาย สภาพจิต วุฒิภาวะ และประโยชน์ที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับในอนาคต โดยคำนึงถึงความประสงค์ของเด็กหรือเยาวชน และพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้ศูนย์ฝึกและอบรมจะต้องจัดให้มีการศึกษาสายสามัญหรือการฝึกวิชาชีพ และการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมและอารมณ์เด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับอายุ สภาพร่างกาย สภาพจิต วุฒิภาวะ ระยะเวลาการฝึกอบรม และประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนจะได้รับในอนาคต ตามหลักสูตรการฝึกอบรมที่อธิบดีกำหนด (มาตรา 34) และให้ศูนย์ฝึกและอบรมจัดทำแนวทางการฝึกอบรมเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนตามสภาพปัญหาและความจำเป็น โดยมีการกำหนดระยะเวลาที่สอดคล้องกับคำพิพากษา หรือคำสั่งศาล เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้ แนวทางการฝึกอบรมต้องสอดคล้องกับการกิจและลักษณะของศูนย์ฝึกและอบรมแต่ละ แห่ง (มาตรา 35) และในการจัดทำแนวทางการฝึกอบรมให้พิจารณาข้อมูล (1) รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (2) ระยะเวลาการฝึกอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล (3) ผลการจำแนก (4) ความสนใจ ความถนัด และความต้องการของเด็กและเยาวชน (5) หลักสูตรการฝึกอบรมซึ่งสถานที่ควบคุมสามารถจัดได้ (มาตรา 36) นอกจากนี้ในทางปฏิบัติก็ได้มีระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 5 หลักสูตรการฝึกอบรมประกอบด้วย หลักสูตรด้านการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมและอารมณ์เด็ก และเยาวชน หลักสูตร ด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน

สำหรับประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมาย Juvenile Law 2003 และ The Child Welfare Law of Japan (พินญา เหลืองรัตนเจริญ, 2555) จัดการศึกษาโดยหลักสูตรแนวนว เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การศึกษาทางด้านอาชีพ การศึกษาวิสามัญทั่วไป และการศึกษาพิเศษ การจัดการศึกษาสำหรับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในสถานฝึกอบรมของประเทศไทย (The Children and Young Persons Act, 1993) มีการดำเนินงานของสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชน แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

(1) Primary training school จัดให้สำหรับเด็กอายุ 14 - 16 ปี

(2) Middle training school จัดให้สำหรับเด็กอายุ 16 - 20 ปี

(3) Special training school จัดให้สำหรับเด็กอายุ 16 - 23 ปี ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการการศึกษาเป็นพิเศษ เช่น อาจมีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกายหรือจิตใจ ในระดับที่ไม่รุนแรง

(4) Medical training School จัดให้สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพ ร่างกายหรือจิตใจอย่างรุนแรง

ในปี ค.ศ. 1977 สถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ได้ปรับปรุงการแก้ไข บำบัด โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อปรับปรุงโปรแกรมการฝึกอบรมระยะสั้น สำหรับผู้กระทำความผิดกฎหมาย จราจร และความผิดอื่นที่เป็นฐานความผิดเล็กน้อยไม่รุนแรง และเพื่อพัฒนาและจัดเตรียมการศึกษาที่เหมาะสมในสถานพินิจแต่ละแห่ง โดยให้มีหลักสูตรแนะแนวเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การศึกษาทางด้านอาชีพ การศึกษาสามัญทั่วไป และการศึกษาพิเศษ ตลอดจนโปรแกรมการทำผิดด้านร่างกายและจิตใจสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหา การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นยังผลให้สถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในญี่ปุ่นมีลักษณะเป็น 2 ประเภท (House Of Parliament Parliamentary Office of Science & Technology, 2016) โดยใช้ระยะเวลาในการให้การฝึกอบรมเป็นเกณฑ์ ได้แก่

1. สถานฝึกอบรมระยะสั้น ซึ่งรับเด็กที่กระทำความผิดเล็กน้อยไม่รุนแรง โดยจัดฝึกอบรมอย่างเข้ม ระหว่าง 4-5 เดือน

2. สถานฝึกอบรมระยะยาว จัดไว้สำหรับเด็กที่มีความประพฤติร้ายแรงกว่ากลุ่มแรก ซึ่งการฝึกอบรมระยะสั้นไม่เพียงพอสำหรับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเด็กและเยาวชน ได้ โดยมีช่วงเวลาการฝึกอบรมประมาณ 2 ปี

สำหรับรูปแบบการจัดการศึกษาเด็กและเยาวชนในสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนของประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นหน้าที่ของสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่ดำเนินภารกิจในการบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชน โดยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนทั้ง การศึกษาสามัญและการฝึกหัด อาชีพร่วมกับการบำบัดรักษาทางการแพทย์ และการให้การปรึกษาแนะแนวต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างปกติในสังคม โดยโปรแกรมการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูที่จัดให้สำหรับเด็กและเยาวชนในญี่ปุ่นนั้นจะหลากหลายมาก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางเลือกให้แก่เด็กและเยาวชนสามารถเลือกโปรแกรมการฝึกอบรมได้ตามความต้องการ และเหมาะสม โปรแกรมที่จัดไว้จะหลากหลายครอบคลุมลักษณะที่แตกต่างกันของเด็กและเยาวชนแต่ละราย โปรแกรมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทั้งโปรแกรมระยะสั้นและระยะยาว โปรแกรมระยะสั้นจะมีไว้สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายในฐานความผิดเล็กน้อย

เช่น ผิดกฎหมายควบคุมการจราจร การขับขี้อย่างประมาทจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น หากความผิดฐานที่รุนแรงกว่านั้นหรือพิจารณาแล้วเห็นว่า เด็กควรได้รับการแก้ไขโดยใช้เวลานานจะได้ โปรแกรมต่าง ๆ ในระยะยาวหากพิจารณาหลักสูตรระยะยาว พบว่าโปรแกรมส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมที่มุ่งทางด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะทางสังคม โปรแกรมที่มุ่งการบำบัดรักษาทางการแพทย์มีเพียงโปรแกรมเดียวเท่านั้น

2. ปัญหาการจัดการศึกษา การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ปรากฏตาม พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ. 2561 มาตรา 37 กำหนดให้สถานที่ควบคุมจัดให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วย การศึกษาแห่งชาติ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในทางปฏิบัติสถานพินิจและคุ้มครองเด็กได้นำหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งถือเป็นบุคคลที่ถือว่ามีความผิดหรือมีพฤติกรรมความประพฤติผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคมที่จะต้องได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พฤติกรรม อีกทั้งปัญหาของการจัดการศึกษาวิชาชีพ ที่ปรากฏในมาตรา 36 ไม่ได้มีข้อกำหนดในพิจารณาความต้องการของตลาดแรงงาน หรือความสอดคล้องกับหลักสูตรของกรมอาชีวศึกษาส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนเมื่อได้รับการปล่อยตัวและต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

3. จากการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ควรต้องพิจารณาทั้งด้านนโยบายที่ต้องให้ความสำคัญของการศึกษา โดยรัฐมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและมุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด สำหรับรูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พบว่า ควรต้องพิจารณาถึงการจัดการศึกษาจากแนวคิดใน การจัดตั้งโรงเรียนดัดสันดานที่เป็นโรงเรียนกึ่งนอน โรงเรียนการฝึกอาชีพ ตลอดจนการนำระบบค่ายฝึกอบรม สำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกบังคับโทษในระยะสั้นๆ รวมไปถึงพิจารณารูปแบบการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

อภิปรายผล

1. ความสำคัญของการศึกษาที่นำไปสู่การแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจากการศึกษามาตรฐานระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กอนุสัญญา

ว่า ด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (UN Convention on the Rights) ที่ได้กำหนดให้สิทธิในการพัฒนาตนเองของเด็กเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ที่เด็กจะต้องได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา อันเป็นพื้นฐานและมาตรการที่จำเป็นต่อการพัฒนาของเด็ก อนุสัญญาเน้นว่าเด็กมีสิทธิได้รับการศึกษาเพื่อให้เด็กได้พัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถพิเศษ และความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กให้เต็มศักยภาพของแต่ละคน สิทธิในการศึกษานั้นอยู่บนพื้นฐานที่จะต้องให้เด็กมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยรัฐจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมให้ทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจากเด็กทุกคน และต้องส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาในระดับชั้นมัธยมในรูปแบบที่หลากหลายและการศึกษาวิชาชีพ เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสที่เข้าศึกษาได้ โดยรัฐ อาจจัดมาตรการที่เหมาะสม (ข้อ 29) เมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญานี้จึงจำเป็นต้องมีพันธกรณีที่บัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางหลักประกันถึงหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา รวมไปถึงการจัดการศึกษาที่ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย เป็นต้น (สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562) และในทางปฏิบัติได้มีการกำหนดความสำคัญของการศึกษาไว้ในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - 2564 รวมไปถึงแผนปฏิบัติการด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2563 - 2565) โดยรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมวัย

ในการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จึงถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา รวมไปถึงการจัดการศึกษาที่ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย เพราะการศึกษาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะสามารถเข้ามามีส่วนในการแก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มศักยภาพของมนุษย์เป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ ทั้งในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยตัวของมันเอง และในฐานะที่เป็นทรัพยากร ดังนั้นการศึกษาจึงถือเป็นการพัฒนาคนที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้ (Knowledge-based) เมื่อการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดย่อมจะต้องเป็นไปตามทฤษฎีในการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ซึ่งมีวิธีการหลายที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ วิธีการดังกล่าวมีสภาพเป็นตัวบำบัด ตัดโอกาสหรือจำกัดความสามารถในการกระทำความผิด วิธีการ เหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเพื่อความสุข ความพึงพอใจของผู้นั้น โดยในการ

ศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอเพื่อแสดงให้เห็นว่า การศึกษาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและสามารถแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ในขณะเดียวกันย่อมส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เห็นว่าควรใช้การศึกษา การนันทนาการ การหางาน และการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง การสร้างสังคมที่เป็นธรรมยังยอมรับในหลักการให้ความช่วยเหลือและการสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

2. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการของศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

2.1 การจำแนกเด็กและเยาวชน ในการจัดการเรียนการสอนของสถานพินิจนั้น จะเริ่มจากกระบวนการจำแนกเด็กและ เยาวชน เพื่อเป็นการแยกเด็กและเยาวชน ในเหมาะสมกับการจัดการศึกษา เป็นไปตามพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ. 2561 มาตรา 27 ที่กำหนดให้ผู้อำนวยการจัดให้มีการจำแนกเด็กและเยาวชน กล่าวโดยสรุป การจำแนกเด็กและ เยาวชนนั้นเป็นวิธีการแยกและจัดประเภทเด็กและเยาวชนเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมตามสภาพปัญหาและความจำเป็นของเด็กและเยาวชน ซึ่งเมื่อได้มีการจำแนกเด็กและเยาวชนแล้ว ในกรณีที่เด็กและเยาวชนที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ จะเข้าเรียนในหน่วยสามัญหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเปิดให้เยาวชนได้ศึกษาทุกระดับตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย เห็นได้ว่าวิธีการจำแนกเด็กและเยาวชนดังกล่าวนี้ จึงสอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยการแก้ไข ฟื้นฟูที่มองว่าลงโทษต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดีอาจกระทำเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม โดยยึดหลักการลงโทษต้องเหมาะสมกับบุคคล เน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำความผิดเน้นการแก้ไขที่สาเหตุ และแก้ไขถูกต้องผู้กระทำจะไม่กลับมากระทำความผิดอีก

2.2 หลักสูตรที่ใช้เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงหลักสูตรด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่สถานพินิจฯ ได้จัดให้แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด สำหรับหลักสูตรด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน นั้นแบ่งออกเป็น

2.2.1 การจัดการศึกษาสายสามัญ การจัดการศึกษาสายสามัญนั้นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กได้นำหลักสูตรการศึกษา นอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2551 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2557) มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการจัดทำหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการศึกษาระดับขั้นนอกระบบปกติที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัยไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษาอาชีพ ประสบการณ์หรือความสนใจที่มี จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ และเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต และภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค แต่เมื่อนำหลักสูตรการศึกษานอกระบบดังกล่าวมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งถือเป็นบุคคลที่ถือว่ามีความผิดปกติทางพฤติกรรม หรือมีความประพฤติผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งจากการศึกษาจากแนวคิดในสมัยใหม่มีความเห็นว่าการกระทำความผิดของเด็กมาจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ปัญหาความยากจนครอบครัวแตกแยก หรือครอบครัวขาดความอบอุ่น หลักการนี้พยายามหาสาเหตุของการกระทำความผิดที่แท้จริง เพื่อให้มีการแก้ไขเด็กให้ตรงกับสาเหตุ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาของซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่เสนอว่าผู้กระทำความผิดอาจเป็นคนเจ็บป่วย การฝ่าฝืนกฎหมายน่าจะเป็นการเจ็บป่วยมากกว่าการเจตนากระทำความผิดอย่างแท้จริง เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรจะได้รับการแก้ไข บำบัด พื้นฟู อย่างถูกต้องและให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของเด็กและเยาวชนแต่ละราย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขและลดการกระทำผิดซ้ำ ดังนั้นผู้วิจัยพิจารณาการนำหลักสูตร การศึกษานอกระบบมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นยังไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (Florida State Dept of Juvenile Justice., 1997)

จากการศึกษากฎหมายประเทศญี่ปุ่นจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษานั้นจะใช้หลักสูตรที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละประเทศ แต่จุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนนั้นมีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับเข้าไปอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขและไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

2.2.2 การจัดการศึกษาวิชาชีพ การจัดการศึกษาวิชานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและ คุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละแห่ง ได้เรียนรู้หลักสูตรวิชาชีพในหลักสูตรหรือสาขาวิชาที่ตนเองสนใจ สามารถนำไปประกอบอาชีพต่อไป โดยการหลักสูตรจะต้องพิจารณาข้อมูลตามพระราชบัญญัติการ

บริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 มาตรา 36 กำหนดให้พิจารณาข้อมูล ดังต่อไปนี้

- (1) รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
- (2) ระยะเวลาการฝึกอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล
- (3) ผลการจำแนก
- (4) ความสมัครใจ ความถนัด และความต้องการของเด็กและเยาวชน
- (5) หลักสูตรการฝึกอบรมซึ่งสถานที่ควบคุมสามารถจัดได้

จากบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้จัดหลักสูตรการฝึกอบรมนั้นต้องพิจารณาจากความสมัครใจ ความถนัด และความต้องการของเด็กและเยาวชน รวมถึงหลักสูตรนั้นสถานที่ ควบคุมสามารถจัดได้

ในทางปฏิบัติ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กแต่ละแห่งจะดำเนินการจัดการโครงการหรือหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับอบรมเยาวชนที่อยู่ภายในจะถามความต้องการของเด็กว่าพวกเขาอยากที่จะเรียนรู้อะไร สนใจอาชีพไหน และให้ทางเลือกกับพวกเขาในการอบรมฝึกฝนโดยการสำรวจความสนใจในการประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ ซึ่งหากพบว่าคนส่วนใหญ่สนใจเรียนรู้ในทักษะอาชีพด้านใดก็จะดำเนินการจัดทำโครงการเพื่อให้เข้ามาอยู่ในหลักสูตรวิชาของสถานพินิจฯ ต่อไป จากการดำเนินงานดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การจัดทำโครงการเพื่อนำมาเข้าสู่หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจนั้นเป็นการพิจารณาตามพระราชบัญญัติการบริหาร การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 มาตรา 36 โดยเฉพาะ (4) ความสมัครใจ ความถนัด และความต้องการของเด็กและเยาวชน และ(5) หลักสูตรการฝึกอบรมซึ่งสถานที่ควบคุมสามารถจัดได้ โดยไม่ได้มีข้อกำหนดในการพิจารณาความต้องการของตลาดแรงงาน หรือความสอดคล้องกับหลักสูตรของกรมอาชีวศึกษา ซึ่งอาจส่งผลกระทบเมื่อเด็กและเยาวชนเมื่อได้รับการปล่อยตัว เพราะหากการจัดหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ย่อมจะส่งผลให้เด็กสามารถเทียบโอนได้ว่าอยู่ในระดับการศึกษาใด (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2543)

จากการศึกษากฎหมายประเทศประเทศญี่ปุ่น พบว่า การศึกษาสายอาชีพและการแนะแนวอาชีพ สถานฝึกอบรมแต่ละแห่งสามารถกำหนดรายวิชาบรรจุเข้าในหลักสูตรสายอาชีพของสถานฝึกอบรมได้โดยอิสระขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น ความต้องการของตลาดแรงงาน วัตถุประสงค์ในการประกอบการ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของสถานพินิจนั้นมีหลักสูตรที่ยังไม่เหมาะสมกับการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกมีผู้ให้ ข้อมูลว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้ เนื่องจาก เด็กและเยาวชนนั้นถือว่ามีความพร้อมทางพฤติกรรมและอารมณ์ การใช้การศึกษาจึงถือว่ามีส่วนช่วยลดการกระทำความผิดซ้ำได้ในขณะหากการจัดการศึกษาที่ไม่เหมาะสมอาจมีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนนั้นหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีก

3. ปัญหารูปแบบการจัดการศึกษาของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ปัจจุบันรูปแบบของการเรียนของเด็กเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจหรือศูนย์ฝึกนั้น มีรูปแบบคือ

3.1 การจัดการศึกษาในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก มีการจัดการศึกษาสายสามัญ และ จัดการศึกษาวิชาชีพ

3.2 ออกไปศึกษาในสถานศึกษา ประเภทไปมานอกสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน

โดยความหมายของการศึกษาประเภทไปมานอกสถานพินิจ หมายถึง เด็กหรือเยาวชน ที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ที่อยู่ในความควบคุมดูแลของสถานพินิจฯ หรือศูนย์ ฝึกและอบรมฯ ได้รับอนุญาตให้ออกไปศึกษาประเภทไปมานอกสถานพินิจตามพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 41(6) ซึ่งในทางปฏิบัติกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน การ อนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดแล้วออกไปศึกษาใน สถานศึกษา ประเภทไปมานอกสถานพินิจ หรือศูนย์ฝึกและอบรมตามระเบียบอธิบดีกำหนด พ.ศ. 2557 เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า การที่เรียน แบบไปมานอกสถานพินิจนั้นเกิด ปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เด็กและเยาวชนไม่สามารถปรับตัวเข้ากับนักเรียนอื่นไม่รู้สึกลังอาย กลัวเพื่อน สังคม ไม่ยอมรับอาจส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน ดังนั้นการจัดการศึกษาประเภทไป มานอกสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงไม่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีแนวคิดที่ว่า รูปแบบของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิด นั้นควรดำเนินการจัดการเรียนการสอนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจากการศึกษา แนวคิดแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยในปี พ.ศ. 2476 หลวงบรรณ สารประสิทธิ์ รักษาราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ได้เสนอให้จัดตั้งโรงเรียนที่ควรมี ลักษณะเป็นโรงเรียนดัดสันดาน (Reform School) ผสมกับโรงเรียนฝึกวิชาชีพ (Industrial School) ที่อบรมปรับเปลี่ยนนิสัย และฝึกอาชีพ เพื่อให้เด็กเป็นแรงงานทางเศรษฐกิจในอนาคต (ศรัณยู เทพสงเคราะห์, 2559) และจากการศึกษารูปแบบของการจัดการศึกษาของประเทศ ญี่ปุ่น การจัดการศึกษาถือเป็นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในการแก้ไข ฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยการให้การศึกษา และฝึกอบรมจะมีการจัดการให้การศึกษาในเรื่องจำเพาะ คือ การจัดสถานฝึก โดยการ จัด การศึกษาอบรมโดยแบ่งตามประเภทอายุของเด็กและเยาวชนที่มีลักษณะเป็นประเภทกลุ่มช่วง อายุ 3 กลุ่มอายุ และกลุ่มที่ 4 สำหรับกลุ่มที่มีปัญหาด้านสุขภาพ

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน ในปัจจุบันนั้นยังมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในสถานพินิจในลักษณะของโรงเรียนประจำ โรงเรียนการฝึกอาชีพและค่ายฝึกอบรมเยาวชนตามช่วงอายุ อย่างไรก็ตาม ในการจัดเฉพาะ หลักสูตรเกี่ยวกับวิชาชีพก็อาจจำเป็นที่จะต้องออกไปศึกษาในสถานศึกษา ประเภทไปมา นอกสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังนั้น ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ควรต้องมีการ จัดรูปแบบการจัดการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยนำมาบูรณาการใน เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับประโยชน์สูงสุด และ สามารถปรับพฤติกรรมของเด็กให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้เป็นปกติ และที่สำคัญเด็กและ เยาวชนนั้นจะต้องไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก รวมถึงจัดตั้งคณะกรรมการบูรณาการ จัด การศึกษาที่ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษา สหวิชาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรปรับหลักสูตรการจัดการศึกษาวิชาสามัญ ที่ปัจจุบันใช้หลักสูตรการศึกษานอก ระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ควรปรับหลักสูตรที่ให้การศึกษาเป็น

เครื่องมือ หนึ่งของการบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชน โดยอาจใช้กิจกรรมเป็นหลักในการดำเนิน
หลักสูตร

2. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่
กระทำผิด พ.ศ. 2561 วรรคท้ายของมาตรา 36 ดังนี้

มาตรา 36 “ในการจัดทำแนวทางการฝึกอบรม ให้พิจารณาข้อมูล ดังต่อไปนี้

- (1) รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
- (2) ระยะเวลาการฝึกอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล
- (3) ผลการจำแนก
- (4) ความสนใจ ความถนัด และความต้องการของเด็กและเยาวชน
- (5) หลักสูตรการฝึกอบรมซึ่งสถานที่ควบคุมสามารถจัดได้

ทั้งนี้ หลักสูตรการฝึกอบรมเป็นไปตามโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการการ
อาชีวศึกษา”

3. ควรจัดให้การศึกษาของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กในลักษณะโรงเรียนประจำ
(โรงเรียนกึ่งนอน) โดยจัดหลักสูตรการเรียนการสอนขึ้นในสถานพินิจฯ โดยมีวัตถุประสงค์
เพื่อให้การศึกษา (Education) สามารถเข้ามามีส่วนในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ทั้งนี้ เพื่อให้เด็ก
และเยาวชนได้รับประโยชน์สูงสุด และสามารถปรับพฤติกรรมของเด็กให้สามารถกลับเข้าสู่
สังคมได้เป็นปกติ และที่สำคัญเด็กและเยาวชนนั้นจะต้องไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

4. ออกระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วย รูปแบบการจัด
การศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

5. ควรจัดตั้งค่ายฝึกอบรมเด็กเยาวชนที่กระทำความผิดในรูปแบบแคมป์ฝึกอบรมใน
ระยะสั้นๆ เพื่อฟื้นฟู พัฒนาและบำบัดแก้ไขเด็กที่ศาลมีคำสั่งบังคับโทษในระยะสั้นๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2557). คู่มือปฏิบัติงาน การจัดการศึกษาให้กับเด็ก
และเยาวชนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551.
กรุงเทพมหานคร: กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก.

- กิตติณัฐ วิญญรัตน์. (2559). กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ : ศึกษากรณีการจัดการศึกษาของผู้ต้องขัง. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิชญา เหลืองรัตนเจริญ. (2555). กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญสกุล. (2543). การจัดการศึกษาทางเลือกโดยศูนย์การเรียนรู้ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานปฏิบัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ศรัญญ เทพสงเคราะห์. (2559). โรงเรียนฝึกอາชีฟ : พื้นที่ควบคุมเด็กในสถาบันราชทัณฑ์ไทย พ.ศ.2479-2501. วารสารหน้าจั่ว, 114-135. เข้าถึงได้จาก <https://library.tcdc.or.th/record/view/b00039751>
- สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). บทบัญญัติด้านการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. เข้าถึงได้จาก <https://library2.parliament.go.th/ejourna/content/af/2561/mar2561-3.pdf>
- Florida State Dept of Juvenile Justice. (1997). Polk County Juvenile Boot Camp-Female Program: A Follow-up Study of the First Seven Platoons. Retrieved <https://psycnet.apa.org/record/2007-13446-003>
- House Of Parliament Parliamentary Office of Science & Technology. (2016). Retrieved from www.parliament.uk/post
- The Children and Young Persons Act. (1993). (CYPA) Chapter 38. Retrieved from <https://sso.agc.gov.sg/Act/CYPA1993>

แนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก*

CHILD SEXUAL HARASSMENT LAW ENFORCEMENT POLICY

จักรกฤษณ์ วรवीร์

Jugkrit Vorawee

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

ศลธร คงหวาน

Sonthon Khongwan

สำนักงานกฎหมาย เอส เค

S.K. Law Office, Thailand

E-mail: Jugkrit@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความรุนแรงต่อเด็กถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งกำหนดให้เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่รอด เติบโต และได้รับการคุ้มครองจากความรุนแรงทุกรูปแบบ เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจและการคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน การล่วงละเมิดทางเพศเด็กถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กระทำต่อเด็กซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง เป็นความเสียหายที่เด็กได้รับทั้งในปัจจุบันและอนาคต ถือเป็นปัญหาที่มีความท้าทายในทุกประเทศและทุกสังคม การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็กต้องเป็นการคุ้มครองเพื่อประโยชน์ของเด็กอย่างแท้จริง

บทความทางวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการร้องทุกข์ ปัญหาพยานหลักฐานทางกายภาพ ปัญหามาตรฐานของผู้เชี่ยวชาญ ความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศกับผู้ถูกกล่าวหา ส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติงานในกระบวนการดำเนินคดีที่เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ ทำให้เด็กที่ถูกกระทำไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์ของเด็กอย่างแท้จริง จึงเสนอให้มี

* Received 15 February 2020; Revised 19 March 2020; Accepted 23 April 2020

กระบวนการคุ้มครองทางเพศเมื่อเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ กระบวนการป้องกันทางสังคม กระบวนการช่วยเหลือและการเยียวยา รวมถึงการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญา ความผิดฐานล่วงละเมิดทางเพศให้สอดคล้องเหมาะสมกับรูปแบบการกระทำความผิดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็กสามารถคุ้มครองสิทธิของเด็กผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: เด็ก, ล่วงละเมิดทางเพศ, กฎหมาย

Abstract

Violence against children considers as a violation of human rights as in the Convention on the Rights of the Child. It defines that every child has the right to survive, grow, and be protected from all forms of violence. Every child has the right to respect human dignity, physical and psychological integrity, and equal protection. Child Sexual Harassment is violence committed against children which causes severe physical and mental consequences. It damages committed children in the present and future which considers as a challenging problem in every country and every society. Law enforcement of child sexual harassment must be true protection for child benefit.

This academic article aims to study the condition of problems and flaws of the criminal justice system regarding child sexual harassment. The study has found that problems such as complaints, physical evidence, expert standard, inequality between sexually harassed and sexually accused affect the law enforcement and practice in the prosecution of child sexual harassment cases. So, harassed children are not truly protected for their benefit. It is proposed to have a process such as a medical protection process when a child is being sexually harassed, a social protection process, assistance, and remedy process including the amendment of criminal code for sexual harassment, which conforms to the appropriate forms of offending that changing in today's

society. Thus, the criminal justice system on child sexual harassment can protect the rights of harassed children more effectively.

Keywords: Child, Sexual Harassment, Law

บทนำ

“ไม่ควรมีเด็กคนใดต้องใช้ชีวิตอย่างหวาดกลัว” (ยูนิเซฟ, 2018) ถือเป็นข้อความที่แสดงให้เห็นถึงจุดยืนและเจตนารมณ์ที่สำคัญในการคุ้มครองเด็ก เนื่องจากเด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต เด็กทุกคนจึงควรได้รับการดูแลและพัฒนาศักยภาพสำหรับพัฒนาการในทุกด้านที่เหมาะสมกับวัย นอกจากนี้ เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากความรุนแรง การถูกทำร้าย การถูกละเลยทอดทิ้ง และการถูกแสวงประโยชน์ ความรุนแรงสามารถส่งผลกระทบอย่างหนักต่อพวกเด็ก ๆ ได้ตั้งแต่อาการบาดเจ็บทางกายทางจิตใจ พัฒนาการ ความสามารถในการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ของเด็กและอาจส่งผลเสียระยะยาวที่ติดตัวเด็กไปจนเป็นผู้ใหญ่ ในประเทศไทยมีเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ถูกทำร้ายทางกายหรือจิตใจ เป็นต้น

การถูกล่วงละเมิดทางเพศ หมายถึง เป็นการเรียกร้องหรือข่มขู่บังคับความต้องการทางเพศแก่ผู้อื่นทั้งกาย วาจา หรือแม้แต่ท่าทางต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมในหลายระดับตั้งแต่การสัมผัสร่างกาย เสื้อผ้า หรือผม หรือใช้สายตาแตะโหม่ ผิวกาย พุดจาลามก ส่งข้อความหรือโทรศัพท์ แสดงความเห็นเกี่ยวกับบุคลิกในเชิงทางเพศ แสดงท่าทางโอ้อวด จูบ ไปจนถึงการข่มขืน เป็นต้น ส่วนเหยื่อการกระทำอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ (กุลพล พลวัน, 2561) บุคคลที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศมักประสบปัญหาสุขภาพจิตภายหลังการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อาการที่อาจเกิดขึ้นทันทีเช่น หวาดกลัว ตื่นตระหนก หวาดระแวง สับสน กังวล ละอายใจ ไม่ไว้วางใจ ปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นต้น ส่วนปัญหาในระยะยาวที่พบได้เช่น โรคซึมเศร้า การพยายามฆ่าตัวตาย (อานนท์ จำลองกุล, 2560) ผลกระทบที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีที่มาจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศทั้งสิ้น

สถานการณ์ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศในเด็กเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทย และอีกหลาย ๆ ประเทศ การทำร้ายและการใช้ความรุนแรงกับเด็กในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของผู้ใหญ่ ซึ่งมีระดับความรุนแรงต่างกัน (จิตติมา ทรงมัจฉา และคณะ, 2555) อย่างไรก็ตามแม้ผลกระทบจากการที่เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศจะมี

ความรุนแรงที่อาจทำให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจเด็กที่ถูกกระทำ แต่กลับพบว่ามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ป้องกัน และช่วยเหลือเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการนำไปบังคับใช้กับการที่เด็กถูกกระทำดังกล่าว

บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอมุมมองปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็กและข้อเสนอแนะที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยบทความแบ่งออกเป็น 6 ส่วนด้วยกัน โดยส่วนแรกเป็นบทนำที่จะกล่าวถึงความเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ส่วนที่สองกล่าวถึงความหมายของเด็กและการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ส่วนที่สามกล่าวถึงมาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ส่วนที่สี่นำเสนอปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ส่วนที่ห้าองค์ความรู้ที่ได้จากบทความวิชาการนี้ และส่วนที่หกนำเสนอบทสรุปรวมถึงข้อเสนอแนะที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายการล่วงละเมิดทางเพศเด็กของประเทศไทย รายละเอียดแต่ละส่วนนำเสนอเป็นลำดับดังนี้

เนื้อหา

ความหมายของ “เด็ก” และ “การล่วงละเมิดทางเพศเด็ก”

การให้ความหมายคำว่า “เด็ก” มักถูกจำกัดไว้โดยอาศัยอายุเป็นเกณฑ์ในการประเมินว่าเป็นเด็กหรือไม่ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ข้อ 1 เด็กหมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (United Nations Human Rights, 1990) ในระดับอาเซียน คณะกรรมาธิการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children – ACWC) ได้ดำเนินการการขับเคลื่อนปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรีและการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในอาเซียน (Declaration on Elimination of Violence on Women and Elimination of Violence against Children in ASEAN – DEVAW/VAC) โดยปฏิญญาดังกล่าวมีการให้นิยามความหมายของคำว่าเด็กไว้เช่นเดียวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติคือกำหนดว่าเด็กหมายถึงบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี (United Nations, 2015) ในประเทศไทยพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ให้นิยามความหมายของ “เด็ก” คือบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์แต่ไม่รวมถึง

ผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก, 2546) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ให้นิยามความหมายของ “เด็ก” คือบุคคลอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, 2553) ผู้เขียนเห็นว่า เด็กควรหมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ เพื่อจะได้สอดคล้องกับคำนำหน้าชื่อ “เด็กชาย” หรือ “เด็กหญิง” ตามพระราชกฤษฎีกาคำนำหน้านามเด็ก พ.ศ. 2464 แม้กฎหมายดังกล่าวจะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ก็ยังถือปฏิบัติสืบต่อกันมาว่าผู้ที่อายุต่ำกว่า 15 ปี ก็ใช้ “เด็กชาย” หรือ “เด็กหญิง” แล้วแต่กรณี จนถึงปัจจุบัน ทั้งยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277 มาตรา 279 และมาตรา 283 วรรคสามด้วย

การล่วงละเมิดทางเพศเด็ก หมายถึง การกระทำทางเพศโดยที่เด็กไม่เข้าใจ หรือไม่สามารถยินยอมพร้อมใจ เป็นการกระทำผิดทางเพศต่อเด็กในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของผู้ใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งกับเด็กหญิงและเด็กชาย (Leserman Jane , 2005) การล่วงละเมิดทางเพศแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. การล่วงละเมิดทางเพศที่เกี่ยวข้องกับการมีเพศสัมพันธ์ โดยไม่ได้รับความยินยอมหรือการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากอายุของเด็กผู้เสียหาย 2. การทำร้ายร่างกายที่มุ่งไปทางเพศ แต่ไม่ถึงการข่มขืนกระทำชำเรา 3. การกระทำอนาจาร และ 4. ภาพสื่ออนาจารเด็ก (Cashmore, J., et al., 2017) ซึ่งลักษณะของการล่วงละเมิดทางเพศมีรูปแบบต่าง ๆ ที่พบในปัจจุบัน ได้แก่ การล่วงละเมิดโดยไม่มีการสัมผัส เช่น การเปิดอวัยวะเพศให้เด็กดู การให้เด็กดูภาพหรือวิดีโอเพื่อการสร้างความใคร่ต่อหน้าเด็ก การทำกิจกรรมทางเพศให้เด็กดู เป็นต้น

การล่วงละเมิดทางเพศ มีความแตกต่างกับการกระทำที่เรียกว่า ข่มขืนกระทำชำเรา (Rape) โดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (18) ได้ให้ความหมายของ “กระทำชำเรา” ว่าเป็นเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำ โดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำล่วงล้ำอวัยวะเพศทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น โดยการกระทำที่เป็นการข่มขืนกระทำชำเราหมายถึง การบังคับกระทำชำเรากับผู้อื่นโดยผู้อื่นไม่สมัครใจ อนึ่ง การใช้สิ่งอื่นใดหรืออวัยวะอื่นใดของผู้กระทำ สอดใส่อวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้เสียหายเพื่อเป็นการสนองความใคร่ของผู้กระทำถือเป็นเหตุเพิ่มโทษของการอนาจารตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 278 วรรคสอง อนึ่ง การที่ผู้กระทำใช้นิ้วสอดใส่อวัยวะของผู้เสียหายจากเดิมผู้กระทำเคยมีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (Rape) แต่เมื่อมีการแก้ไขความหมายของการกระทำชำเราใหม่ตาม

ความหมายข้างต้น ทำให้การใช้สิ่งอื่นใดหรือหรืออวัยวะของผู้กระทำสอดใส่อวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้เสียหายเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำมีความผิดฐานอนาจารโดยการล่วงล้ำ (Sexual Assault by Penetration) ซึ่งเป็นอนาจารที่มีเหตุเพิ่มโทษ (ปกป้อง ศรีสนิท, 2562) จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า การข่มขืนกระทำชำเราเป็นการกระทำรูปแบบหนึ่งของการล่วงละเมิดทางเพศ แต่การกระทำในลักษณะของการล่วงละเมิดทางเพศบางอย่าง เช่น การใช้วาจาทำทาง หรือข้อความที่สื่อไปในทางคุกคามทางเพศไม่เป็นการข่มขืนกระทำชำเรา ดังนั้นการล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศจึงมีรูปแบบการกระทำมากกว่าการข่มขืนกระทำชำเรา

สาเหตุที่เกิดการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก ก่อนข้างซับซ้อนและแตกต่างกันในแต่ละคนหรือแต่ละบริบทของสังคม ซึ่งโดยรวมก็เป็นผลจากปัญหาทางด้านอารมณ์ และจิตใจของผู้กระทำ เช่น ผู้ติดสารเสพติด สุรา ยาบ้า ฯลฯ เป็นต้น โดยเป็นผลมาจากการเสพยาจนไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จากการศึกษาของศูนย์วิจัยสุขภาพกรุงเทพ (นพ. วรวุฒิ เจริญศิริ, ม.ป.ป.) พบว่า ผู้กระทำมักจะเป็นผู้ที่เคยถูกล่วงเกินทางเพศหรือถูกทารุณกรรมในวัยเด็กมาก่อน การล่วงเกินทางเพศต่อเด็กอาจเกิดขึ้นได้ในทั้งบ้าน โรงเรียน วัด สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ห้องน้ำสาธารณะ โรงภาพยนตร์ ผู้ล่วงเกินทางเพศต่อเด็กมีแนวโน้มที่จะทำอีกจนเป็นนิสัยกรณีที่เป็นคนคุ้นเคย มักจะล่วงเกินทางเพศกับเด็กคนเดิมซ้ำแล้วซ้ำอีก ผู้กระทำมักจะเป็นผู้ที่มีปัญหาทางอารมณ์จากความกดดัน (เมื่อดำเนินคดีแล้วก็ควรมีมาตรการเพื่อความปลอดภัย) หรือความเครียดที่มากผิดปกติ เช่น ชีวิตสมรสมีปัญหาไม่สามารถจะสร้างความสัมพันธ์จนวัยใกล้เคียง จนกลายเป็นความผิดปกติทางเพศอย่างรุนแรง หรือเป็นผู้ที่มีปัญหาทางจิตใจโดยตรง เช่น ชอบมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเด็ก (Paedophile) เป็นต้น กรณีที่ผู้ล่วงละเมิดทางเพศเป็นคนแปลกหน้า มักจะกระทำกับเด็กแต่ละคนเพียงครั้งเดียวแล้วเปลี่ยนตัวผู้กระทำมักเป็นผู้ที่มีความต้องการทางเพศสูงผิดปกติอย่างรุนแรงและเกรงว่าคนวัยเดียวกันจะปฏิเสธ จึงหันมาล่วงเกินทางเพศต่อเด็กด้วยเห็นว่าย่อมอ่อนแอกว่า

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก

ปัจจุบันประเทศไทยพบการกระทำผิดฐานล่วงเกินทางเพศเด็กได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และมีรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งที่มีความรุนแรงกระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย และที่ไม่รุนแรงไม่ได้กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย แต่สร้างความเดือดร้อนรำคาญ และเป็นการละเมิดสิทธิบุคคล ดังที่องค์การแอ็คชั่นเอดประเทศไทย ร่วมกับแผนงานสุขภาพผู้หญิงและความเป็นธรรมทางเพศ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล และเครือข่ายสลัมสี่ภาค ได้ทำการศึกษาพบว่าพฤติกรรม

ล่วงละเมิดได้แก่ 1) ตั้งแต่ลวนลามด้วยสายตา 2) ถูกเนื้อต้องตัวลุบคลำ 3) ผิวกายแซว 4) พุดแซว พุดทะโลม พุดเกี้ยวพาราสี พุดลามกเรื่องเพศ หรือคำทอเป็นถ้อยคำเกี่ยวกับเรื่องเพศ (กุลพล พลวัน, 2561) การกระทำความผิดกล่าวแม้อาจไม่ส่งผลเสียหายทางร่างกายที่รุนแรงแต่ทางจิตใจนั้นย่อมได้รับความเสียหายมาก เนื่องจากเด็กมีสภาพจิตใจที่อ่อนแอกว่าวัยอื่น ๆ

“เด็ก” ถือเป็นประธานในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดการล่วงละเมิดทางเพศ มาตรการทางกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็กปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277 ความผิดฐาน “กระทำชำเราเด็ก” มาตรา 279 ความผิดฐาน “อนาจารเด็ก” มาตรา 283 ความผิดฐาน “เป็นธุระจัดหาเด็กเพื่อการอนาจาร” โดยฐานความผิดดังกล่าวข้างต้นถือเป็นการกระทำที่มีลักษณะของการการล่วงละเมิดทางเพศแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่ครอบคลุมการกระทำบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็ก โดยเฉพาะการครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็ก เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กและส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของเด็ก ประกอบกับความผิดเกี่ยวกับการค้าหรือทำให้แพร่หลาย ซึ่งวัตถุหรือสิ่งลามกไม่ได้แยกประเภทระหว่างสื่อลามกอนาจารผู้ใหญ่กับสื่อลามกอนาจารเด็กไว้ทั้งที่ลักษณะความผิดมีความร้ายแรงแตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้เด็กได้รับการคุ้มครองและป้องกันจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศมากขึ้น จึงได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาโดยเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 287/1 ความผิดเกี่ยวกับ “ครอบครองหรือส่งต่อสื่อลามกอนาจารเด็ก” มาตรา 287/2 ความผิดเกี่ยวกับ “สื่อลามกอนาจารเด็กเพื่อการค้า แจกจ่าย เผยแพร่” (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 24), 2558)

จากมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็กที่กล่าวมานี้ กฎหมายมุ่งคุ้มครองการกระทำที่เป็นการล่วงละเมิดทางเพศเด็กในลักษณะล่วงละเมิดทางกายภาพเป็นสำคัญ ส่วนรูปแบบการล่วงละเมิดทางเพศที่กระทำในรูปแบบอื่นที่มีใช้การกระทำทางกายภาพ เช่น ลวนลามด้วยสายตา ผิวกายแซว พุดแซว พุดทะโลม พุดเกี้ยวพาราสี พุดลามกเรื่องเพศ คำทอเป็นถ้อยคำเกี่ยวกับเรื่องเพศ การส่งรูปภาพอนาจาร ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองเด็ก ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็กอย่างรุนแรงในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การสื่อสารเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงได้ง่าย การกระทำความผิดในรูปแบบการลวนลามทางเพศบนโลกออนไลน์ (Cyber Sexual Harassment) จึงเพิ่มมากขึ้น

วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก

การล่วงละเมิดทางเพศเด็กเป็นปัญหาก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่กระทบต่อเด็กทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพย่อมเป็นการป้องกัน ช่วยเหลือ และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดยังคงมีอุปสรรคบางประการเนื่องจากปัญหาดังนี้

1. ผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ ประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหาในการดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิดอาญา โดยกำหนดให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้อง คดี แต่ก็เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้ หากผู้นั้นเป็น “ผู้เสียหาย” ซึ่งได้ ดำเนินการร้องทุกข์ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายได้มาพบพนักงาน สอบสวนกล่าวหาว่า มีผู้กระทำความผิดในทางอาญาเกิดขึ้น ไม่ว่าจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือไม่ ซึ่งการกระทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและผู้เสียหายมีเจตนาที่จะให้ ผู้กระทำความผิดนั้นได้รับโทษตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7)) ผู้ร้องทุกข์ต้องเป็นผู้เสียหายและยังรวมถึงบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6) การร้องทุกข์มี ความสำคัญมากในการวินิจฉัยดำเนินคดีความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว เพราะจะมีผลต่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนและอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ สำหรับคดีล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ผู้เสียหายคือเด็กซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศและรวมถึงผู้มี อำนาจจัดการแทนเด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการเริ่มต้นทางคดีล่วงละเมิดทางเพศเด็ก จากการศึกษาของ (Fallon Barbara, et al., 2010) และ (Runyan, Desmond K., 1998) พบว่าผู้เคยถูกล่วง ละเมิดตลอดช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น และจำนวนคดีล่วงละเมิดทางเพศใหม่ที่มีการร้องขอให้ ดำเนินคดีน้อย เนื่องด้วยกรอบเวลาอันจำกัด และจากการศึกษาของ (Stoltenborgh Marije, et al., 2011) พบว่าการล่วงละเมิดทางเพศ และทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กในความเป็นจริงสูง กว่าที่หน่วยงานราชการขึ้นทะเบียนไว้ถึง 30 เท่า ผู้ถูกล่วงละเมิดไม่ได้เข้าสู่กระบวนการตรวจ ร่างกายเพื่อได้พยานหลักฐานในการดำเนินคดี การพิจารณาคดีล่วงละเมิดทางเพศเด็กขึ้นอยู่กับ การเปิดเผยการถูกระทำของเด็กเป็นหลัก กล่าวคือโดยปกติการทารุณกรรมเด็กมักได้รับการ วินิจฉัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลสุขภาพซึ่งพิจารณาว่าได้รับบาดเจ็บของเด็กเกิดจากการถูก ล่วงละเมิดแล้วใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี (Dias, M. S. et al., 2015)

2. หลักฐานทางกายภาพเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก พยานหลักฐานคือสิ่ง ที่แสดงให้เห็นชัดเจนหรือยืนยันความจริงของข้อเท็จจริงหรือประเด็นที่เป็นข้อพิพาทกัน

ระหว่างคู่กรณี โดยพยานหลักฐานแต่ละประเภทจะแสดงบทบาทของพยานหลักฐานเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงบางอย่างที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ การพิจารณาพิพากษาคดีกระทำโดยผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ซึ่งพิจารณาจากพยานหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์นำเข้ามาในคดีเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิด ช่มชืดกระทำชำเรา โดยตั้งประเด็นดังนี้ 1) มีการกระทำชำเราเกิดขึ้นหรือไม่ 2) จำเลยเป็นผู้กระทำชำเราหรือไม่ และ 3) การกระทำชำเราไม่ได้เกิดจากความยินยอม ส่วนจำเลยก็จะแสดงหลักฐานว่าตนไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หรือไม่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งพยานหลักฐานในการพิสูจน์ก็จะประกอบไปด้วย พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ จากนั้นศาลยุติธรรมทำการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่าย แล้วจึงพิพากษาคดี

การล่วงละเมิดทางเพศเด็กเป็นที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวางจากพนักงานอัยการ และผู้แสดงความเห็นทางกฎหมายว่าเป็นหนึ่งในอาชญากรรมที่ยากที่สุดในการสืบสวนและดำเนินคดี เนื่องจากมีหลักฐานทางกายภาพหรือหลักฐานยืนยันการกระทำมีเพียงเล็กน้อย จึงมีอุปสรรคทางกฎหมายและการหาหลักฐานที่ย่งยาก (Walsh, W. et al., 2010) จากการศึกษาของ (Harper, J. A. et al., 2003) พบว่าในการล่วงละเมิดทางเพศเด็กหญิง มีการสัมผัสกับอวัยวะเพศมีถึงร้อยละ 63 ดังนั้น จะพบความผิดปกติที่อวัยวะเพศ จึงควรให้ความสำคัญกับการบันทึกคำบอกเล่าของเด็กเกี่ยวกับการถูกทำร้ายร่างกาย และเนื่องจากการเก็บหลักฐานทางนิติเวชควรเก็บเมื่อมีการล่วงละเมิดทางเพศเกิดขึ้นภายใน 72 ชั่วโมง หรือหากมีเลือดออกหรือได้รับบาดเจ็บควรเก็บในทันที หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64) พบในเสื้อผ้าและผ้าลินิน แต่มีเพียงร้อยละ 35 เท่านั้นที่ได้รับเสื้อผ้าของเด็กเพื่อการวิเคราะห์ (Christian, C.W. et al., 2000) และโดยปกติบุคคลที่รู้โดยตรงเกี่ยวกับการละเมิดนี้คือเหยื่อและผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดมักไม่เปิดเผยลักษณะการทำร้ายร่างกาย เพราะการล่วงละเมิดทางเพศไม่เพียงแต่เป็นอาชญากรรมเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบร้ายแรงอื่น ๆ ต่อผู้กระทำความผิด เช่น การสูญเสียการดูแลเด็กเมื่อเป็นกรณีล่วงละเมิดทางเพศในครอบครัว สูญเสียความสัมพันธ์ในครอบครัว การตกงาน และการกีดกันทางสังคม ดังนั้น การพิจารณาความเป็นไปได้ของการล่วงละเมิดทางเพศขึ้นอยู่กับคำพูดของเด็ก ซึ่งอาจล่าช้า หรือเด็กอาจไม่พูดในบางประเด็นก็ทำให้ขาดรายละเอียด เมื่อเทียบกับคำพูดที่ชัดเจนกว่าของผู้ถูกกล่าวหา (Faller, K.C., 2020) ก็จะกระทบกระเทือนถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

ผลกระทบที่ตามมาจากที่คดีล่วงละเมิดทางเพศเด็กขาดหลักฐานทางกายภาพ ส่งผลกระทบไปถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด ในการพิจารณาลงโทษ

ต้องนำผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อจะพิจารณาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ และผู้ที่ต้องหาว่ากระทำความผิดเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งต้องพิสูจน์จนศาลจนเชื่อโดยไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจึงจะพิพากษาลงโทษ

3. มาตรฐานของผู้เชี่ยวชาญในการเบิกความต่อศาล ข้อเท็จจริงบางอย่างไม่อาจให้บุคคลธรรมดาเป็นพยานได้ เพราะต้องอาศัยเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ ถึงจะทราบความจริงได้ จึงต้องให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาเป็นพิเศษในเรื่องนั้นตรวจสอบและออกความเห็นเพื่อศาลจะได้พิจารณาชี้ขาดพิพากษาความได้ (อีสุทธิ พันธุ์ฤทธิ์, 2549) บุคคลที่ให้ความเห็นดังกล่าวข้างต้นเรียกว่า พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Evidence) ซึ่งเป็นพยานที่สามารถเบิกความเห็นต่อศาลหรือเรียกว่า “พยานความเห็น” ซึ่งเป็นกระบวนการให้เหตุผลของผู้เชี่ยวชาญโดยอนุมานจากการพิจารณาข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งแล้วออกมาเป็นอะไรหรือเป็นอย่างไร โดยเหตุที่ต้องมีพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นเนื่องจากการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงบางกรณีศาลไม่อาจออกความเห็นได้เพราะต้องใช้ความรู้บางอย่างซึ่งศาลไม่มีความรู้พอที่จะออกความเห็นได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องใช้ความรู้พิเศษในเรื่องนั้นที่บุคคลธรรมดาไม่รู้ ซึ่งรวมถึงศาลก็ไม่ได้ด้วย จึงต้องอาศัยความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อช่วยศาลให้มีเหตุผลที่จะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงได้ ศาลจึงได้รับประโยชน์จากพยานผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้ (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2559) พยานผู้เชี่ยวชาญถือเป็นผู้ให้ความเห็นต่อศาลในประเด็นเกี่ยวกับความรู้ความชำนาญของตัวเอง (ณัฐ ตันศรีสวัสดิ์ และชินวัต สุวรรณทิพย์, 2549)

เมื่อมีการพิจารณาคดีในศาล ให้ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ให้การเป็นพยานในกรณีที่สงสัยว่ามีการล่วงละเมิดเด็กหรือไม่ ซึ่งได้มีการสร้างหลักเกณฑ์ที่ว่า “ความเชื่อมั่นทางการแพทย์ที่สมเหตุสมผล” (Reasonable Medical Certainty (RMC)) จากการศึกษาของ (Dias, M. S. et al., 2015) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ที่ใช้ในกรณีล่วงละเมิดเด็ก “ไม่มีมาตรฐาน” แม้ว่าจะให้คำจำกัดความที่ว่า “ความเชื่อมั่นทางการแพทย์ที่สมเหตุสมผล” ที่มีความน่าจะเป็นสูง แต่ก็เกิดความแปรปรวนในวิธีที่ผู้เชี่ยวชาญตีความ รวมถึงกรอบความน่าจะเป็น ลำดับ หรือกฎหมายในการตัดสินใจ และการตีความยังอาจได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ภายนอก เช่น ประเภทของการพิจารณาคดี หรือข้อกล่าวหาทำให้เกิดความไม่แน่นอนและอาจเกิดความอยุติธรรม แนะนำให้ศาลตรวจสอบคำจำกัดความของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสมากขึ้นสำหรับทั้งผู้พิพากษาและคณะลูกขุน และเพื่อให้คำตัดสินที่ยุติธรรมและสมเหตุสมผลมากขึ้นเกี่ยวกับความผิดของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าล่วงละเมิดเด็ก และยังแนะนำ

ให้นักวิชาการด้านกฎหมายตรวจสอบคำว่าความเชื่อมั่นทางการแพทย์ที่สมเหตุสมผล อีกครั้ง โดยพิจารณาจากข้อค้นพบเหล่านี้ และจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับคำจำกัดความ และการใช้ คำศัพท์สำหรับบุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นพยานในศาล และต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิธีที่ผู้พิพากษา ทนายความ คณะลูกขุน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก อื่นๆ เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน

4. ความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศกับผู้ถูกกล่าวหา กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาในคดีเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศต้องเป็นกระบวนการเพื่อคุ้มครองเด็กอย่าง แท้จริงโดยไม่ให้มีผลกระทบต่อสิทธิของเด็กซึ่งเป็นประธานในคดีในการที่จะต่อสู้คดีได้อย่าง เต็มที่ กระบวนการยุติธรรมต้องคำนึงสถานภาพของเด็กที่เป็นผู้เสียหายซึ่งควรได้รับการดูแล ปกป้อง และคุ้มครองทางกฎหมายเป็นพิเศษแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของ ผู้ใหญ่

ปัญหาประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมในคดีที่เด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศคือ ความแตกต่างทางอำนาจระหว่างผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ (เหยื่อ) กับผู้ถูกกล่าวหา เหยื่อมักเป็น ผู้ไม่มีอำนาจ ไม่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือได้ อันที่จริงแทบทุกกรณีที่มีการเปิดเผยการล่วง ละเมิดทางเพศเด็กทำให้เกิดการโต้แย้งว่าเด็กกำลังเพ้อฝัน ป่วยทางจิต ตีความเหตุการณ์ที่ไร้ เติงสา หรือเด็กโกหก (Faller, K.C., 2003) ทำให้ไม่ได้นำมาสู่การสอบสวน หรืออาจถูกยุติคดี ไป (Faller, K.C., 2020) อีกปัจจัยที่ขัดขวางการเปิดเผยข้อมูลการถูกระทำอย่างมากคือ เด็ก มีความกลัวว่าคำพูดของตนไม่มีใครเชื่อ หรือจะถูกตำหนิ (Schaeffer, P. et al., 2011) และ เรื่องความใกล้ชิดของความสัมพันธ์ระหว่างเหยื่อและผู้ถูกกล่าวหา หากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ผู้ถูกกล่าวหาอาจใช้คำเตือน เช่น การสูญเสียความรักของผู้ถูกกล่าวหา หรือการสูญเสีย ครอบครัว เป็นต้น หากความสัมพันธ์ห่างไกลกันมากขึ้น เช่น เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นเพื่อนบ้าน เป็นผู้ใหญ่อาจขู่ถึงความตายหรือทำร้ายร่างกายเหยื่อ หรือทำร้ายสัตว์เลี้ยงของเหยื่อ อายุของ เหยื่อก็อาจมีบทบาทในการที่ผู้ถูกกล่าวหาจัดการกับเหยื่อ เด็กที่อายุน้อยกว่ามักเสี่ยงต่อ คำยืนยันตัวผู้ถูกกล่าวหา (Faller, K.C., 2003) ทำให้มีเด็กเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะได้รับการ ดำเนินคดีการล่วงละเมิดทางเพศ (London, K. et al., 2008) ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ เด็กจึงยังไม่ได้รับการแก้ไขและอาจมีเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

ปัญหาประการต่อมาคือข้อจำกัดในเรื่องความไม่เท่าเทียมของเด็ก เนื่องจากสภาพ ความเป็นอยู่ของเด็กที่แตกต่างกัน เด็กที่สภาพครอบครัวลำบากเมื่อเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศก็ มักจะละเลยไม่ได้มาร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดี ไม่ได้ตรวจร่างกาย ก็ไม่ได้เป็นคดี (Giardino, A.P.

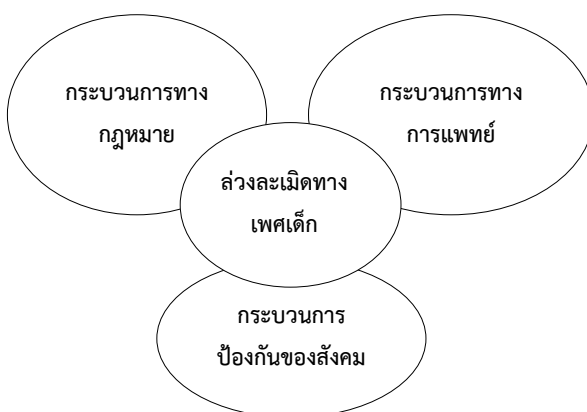
et al., 2019) ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เข้าสู่วินิจฉัยคดี ทำให้เด็กอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย เด็กสกปรก หิวโหย หรือเหยื่อที่เป็นเด็กเล็กที่ขาดความรู้เรื่องเพศ หรือความรู้เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ เป็นเด็กที่ไร้เดียงสาทางเพศอาจประสบกับการล่วงละเมิดทางเพศ แต่ไม่เข้าใจความหมายของการล่วงละเมิดทางเพศ เช่นนี้บิดามารดาและผู้เชี่ยวชาญควรคาดคะเนความล่าช้าในการสอบถามเหตุการณ์ จำเป็นต้องเข้าใจการเปิดเผยข้อมูลเพียงแต่เล็กน้อยซึ่งประโยชน์ต่อการดำเนินคดี (Conte, J. R., 2002) สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นความยากลำบากที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

5. การคุกคามทางเพศในบางกรณียังไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดอย่างชัดเจน

การคุกคามทางเพศเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศโดยไม่มีการสัมพันธ์กันได้ สำหรับคุกคามทางเพศลักษณะนี้ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติความผิดไว้โดยตรง ทำให้เมื่อเกิดเหตุการณ์ก็ต้องปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่ เช่น กรณีแอบติดตั้งกล้องบันทึกภาพไว้ที่ใต้โต๊ะทำงานของหญิงสาวผู้เสียหาย บันทึกภาพสรีระ ร่างกายของผู้เสียหายตั้งแต่ล้นปิ้งจนถึงอวัยวะช่วงขานอง เห็นกระโปรงที่สวมใส่ ขาท่อนล่างและขาท่อนบน โดยที่กล้องมีแสงไฟสำหรับเพิ่มความสว่างเพื่อให้มองเห็นภาพบริเวณใต้กระโปรงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คดีนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยสื่อให้เห็นถึงความใคร่และกามารมณ์โดยผู้เสียหายมิได้รู้เห็นหรือยินยอม เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมทางเพศต่อผู้เสียหาย ทำให้ผู้เสียหายอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ แม้จำเลยจะมีได้สัมพันธ์เนื้อตัวร่างกายของผู้เสียหายโดยตรงการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำผิดฐานอนาจารผู้เสียหาย และเป็นการรังแกหรือข่มเหงผู้อื่น ทำให้ได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญในที่สาธารณะสถาน มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 (คำพิพากษาฎีกาที่ 12983/2558) ซึ่งบทบัญญัติมาตรานี้ไม่ใช่บทบัญญัติไว้สำหรับความผิดทางเพศโดยตรง ทั้งยังเป็นความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

องค์ความรู้จากศึกษา

จากการศึกษาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีที่เด็กเป็นผู้เสียหายในคดีล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศ นำมาซึ่งองค์ความรู้อันเป็นผลจากการศึกษา โดยมีรายละเอียดสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก

สรุป

เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการใช้ความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ในแง่ของกระบวนการกฎหมายเด็กก็มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายควรได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ

การล่วงละเมิดทางเพศเด็กถือเป็นอาชญากรรมที่กระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิเด็กหลายประการ และยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลเสียหายต่อเด็ก ผู้ถูกกระทำรวมถึงความปลอดภัยทางสังคม ทั้งนี้เด็กควรได้รับการป้องกันไม่ให้ถูกกระทำในขณะเดียวกันหากมีการล่วงละเมิดทางเพศเด็กเกิดขึ้นสมควรมีกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทางกฎหมาย กระบวนการทางการแพทย์ รวมถึงความร่วมมือจากสังคมในการคุ้มครองเด็กเหล่านั้น ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบทั้งในประเทศและในระดับสากล และยังคงเป็นสิ่งท้าทายหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

มีข้อเสนอแนะว่า การบังคับใช้กฎหมายยังเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีการล่วงละเมิดทางเพศเด็กยังไม่มีความเหมาะสมกับสังคม

ในปัจจุบัน ปัญหาเหล่านี้หากยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมย่อมส่งผลเสียหายต่อเด็กได้ จึงมีข้อเสนอแนะในประเด็นดังต่อไปนี้

1. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการคุ้มครองเด็กเมื่อถูกล่วงละเมิดทางเพศ ต้องรีบพบแพทย์เพื่อตรวจร่างกายและพบจิตแพทย์เพื่อประเมินผลกระทบต่อจิตใจ ทั้งนี้ควรเป็นบริการจากรัฐไม่ต้องเรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากครอบครัวผู้ตกเป็นเหยื่อ หรืออาจมีการร้องทุกข์ก่อนตามความเหมาะสม แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักฐานทางกายภาพที่จะสูญหายไปด้วยการตรวจร่างกาย

2. มาตรการทางกฎหมาย ควรแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาในเรื่องความผิดฐาน “ล่วงละเมิดทางเพศ” เนื่องจากการล่วงละเมิดทางเพศที่ไม่ได้กระทำต่อเนื้อตัวผู้ถูกกระทำ หากไปปรับใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397 ซึ่งไม่ได้บัญญัติไว้สำหรับความผิดทางเพศโดยตรง อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษเพียงเล็กน้อย ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงควรแก้ไขปรับปรุงเพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมการกระทำความผิดและการลงโทษที่เหมาะสม

3. กระบวนการป้องกันทางสังคม สังคมควรตระหนักและร่วมกันบริหารจัดการบริเวณสี่เหลียมกอนาจารที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ที่อาจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ตลอดจนช่วยสอดส่องดูแล ป้องกันการกระทำการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก

4. กระบวนการช่วยเหลือ การป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก และการเยียวยาเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยเฉพาะการเยียวยาสภาพจิตใจเด็ก โดยควรร่วมกับสาธารณสุข เนื่องจากเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดชุมชน นอกจากนี้อาจร่วมกับสถานศึกษาในชุมชนทั้งระดับปฐมศึกษา มัธยมศึกษา ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษา เพื่อช่วยการเยียวยาทางจิตใจ

5. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป ควรศึกษาการล่วงละเมิดทางเพศเด็กที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้ที่เคยประสบเหตุการณ์ลักษณะนี้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแนวคิดด้านการบริหารและการจัดการ (กระบวนการทัศนคติการตอบสนองทางกฎหมาย) การสร้างมาตรฐาน ความเชื่อมั่นในการดำเนินคดีให้กับเหยื่อที่มีประสิทธิภาพและการเยียวยาครอบครัวเหยื่อ

เอกสารอ้างอิง

- กุลพล พลวัน. (3 ธันวาคม 2561). “การล่วงเกินทางเพศ” ความผิดใหม่ในกฎหมายและสังคมไทย. เข้าถึงได้จาก Matichon Online :
https://www.matichon.co.th/columnists/news_1254173
- จิตติมา ทรงมัจฉา และคณะ. (2555). การประเมนการถูกล่วงละเมิดทางเพศในเด็กและวัยรุ่น: วิธีการประเมนตามหลักฐานเชิงประจักษ์. วารสารสภาการพยาบาล, 27(3), 116-126.
- ณัฐ ตันศรีสวัสดิ์ และชินวัต สุวรรณทิพย์. (2549). การรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์. จุฬาลงกรณ์เวชสาร, 50(11), 765-767.
- ธีสุทธธี พันธุ์ฤทธิ์. (2549). กฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- นพ. วรวิทย์ เจริญศิริ. (ม.ป.ป.). เด็กถูกล่วงเกินทางเพศ. เข้าถึงได้จาก ศูนย์ข้อมูลสุขภาพกรุงเทพ: <https://www.bangkokhealth.com/articles>
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2562). การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเรื่องเพศ: ความหมายใหม่และโทษใหม่ของการข่มขืนกระทำชำเรา. เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/rape-in-thai-law/>
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 24). (2558). ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 86 ก (หน้า 84-86). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก. (2546). ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 95 ก (หน้า 1-29). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว. (2553). ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 72 ก (หน้า 12-73). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2559). ข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิง.
- ยูนิเซฟ. (23 กรกฎาคม 2018). การคุ้มครองเด็ก. เข้าถึงได้จาก Unicef Thailand: <https://www.unicef.org/thailand/th/ภารกิจของยูนิเซฟ/การคุ้มครองเด็ก>
- อานนท์ จำลองกุล. (2560). การดูแลผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ : ร่างกาย จิตใจ และการเยียวยาทางกฎหมาย. จุฬาลงกรณ์เวชสาร, 61(5), 603 - 618.

- Cashmore, J., et al. (2017). The characteristics of reports to the police of child sexual abuse and the likelihood of cases proceeding to prosecution after delays in reporting. *Child Abuse and Neglect*, 74, 49-61.
- Christian, C.W. et al. (2000). Forensic evidence findings in prepubertal victims of sexual assault. *Pediatrics*, 106(1), 100-104.
- Conte, J. R. (2002). *Critical Issues in Child Sexual Abuse: Historical, Legal, and Psychological Perspectives*. USA: SAGE Publications.
- Dias, M. S. et al. (2015). Defining 'reasonable medical certainty' in court: What does it mean to medical experts in child abuse cases? *Child abuse & neglect*, 50, 218–227.
- Faller, K.C. (2003). *Understanding and Assessing Child Sexual Maltreatment*. USA: SAGA Publications.
- Faller, K.C. (2020). The child sexual abuse disclosure controversy: New perspectives on an abiding problem. *Child Abuse & Neglect*, 99, 1-7.
- Fallon Barbara, et al. (2010). Methodological challenges in measuring child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 34(1), 70-79.
- Giardino, A.P. et al. (2019). *A practical guide to the evaluation of child physical abuse and neglect 3rd ed.* Heidelberg Germany: Springer.
- Harper, J. A. et al. (2003). Examination findings in legally confirmed child sexual abuse: It's normal to be normal. *Pediatrics*, 94(3), 310–317.
- Leserman Jane . (2005). Sexual abuse history: Prevalence, health effects, mediators, and psychological treatment. *Psychosom Med*, 67(6), 906-915.
- London, K. et al. (2008). Review of the contemporary literature on how children report sexual abuse to others: Findings, methodological issues, and implications for forensic interviewers. *Memory*, 16(1), 29-47.
- Runyan, Desmond K. (1998). Prevalence, Risk, Sensitivity, and Specificity: A Commentary on the Epidemiology of Child Sexual Abuse and the

- Development of a Research Agenda. *Child Abuse & Neglect*, 22(6), 493-498.
- Schaeffer, P. et al. (2011). Children's disclosures of sexual abuse: Learning from direct inquiry. *Child Abuse & Neglect*, 35(5), 343–352.
- Stoltenborgh Marije, et al. (2011). The Prevalence of Child Maltreatment across the Globe: Review of a Series of Meta-Analyses. *Child Abuse & Review*, 24(1), 37-50.
- United Nations. (2015). ASEAN Regional Plan of Action on Elimination of Violence against Children (ASEAN RPA on EVAC). Retrieved from https://violenceagainstchildren.un.org/sites/violenceagainstchildren.un.org/files/document_files/asean_regional_plan_of_action_on_elimination_of_violence_against_children_adopted.pdf
- United Nations Human Rights. (1990). Convention on the Rights of the Child. Retrieved from Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR): <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>
- Walsh, W. et al. (2010). Prosecuting child sexual abuse: The importance of evidence type. *Crime & Delinquency*, 56(3), 436–454.

การตรวจสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังหญิง*

A HEALTH EXAMINATION OF FEMALE INMATES

มยุรี อุทยานานาลี

Mayuree Utayapanaree

บริษัท สยามวรินทร์ นิติการ จำกัด

Siamvarin Nitikran Co.,Ltd., Thailand

E-mail: Mayuree.xvii@gmail.com

บทคัดย่อ

การบังคับโทษที่ดีต้องสอดคล้องกับหลักสากลของสหประชาชาติซึ่งถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ทุกประเทศที่เป็นสมาชิกให้การยอมรับว่าเป็นมาตรฐาน การศึกษาถึงมาตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจประจำปีของผู้ต้องขังหญิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดและความเป็นมาของมาตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย ตลอดจนการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิง ตามกฎหมายการบังคับโทษในประเทศไทย โดยมีการนำแนวทางปฏิบัติของประเทศอังกฤษกับประเทศสหรัฐอเมริกามาประยุกต์ ซึ่งสภาพปัญหาคือ มาตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัยของนักโทษหญิงและการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิงในเรือนจำของประเทศไทยยังได้รับการปฏิบัติที่ไม่เพียงพอและนักโทษหญิงไม่สามารถเข้าถึงมาตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจประจำปีได้ ควรมีการพัฒนากฎหมายในเรื่องระบบการดูแลสุขภาพนักโทษหญิงให้มีคุณภาพมากขึ้นกว่าในอดีตเพื่อให้สอดคล้องตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่นักโทษหญิงควรได้รับตามหลักสากลให้สอดคล้องกับข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” Bangkok Rules

มาตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิงควรมีระบบมาตรฐานป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิงลงในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยเพิ่มเติมลงใน ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับ สุขอนามัยของนักโทษ คือ สิทธิการตรวจทันตกรรม สิทธิการตรวจสมรรถภาพการได้ยิน สิทธิการตรวจด้านจักษุกรรม สิทธิการตรวจโรคระบาด หรือโรคติดต่อร้ายแรงประจำปีรอบ 12 เดือน สิทธิการ

* Received 15 February 2020; Revised 21 March 2020; Accepted 24 April 2020

ตรวจเกี่ยวกับโรคมะเร็ง สิทธิการตรวจสุขภาพจิตประจำปีรอบ 6 เดือน รวมถึงมาตรการป้องกันอื่น โดยใช้หลักเรือนจำสุขภาวะหรือสุขภาพองค์รวม

คำสำคัญ: มาตรการป้องกัน, การตรวจสุขภาพประจำปี, นักโทษหญิง

Abstract

Good penalty enforcement laws must comply with the international principles of the United Nations, which are the minimum standards recognized as the standard by all member countries. This research was to study the preventive measures for health, sanitation, and annual health check-up of female prisoners. The objective of this study was to understand the concept and background of the preventive measures for health, sanitation, and annual health check-up of female prisoners according to the penalty enforcement laws in Thailand by the application of the practice of England and the United States. The problem condition refers to the inadequacy of preventive measures for health, sanitation, and annual health check-up of female prisoners in Thai prisons; moreover, female prisoners do not have access to preventive health measures, sanitation, and annual health check-up. Legislation on the health care system for female prisoners should be developed to be of greater quality than the condition in the past in order to meet the fundamental rights that female prisoners should receive in accordance with the international principles in line with the United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders or the "Bangkok Rules."

Preventive measures for health, sanitation, and annual health check-up for female prisoners. The preventive measures for health, sanitation, and annual health checks for female prisoners should be added to the Corrections Act B.E. 2560 in Part 4 concerning the hygiene of prisoners, which covers the rights to dental examination, the right to a hearing test, the right to ophthalmological examination, the right to a test for epidemic diseases or

serious contagious diseases for the 1 2 -month cycle, the right to cancer screening, and the right to regular mental health examination for the 6-month cycle, as well as other preventive measures by using the principles of health or holistic health in prisons.

Keywords: Preventive Measures, Annual Health Check, Female Prisoners

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีนักโทษประมาณ 308,000 ราย โดยแบ่งเป็นผู้ต้องขังหญิงประมาณ 43,300 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 มาตรการการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัยของนักโทษหญิงและการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิงในเรือนจำยังได้รับการใส่ใจไม่เพียงพอ (มานะ วินทะไชย, 2557) เรือนจำจึงต้องพยายามพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพนักโทษหญิงให้มีคุณภาพมากขึ้นกว่าในอดีต (ปณิธาน ตึงตระกูล, 2556) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ว่า “บุคคล ย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานและบุคคลที่ต้องโทษมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลสุขภาพ โดยมิได้คำนึงถึงสถานภาพทางกฎหมาย และทางเรือนจำต้องจัดการดูแลเทียบเท่ากับ การดูแลในระดับปฐมนูมิเช่นเดียวกับบุคคลในชุมชน”

ซึ่งข้อกำหนดกรุงเทพฯ Bangkok (Rule) เป็นหลักการปฏิบัติต่อนักโทษหญิงที่มีลักษณะเฉพาะเพศจะมีการให้บริการสุขภาพนักโทษหญิงตั้งแต่แรกเริ่ม โดยจะมีการตรวจสุขภาพ แรกเข้าเพื่อตรวจป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพจิต การตั้งครรภ์ ประวัติการใช้ยา หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น โดยจะมีการตรวจเพื่อป้องกันและรักษาต่อไป และแนวทางในการบริหารจัดการเรือนจำในยุคใหม่ คือนอกจากการมุ่งควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนีแล้ว ต้องมุ่งดูแล ป้องกันคุ้มครอง และพัฒนาชีวิต การบริหารจัดการที่สำคัญมากในเรือนจำ คือ ระบบการรักษาพยาบาลและส่งเสริมป้องกันสุขภาพแบบองค์รวม ส่งผลให้เรื่องสุขภาพในเรือนจำเป็นความสำคัญของยุทธศาสตร์สาธารณสุขในระดับนโยบายของหลายประเทศ ทั้งนี้ การสร้างระบบบริการสุขภาพที่ดีในเรือนจำจึงมีประโยชน์ต่อสังคมในหลายด้าน นอกจากสามารถควบคุมโรคติดต่อแล้ว สุขภาพที่ดีของคนที่อยู่ในเรือนจำ ทั้งนักโทษหญิงและเจ้าหน้าที่ จะส่งผลบวกต่อสังคมภายนอกเรือนจำในที่สุด

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ ถือเป็นการพัฒนามาโดยแนวคิดในอดีตในการลงโทษ ให้นำมาสู่ความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เพื่อมุ่งปรับเปลี่ยน พื้นฟู รวมทั้งแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ให้อยู่ในระดับมาตรฐานเกณฑ์ที่ประชาชนคนปกติในสังคมนั้นๆ ได้ ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายของการบังคับโทษจำคุกนั้น ต้องการที่จะเปลี่ยนผู้กระทำความผิดให้ปรับปรุงตนเองและปรับแนวความคิดให้มีแนวทางอย่างบุคคลปกติทั่วไปให้ได้มากที่สุดเพื่อจะให้ผู้กระทำความผิดออกสู่สังคมนอกเรือนจำ อันเป็นความรับผิดชอบของเรือนจำเช่นกัน โดยวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญ (ธานี วรภัทร์, 2555) มีดังนี้

1. ทำให้การดำรงชีวิตในอนาคตโดยไม่มีการกระทำความผิดและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม กล่าวคือ มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิด และให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นปัจจัยสำคัญและตรงกับความสัมพันธ์กับการบังคับโทษของทัณฑสถานที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นก็จะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” แนวทางนโยบายนี้จะต้องเลี่ยงผลเสียต่อบุคคลในการบังคับโทษ คือ ต้องไม่เป็นการทำลายบุคลิกภาพและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ โดยวางหลักบนแนวทางเบื้องต้นของการบังคับโทษ เพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้ง โดยการฟื้นฟูที่เป็นผลคือการฟื้นฟู โดยที่การจำคุกไม่ทำลายบุคลิกภาพของนักโทษ ซึ่งการลงโทษอย่างมีเหตุผล ย่อมไม่ลงโทษเพียงเพราะว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่การลงโทษควรคำนึงถึงอนาคตและเพื่อให้นักโทษและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นการกระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษ ไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำ

2. เพื่อเป็นการป้องกันสังคม กล่าวคือการบังคับโทษที่มุ่งจะคุ้มครองสังคม เป็นจุดมุ่งหมายเดียวกันกับกฎหมายอาญา ซึ่งเมื่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้พิพากษาแล้วว่าบุคคลใดกระทำความผิดและมีการลงโทษจำคุก การบังคับโทษจำคุกซึ่งเป็นการจำกัดเสรีภาพของนักโทษนั้น เพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไขตามมาตรการต่างๆ ตามระยะเวลาอันสมควร โดยจะต้องมีการพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่างๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษแต่ละรายไป โดยทั้งหมดต้องเป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อมีการบำบัดรักษาตามมาตรการต่างๆ แล้วเสร็จ

เป็นปกติดีแล้ว นักโทษนั้นๆ จะกลับสู่ชุมชน สังคม จุดมุ่งหมายของการบังคับโทษจึงเป็นการป้องกันสังคมโดยแท้จริงโดยกระบวนการนั้นต้องเป็นไปอย่างมีระสิทธิภาพ

ดังนั้นการบังคับโทษจำคุกจึงต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการจำคุก คือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของผู้กระทำผิดหรือทำลายคุณลักษณะประจำตัวของผู้กระทำผิดนั้น และต้องให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ เพื่อให้ผู้กระทำผิดทุกคนกลับสู่สังคมอย่างเป็นปกติมากที่สุด

การรักษาพยาบาลและการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิงในประเทศไทย

1. นักโทษหญิงป่วยทั่วไป เรือนจำ/ทัณฑสถานมีกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับมากมาย เป็นการจำกัดเสรีภาพ ฉะนั้น นักโทษหญิงป่วยจึงมีสิทธิเข้ารับการบำบัดรักษาจากสถานพยาบาลเรือนจำ/ทัณฑสถาน หรือโรงพยาบาลราชทัณฑ์เท่านั้น จะออกไปตรวจรักษาตามโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน หรือคลินิกไม่ได้ เว้นแต่นักโทษหญิงป่วยหนัก หรือขาดอุปกรณ์ทางการแพทย์ จึงจะส่งต่อไปรักษาโรงพยาบาลนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน (นันทิ จิตสว่าง, 2555)

การรับตัวผู้ป่วยไว้ในสถานพยาบาลเรือนจำ/ทัณฑสถาน หรือแยกแดนขังสำหรับโรคเฉพาะ เช่น โรคเรื้อน วัณโรค หรือโรคเอดส์ แพทย์จะต้องคำนึงถึงสภาพ การควบคุมการแก้ไข นักโทษหญิง และกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้วางแผนทางปฏิบัติไว้ เมื่อแพทย์ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำพบนักโทษป่วยหนักให้ปฏิบัติ ดังนี้ (ปาณิตา กัณสุทธิ, 2557)

ให้แพทย์ตรวจอนามัยนักโทษหญิงที่เจ้าพนักงานเรือนจำได้รับไว้ใหม่ในวันที่รับ ดังนั้นถ้าไม่อาจจะมาตรวจในวันนั้นได้ ก็ให้เข้ามาตรวจในวันอื่นโดยเร็ว ในกรณีที่แพทย์ไม่สามารถจะมาตรวจได้ในวันที่รับตัวของนักโทษไว้ใหม่และเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นว่านักโทษหญิงได้มีอาการป่วยเจ็บ จำต้องรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อจะลุกลามเป็นภัยร้ายแรงแก่ผู้อื่น ให้จัดแยกนักโทษหญิงนั้นจากนักโทษหญิงอื่น หรือจัดส่งสถานพยาบาลของเรือนจำ รอกตรวจของแพทย์ต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นหรือสงสัยว่านักโทษหญิงป่วยหนักให้รีบแจ้งแพทย์และผู้บัญชาการเรือนจำทราบ ในระหว่างรอกอยแพทย์และคำสั่งผู้บัญชาการเรือนจำ หากเห็นจำเป็นให้ติดต่อของความสงเคราะห์จากผู้มีอาชีพในทางใช้วิชา แพทย์ใกล้เคียงที่สุด และหากว่าจะจัดการดังกล่าวไม่ได้ ให้พัศดีจัดการช่วยเหลือโดยประการอื่นเท่าที่เห็นจำเป็น

2. นักโทษหญิงตั้งครรภ์หรือมีลูกอ่อน นักโทษหญิงประเภทนี้เป็นนักโทษป่วยโดยอนุโลมและกรมราชทัณฑ์มีนโยบายมิให้เด็กที่ติดครรภ์มากับนักโทษหญิงคลอดในเรือนจำ ซึ่งอาจเป็นปมเด็กภายหลัง โดยมีหลักปฏิบัติเมื่อเด็กติดครรภ์มารดาคลอดในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ห้ามมิให้บันทึกลงสูติบัตรเด็กคลอดในเรือนจำหรือทัณฑสถานให้ใช้เลขทะเบียนของอาคารเรือนจำหรือทัณฑสถาน ซึ่งทางสำนักทะเบียนท้องถิ่นเป็นผู้ออกให้เช่นเดียวกับเลขบ้าน โดยทั่วๆ ไปและให้การจัดการช่วยเหลือในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนรักษาพยาบาลแก่เด็กและมารดา

3. นักโทษหญิงป่วยทางจิต นักโทษหญิงจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาทางด้านจิตใจจากสถานที่ต้องถูกคุมขังในที่แออัด ขาดอิสรภาพ ขาดความสะดวกสบายต่างๆ มีข้อจำกัดมากมาย ต้องจากครอบครัว พ่อแม่ลูกเมียคนรัก ขาดความอบอุ่น ทำให้จิตใจแปรปรวนได้ บุคคลนี้ส่วนหนึ่งเป็นบุคคลที่น่าสงสาร น่าเห็นใจ นักโทษจำนวนไม่น้อยเป็นบุคคลซึ่งมิใช่ผู้ร้ายโดยสันดาน มีฐานะและการศึกษาดีแต่อาจถูกจำคุกโดยคดีไม่ร้ายแรงนัก อาจจะได้รับผลกระทบกระเทือนทางจิตใจมาก

การรักษาพยาบาลนักโทษหญิง มีข้อน่าสังเกต เรือนจำ/ทัณฑสถานของกรมราชทัณฑ์ มิได้มีสถานที่การบำบัดรักษานักโทษหญิงป่วยด้วยโรคจิต ซึ่งแตกต่างไปจากระบบราชทัณฑ์ก้าวหน้าในประเทศแคนาดา ประเทศเดนมาร์ก หรือประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการจัดเรือนจำ/ทัณฑสถานเพื่อควบคุมและบำบัดรักษานักโทษหญิงป่วยด้วยโรคจิตโดยตรง

4. นักโทษหญิงติดยาเสพติด นักโทษหญิงประเภทนี้ จัดเป็นนักโทษหญิงป่วยโดยอนุโลม การดูแลรักษานักโทษหญิงป่วย มีทั้งการรักษาระยะอาการถอนยาโดยวิธี คือ การอดเสพยาเสพติดโดยทันที และไม่มีการให้สารทดแทน ซึ่งจะมีอาการรุนแรงในระยะแรกๆ เมื่อถูกจับส่งตัวเข้าเรือนจำ/ทัณฑสถาน หลังจากนั้น จะเป็นระยะฟื้นฟูสมรรถภาพนักโทษหญิงป่วยให้ออกกำลังกายที่ทำงานใช้แรงงาน เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว เป็นต้น

อังกฤษ

แต่เดิมนั้นกรมราชทัณฑ์หรือ The Prison Service มีหน้าที่โดยตรงในการให้บริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลต่อนักโทษ โดย National Health Service หรือ NHS (Plugge, E., Douglas, N., & Fitzpatrick, R., 2006) ซึ่งให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมแต่เพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา หลายฝ่ายได้คำนึงต่อบทบาทของกรมราชทัณฑ์ด้านการให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

ประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการให้บริการที่เท่าเทียม ได้มาตรฐานละมีความเป็นมืออาชีพ อันนำมาซึ่งแนวคิด “Equivalence of Care” หรือหลักความเสมอภาคในส่วนด้านรับบริการทางการแพทย์จากเรือนจำโดยหลักความเทียบเท่ากับชุมชน

การรักษาพยาบาลและการบริการทางการแพทย์ต่อนักโทษหญิง

1. บริการทางการแพทย์โดยทั่วไป เมื่อนักโทษหญิงมีอาการป่วย มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น ติดยาเสพติด ป่วยเป็นพิษสุราเรื้อรัง ได้รับเชื้อ HIV มีปัญหาวิตกกังวล หรือต้องการยารักษาโรคทั่วไป นักโทษสามารถแจ้งความต้องการต่อแพทย์หรือเจ้าพนักงานพยาบาลในเรือนจำ ซึ่งมีคุณสมบัติมีความสามารถอันเป็นมาตรฐานเดียวกันเหมือนดังพยาบาลซึ่งอยู่นอกเรือนจำ โดยทั่วไปเรือนจำต้องมีหน่วยงานด้านดูแลรักษาพยาบาล (Health Care Service for Prisoners) เพื่อรักษารวมถึงการให้บริการรักษาพยาบาลสำหรับนักโทษหญิงให้ได้มาตรฐานเท่าเทียมกับบริการของ National Health Service ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์จะเป็นผู้รับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลทั้งหมด ในเบื้องต้น นักโทษหญิงที่ต้องการแพทย์สามารถแสดงความประสงค์ต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งคอยควบคุมประจำแดนได้ โดยเรือนจำซึ่งมีพื้นที่ใหญ่จะมีแพทย์จาก Health Care Service for Prisoners อยู่ในเรือนจำตลอดวัน แต่มีบางเรือนจำแพทย์ซึ่งคอยทำหน้าที่รักษาจะเป็นแพทย์ท้องถิ่นซึ่งจะคอยอยู่ในเรือนจำแค่ครึ่งวัน โดยเรือนจำนั้นจะมีเจ้าพนักงานพยาบาลเบื้องต้นคอยให้บริการแก่นักโทษตลอดเวลา

นักโทษหญิงสามารถเลือกได้ว่าจะปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์หรือไม่ เช่นเดียวกับการรักษาพยาบาลนอกเรือนจำ ในกรณีที่เรือนจำซึ่งนักโทษหญิงถูกกักขังตัวอยู่การรักษาความเจ็บป่วยไม่สามารถกระทำได้ นักโทษหญิงจะถูกนำตัวไปยังเรือนจำอื่นเพื่อทำการรักษา หรืออาจมีการเชิญแพทย์ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเข้ามารักษานักโทษหญิงซึ่งอยู่ในเรือนจำ หรือนักโทษหญิงจะถูกนำตัวไปยังโรงพยาบาลของ NSH ภายนอกเรือนจำเพื่อทำการรักษา อย่างไรก็ตามนักโทษหญิงยังอยู่ในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานพยาบาลของเรือนจำ ต้องประกอบด้วยทั้งผู้หญิงและผู้ชาย แต่นักโทษหญิงสามารถเลือกรับการรักษาพยาบาลจากเจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้หญิงโดยเฉพาะได้ และแพทย์โดยส่วนมากคือแพทย์ผู้ชาย หากนักโทษหญิงที่ต้องการได้รักษากับแพทย์ผู้หญิง ก็มีสิทธิร้องขอเป็นกรณีไปได้ (นัทธิจิตสว่าง, 2552)

2. ให้บริการทางการแพทย์แก่นักโทษหญิงเฉพาะกลุ่ม สำหรับนักโทษหญิงซึ่งอยู่ในวัยเยาวชน เรือนจำต้องให้ความช่วยเหลือกรณีพิเศษในด้านสุขภาพ (HM Prison Service & the Prison Reform Trust, 2003) เช่น ปัญหาการทำร้ายตนเอง ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต

การใช้สารเสพติดและประสบการณ์เกี่ยวกับการถูกทำร้ายและความรุนแรงภายในครอบครัว ส่วนนักโทษหญิงในวัยมีอายุมาก เรือนจำต้องระดมมาตรการอันส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เช่น การตรวจมะเร็ง การให้ความช่วยเหลือในช่วงวัยทอง การจัดเตรียมอาหารพิเศษที่สอดคล้องกับความต้องการ การดูแลเกี่ยวกับทันตกรรมและเกี่ยวกับจักษุกรรม การทำดื่มน้ำบำบัดกายภาพ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือเป็นรายบุคคลและการรักษาพยาบาลระยะยาว สำหรับนักโทษหญิงที่พิการ เรือนจำจะจัดให้มีปุ่มฉุกเฉินเพื่อให้ นักโทษสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้เมื่อต้องการความช่วยเหลือ ในกลุ่มนักโทษชนกลุ่มน้อย และนักโทษหญิงซึ่งมีผิวสี ส่วนใหญ่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ทำให้เกิดพฤติกรรมแยกตัวออกจากกลุ่ม และนำไปสู่สถานะซึมเศร้าในที่สุด เรือนจำจึงได้ให้ความดูแลช่วยเหลือแก่นักโทษหญิงกลุ่มนี้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพจิต

3. ให้บริการด้านสุขภาพจิตของนักโทษหญิง ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของนักโทษหญิงซึ่งถูกกักขังภายในเรือนจำ (Bultler and Kousoulou, D., 2006) คือ ประเด็นด้านสุขภาพจิต ซึ่งอาจนำไปสู่การทำร้ายร่างกายตนเอง และการฆ่าตัวตาย จากรายงานซึ่งสำรวจจากสถาบันจิตเวชศาสตร์ (Institute of Psychiatry) ในปี 2533 และ 2538 พบว่า กว่าร้อยละ 76 ของนักโทษหญิงที่อยู่ระหว่างในสวนงานพิจารณาคดี รวมถึงร้อยละ 56 ของนักโทษหญิงเด็ดขาด มีการตรวจวินิจฉัยและได้รับการยืนยันว่ามีอาการป่วยทางจิต เช่น มีภาพหลอน มีความผิดปกติของบุคลิกภาพ อาการทางประสาท อาการก้าวร้าว หรือมีภาวะซึมเศร้า เรือนจำได้พยายามใช้มาตรการในหลายๆ ด้านประกอบกัน เช่น การดูแลสุขภาพของนักโทษ การให้ความช่วยเหลือจากตัวแทนทางศาสนา หลักทางจิตวิทยา รวมทั้ง กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน กล่าวคือ เป็นองค์กร Samaritans และ Peer Support Listeners ซึ่งคอยช่วยรับฟังปัญหาของนักโทษหญิงและคอยแนะนำ สำหรับนักโทษหญิงที่มีแนวโน้มที่จะทำร้ายร่างกายตัวเองนั้น จะได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำและความรู้เรื่องการลดอัตราการทำร้ายตนเอง นอกจากนั้น ภายในเรือนจำทุกแห่งยังมีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้าง บำบัดให้แก่ นักโทษหญิง ยกตัวอย่างโปรแกรม Dialectical Behavior Therapy จากเรือนจำ Holloway เป็นต้น¹⁰⁹

4. บริการทางการแพทย์นักโทษตั้งครรภ์ (ปิยะลักษณ์ ทัททิกรณ์, 2555) ในประเทศอังกฤษ มีการรณรงค์ให้ยกเลิกการใส่กุญแจมือนักโทษหญิงที่ตั้งครรภ์ที่ถูกพาไปยังสถานพยาบาลภายนอกหรือในช่วงพักคลอดและหลังคลอด นักโทษตั้งครรภ์จะถูกถอดกุญแจมือออกเมื่อไปถึงโรงพยาบาลหรือคลินิกเพื่อรับการตรวจครรภ์หรือรักษาโรคอื่นๆ และนักโทษใกล้คลอดจะไม่ถูกใส่กุญแจมือระหว่างการเดินทางไปโรงพยาบาลหรือขณะอยู่ที่โรงพยาบาล

กรณีทั่วไปเรือนจำจะไม่นำเครื่องพันธนาการมาใช้กับนักโทษหญิงประเภทนี้เว้นแต่นักโทษมีพฤติกรรมขัดขืนหรือมีเหตุที่คาดได้ว่าพยายามหลบหนี

แนวทางการปฏิบัติต่อนักโทษหญิงมีครรภ์ในประเทศอังกฤษ (HM Prison Service, 2007) กรมราชทัณฑ์จะจัดให้มี Mother and Baby Units (MBUs) ไว้เป็นหน่วยงานที่ดูแลนักโทษหญิงตั้งครรภ์และเด็กสิ่งที่หน่วยงาน Mother and Baby Units(MBUs) ได้คำนึงลำดับแรก คือประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก โดยวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและมีมาตรฐานเดียวกันกับเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูภายนอกเรือนจำ เรือนจำไม่สถานที่ที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงดูบุตร แต่ผู้หญิงซึ่งได้คลอดบุตรระหว่างการรับโทษนั้นการเลี้ยงดูทารกอย่างใกล้ชิดนับเป็นสิ่งที่ปรารถนามากที่สุด Mother and Baby Units(MBUs) ถือเป็นทรัพยากรของชาตินักโทษหญิงจะได้รับการประเมินความเหมาะสมในการเข้าสู่ Mother and Baby Units(MBUs) ซึ่งข้อควรคำนึงเป็นลำดับแรก คือประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กโดยวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีการพัฒนาการที่สมบูรณ์ ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและมีมาตรฐานเดียวกันกับเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูภายนอกเรือนจำ ในกรณีทั่วไป นักโทษตั้งครรภ์จะถูกควบคุมตัวในเรือนจำจนใกล้ถึงกำหนดคลอด โดยจัดให้อยู่ในสถานที่พิเศษภายในเรือนจำ ทั้งนี้ นักโทษตั้งครรภ์จะได้รับการดูแลรักษาพยาบาลโดย NHS เช่นเดียวกับการบริการภายนอกชุมชน มีการให้บริการฝากครรภ์และดูแลภายหลังคลอด รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในการให้น้ำนมแก่ทารก ทั้งนี้ นักโทษตั้งครรภ์จะถูกนำตัวไปคลอดที่แผนกผดุงครรภ์ (Maternity Care) ของ NHS ในโรงพยาบาลท้องถิ่นที่เรือนจำตั้งอยู่ในเวลากลางคืนนักโทษตั้งครรภ์จะถูกควบคุมตัวในห้องขังร่วมกับนักโทษอื่นๆ หรือบริเวณของหน่วยรักษาพยาบาลของเรือนจำ เพื่อให้ นักโทษตั้งครรภ์สามารถขอความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้างได้ในกรณีฉุกเฉิน หากนักโทษตั้งครรภ์ไม่ประสงค์จะถูกควบคุมตัวร่วมกับนักโทษหญิงอื่นสามารถแจ้งให้เรือนจำทราบและลงลายมือชื่อในแบบฟอร์ม เพื่อรับรองว่านักโทษตั้งครรภ์เข้าใจและยอมรับว่าเรือนจำอาจไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ในกรณีฉุกเฉินได้ทันที อย่างไรก็ตาม เรือนจำต้องบริการมีปุ่มกดเรียกฉุกเฉินสำหรับห้องขังพิเศษนักโทษตั้งครรภ์และนักโทษที่ใกล้คลอด

5. บริการเฉพาะด้าน เรือนจำได้จัดบริการด้านทันตกรรมแก่นักโทษหญิงโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ สำหรับบริการด้านจักษุกรรม นักโทษหญิงต้องจ่ายเรื่องการวัดสายตาและจ่ายเงินสำหรับการรักษาเอง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกำหนดโทษที่เหลือ ประกอบกับค่าใช้จ่ายราคาแว่นตาหรือคอนแทคเลนส์ซึ่งนักโทษหญิงเลือกไว้ นอกจากนี้ในเรือนจำหญิงส่วนใหญ่ยังได้

จัดตั้งหน่วย Well Women Clinics เพื่อให้บริการเฉพาะด้านแก่นักโทษหญิง เช่นเดียวกับการบริการภายนอกเรือนจำ ได้แก่ การตรวจทรวงอก การตรวจภายใน การวางแผนครอบครัว

ในประเทศอังกฤษ มีการให้บริการด้านการแพทย์ในเรือนจำหญิงแยกเฉพาะความต้องการที่แตกต่างกันของนักโทษหญิงแต่ละกลุ่ม เช่น นักโทษหญิงสูงอายุ การให้บริการตรวจหาเซลล์มะเร็ง การดูแลนักโทษหญิงช่วงวัยทอง สำหรับนักโทษหญิงที่พิการจะมีปุ่มกดฉุกเฉินในห้องขังเพื่อขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ ส่วนนักโทษหญิงผิวสีจะได้รับการดูแลเรื่องสุขภาพจิตเป็นพิเศษ เพราะนักโทษหญิงกลุ่มนี้มักประสบปัญหาถูกเลือกปฏิบัติและเหยียดผิวภายในเรือนจำ แนวทางการให้บริการทางการแพทย์เช่นนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศอังกฤษให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาคและการจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลด้านเชื้อชาติและสีผิว การส่งเสริมสุขภาพและการตรวจสุขภาพประจำปีของผู้นักโทษหญิงในประเทศอังกฤษ จะมีระเบียบกรมราชทัณฑ์ จะมีเรื่องของความเสมอภาคในการรับบริการทางการแพทย์แนวคิดนี้มีหัวใจสำคัญคือ นักโทษหญิงต้องมีสิทธิรับบริการเกี่ยวกับสุขภาพและการแพทย์จากเรือนจำโดยเป็นมาตรฐานเดียวกันกับที่ชุมชนได้รับ โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการดูแลสุขภาพในเรือนจำ คือ Primary Care Trusts นั่นคือหน่วยงานใต้การกำกับควบคุมของ National Health Service การส่งเสริมสุขภาพของนักโทษหญิงโดยกฎหมายของอังกฤษมีการกำหนดหลักเกณฑ์อันเป็นหลักด้านบริการทางการแพทย์และด้านรักษาพยาบาลแก่นักโทษหญิง โดยระบุไว้ในข้อบังคับเรือนจำ

โดยหลักการสำคัญของการปฏิบัติเพื่อนักโทษหญิงในเรือนจำซึ่งวางระบุในข้อบังคับเรือนจำ (The Prison Rule 1999) คือ ในเรือนจำต้องมีเจ้าพนักงานด้านการแพทย์ภายในเรือนจำของทุกวัน โดยต้องดูแลนักโทษหญิงซึ่งมีอาการป่วย โดยหน้าที่สำคัญของเจ้าพนักงานด้านการแพทย์ต้องทำการรักษาสุขภาพทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจของนักโทษหญิงด้วย การบริการสุขภาพเฉพาะของเรือนจำก็ต้องมีการจัดบริการเกี่ยวกับสุขภาพให้แก่ักโทษหญิงอีกด้วย นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ต้องมี Mother and Baby Units (MBUs) อันเป็นหน่วยงานซึ่งคอยบริการและคอยให้การดูแลนักโทษหญิงซึ่งมีการตั้งครรภ์และเด็กซึ่งติดกับนักโทษหญิง

สหรัฐอเมริกา

โดยหลักนักโทษหญิงมีสิทธิที่จะได้รับพยาบาลอย่างเหมาะสมและเพียงพอโดยได้รับการปกป้องสิทธิจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ทั้งสิทธิการป้องกันนักโทษหญิงจากการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือปกป้องชีวิตและสุขภาพของนักโทษหญิงจากการบริหารจัดการเรือนจำ และสิทธิซึ่งจะได้รับการยกเว้นจากการทำให้ได้รับความเจ็บปวดจากการลงโทษ ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญข้อ 8 ซึ่งบทบัญญัติข้อนี้จะใช้ในกรณีที่มีการปฏิเสธความต้องการที่จะได้รับการรักษาพยาบาลหรือเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำกระทำการที่แสดงให้เห็นว่าไม่เอาใจใส่ต่อการรักษาพยาบาลนักโทษที่เจ็บป่วย และกรณีที่มีการปฏิเสธการให้บริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลในทุกกรณี การรักษาพยาบาลตามความเหมาะสมนั้นก็พิจารณาเป็นกรณีๆ ไป

การรักษาพยาบาลและบริการทางการแพทย์ของนักโทษหญิง

1. การจัดการโรคติดต่อ (Management Inferiors Disease) การป้องกันการแพร่กระจายโรคติดต่อ จะใช้วิธีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักโทษหญิงเป็นหลัก โดยนักโทษจะได้รับข้อมูลอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อ กระบวนการป้องกันโรคติดต่อของเรือนจำจะใช้ระบบการตรวจ การบำบัดรักษา และการให้ความรู้ ที่ไม่แตกต่างจากวิธีการใช้นอกเรือนจำ นักโทษหญิงจะได้รับการตรวจสุขภาพในเวลาการรับตัวนักโทษหญิงและขณะถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ ยกเว้นนักโทษหญิงป่วยที่มีแนวโน้มแพร่ขยายโรคอาจจะต้องถูกควบคุมแยกต่างหาก ทั้งนี้เพื่อเหตุผลในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคไปสู่นักโทษอื่น นอกจากนี้เรือนจำยังมีนโยบายในการควบคุมการแพร่กระจายของวัณโรค โดยนักโทษแต่ละคนจะได้รับการตรวจหาวัณโรค ภายใน 2 วัน นับแต่รับตัวนักโทษ และนักโทษจะได้รับการตรวจซ้ำในทุกๆ 1 ปี เพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่มีการแพร่กระจายของวัณโรคในเรือนจำ

2. การบำบัดและการบริหารจัดการนักโทษที่กระทำผิดเกี่ยวกับเพศ (Sex Offender Management Treatment) การบริหารจัดการนักโทษที่กระทำความผิดทางเพศ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงของนักโทษต่อสังคม ด้วยการใช้วิธีการติดตามพฤติกรรม การประเมินผลและการบำบัดนักโทษที่กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ในทุกเรือนจำจะจัดให้มีการบำบัด ซึ่งจะต้องให้สอดคล้องกับการกำหนดระดับการควบคุมนักโทษ นักโทษที่เข้าร่วมการบำบัดจะต้องได้รับการบำบัดโดยใช้เวลาถึง 6 ถึง 8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นเวลาต่อเนื่อง 6 เดือน นอกจากนี้นักโทษยังเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ เพื่อขอรับบำบัด โดยผู้เข้ารับบำบัดจะได้รับการพิจารณาถึงภูมิหลัง การกระทำผิดที่เกี่ยวกับเพศ ประวัติทางวินัยของนักโทษ และระยะเวลาที่คงเหลือที่จะต้องถูกคุมขัง โปรแกรมที่ใช้บำบัดจะประกอบด้วยเทคนิคการเข้าใจใน

พฤติกรรมของตนเอง และเทคนิคการควบคุมตนเอง เพื่อช่วยให้นักโทษเปี่ยงเบน ระวัง พฤติกรรมในระหว่างที่ถูกคุมขังและในเวลาที่ได้รับบริการปล่อยตัวสู่สังคม ซึ่งโปรแกรมนี้การ บำบัดแบบสมัครใจใช้เวลาประมาณ 12 ถึง 18 เดือน

3. การให้บริการแก่นักโทษหญิงที่ตั้งครรภ์และการคุมกำเนิด (Birth Control and Pregnancy) รัฐจะจัดให้บริการทางการแพทย์และบริการทางสังคมแก่นักโทษหญิง ไม่ว่าจะเป็น บริการแก่นักโทษหญิงตั้งครรภ์ การให้บริการคุมกำเนิด การให้บริการสถานที่ที่เหมาะสม แก่เด็ก และการทำแท้ง ในอดีตเคยมีคำพิพากษาของศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกา ให้ผู้หญิงมีสิทธิใน การเลือกที่จะระงับการตั้งครรภ์ด้วยการทำแท้ง ในกรณีนักโทษหญิงหากนักโทษหญิงคนใด ต้องการระงับการตั้งครรภ์ระหว่างถูกคุมขังก็มีสิทธิอื่นกระทำได้ โดยเรือนจำจะอำนวยความสะดวก ให้แก่นักโทษที่ตั้งครรภ์ และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการตั้งครรภ์ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดภัย อันตรายแก่นักโทษหญิงนั้น หรือกรณีที่ถูกข่มขืน นักโทษมีสิทธิที่จะขอรับการทำแท้ง เพื่อระงับ การตั้งครรภ์ได้ กระบวนการให้บริการนักโทษหญิงเริ่มตั้งแต่วันแรกของการรับตัวนักโทษหญิง จะจัดให้มีการตรวจสถานะการตั้งครรภ์ของนักโทษทุกคน และถ้านักโทษคนไหนทราบว่าตนเอง ตั้งครรภ์ จะต้องแจ้งหรือรายงานให้เจ้าหน้าที่เรือนจำทราบในวันที่รับตัวนักโทษ เพื่อที่เรือนจำ จะได้จัดบริการแก่นักโทษหญิงที่ตั้งครรภ์ในทันที ในกรณีที่นักโทษถึงกำหนดคลอด การคลอด จะกระทำในโรงพยาบาลชุมชน และเป็นความรับผิดชอบของนักโทษผู้เป็นมารดาในการ เตรียมการสำหรับการนำทารกไปเลี้ยงดูนอกเรือนจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชน ในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่และนักโทษจะร่วมกับชุมชนในการเตรียมทารกไปเลี้ยงดูต่อไป นอกจากนี้ยังมี โครงการเปิดโอกาสให้นักโทษหญิงผู้เป็นมารดาและบุตรได้อยู่ร่วมกันระยะหนึ่ง ก่อนที่นักโทษ จะถูกนำกลับมาควบคุมในเรือนจำต่อจนครบกำหนดโทษในขณะที่เข้าร่วมโครงการนักโทษจะ ได้รับการบำบัดการติดสารเสพติด การให้คำปรึกษากรณีถูกล่วงละเมิดทางเพศ การให้ การศึกษาและฝึกวิชาชีพ ซึ่งทั้งหมดโครงการต้องดำเนินการโดยความร่วมมือจากเอกชน

4. โครงการให้คำปรึกษาทางจิต (Mental Health Programs) ในเรือนจำมีบริการ ให้คำปรึกษา ด้านสุขภาพจิตแก่นักโทษหญิง นักจิตวิทยาจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา รวมถึงการใช้ มาตรการบำบัดเป็นรายบุคคลแก่นักโทษหญิงทุกคนที่ขอเข้ารับบริการ นักโทษหญิงทุกคนจะ ได้รับการตรวจสุขภาพจิตในครั้งแรกในวันที่รับตัวนักโทษ การคัดกรองจะใช้การสัมภาษณ์ นักโทษ นอกจากนี้จะให้การบำบัดและการให้คำปรึกษาทางจิตยังเป็นบริการที่จัดควบคู่ไปกับการ บำบัดสารเสพติด (UNODC, 2008) และการบำบัดปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์

5. การให้บริการบำบัดและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพจิต (Mental Health Counseling and Treatment services) นักโทษหญิงทุกคนจะได้รับบริการด้านสุขภาพจิต โดยนักจิตวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านสุขภาพจิตของชุมชน นักโทษที่เข้ารับบริการจะได้รับการ จัดให้เป็นผู้ป่วยนอก ยกเว้นนักโทษที่ได้รับการพิจารณาว่าสมควรได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดใน ลักษณะของผู้ป่วยใน การบำบัดรักษาผู้ป่วยโดยใช้ยาจะอยู่ในความดูแลของแพทย์ภายใน เรือนจำ หรือแพทย์ในชุมชน การป้องกันการฆ่าตัวตาย ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญของ เรือนจำ ในการป้องกันปัญหาดังกล่าวจะเป็นการป้องกันโดยการให้ความรู้ และฝึกอบรม เจ้าหน้าที่โดยให้สังเกตนักโทษ ในการพยายามฆ่าตัวตายหรือทำร้ายร่างกาย รวมถึงให้ความรู้ เจ้าหน้าที่ในการป้องกันเหตุดังกล่าว การใช้ยาเพื่อระงับอาการทางจิตของนักโทษที่มีอาการ รุนแรง โดยเฉพาะเพื่อเหตุผลในการรักษาและมีให้ใช้เพื่อการลงโทษ โดยให้ใช้เฉพาะผู้ต้องขังที่ มีอาการกำเริบรุนแรง และจะทบทวนวิธีการดังกล่าวทุกๆ 24 ชั่วโมง

6. การบำบัดรักษาสุขภาพจิตในลักษณะบังคับบำบัด (Involuntary Mental Health Treatment) ศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาได้มีคำวินิจฉัย ที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่เรือนจำ บังคับบำบัดนักโทษหญิงที่ป่วยทางจิตโดยใช้ยาระงับประสาท (Psycho tropic medication) แก่นักโทษที่มีอันตรายแก่ตนเองหรือแก่ผู้อื่น การให้การบำบัดในลักษณะดังกล่าวนี้อนุญาตให้ ดำเนินการได้หลังจากที่นักโทษคนดังกล่าวได้รับทราบความจำเป็นในการให้การรักษาจาก คณะกรรมการของเรือนจำ ในกรณีฉุกเฉินการใช้การบำบัดแบบบังคับสามารถทำได้โดยกรณีที่ไม่สามารถทำวิธีอื่นได้แล้ว และนักโทษที่ได้รับการบำบัดในสภาวะฉุกเฉินและผลการดำเนินการ จะถูกนำเข้าพิจารณาในการพิจารณาของศูนย์ทบทวนการบำบัดจิต

สรุป

พิจารณาจากสิทธิการรักษาพยาบาลของประชาชนทั่วไปในประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ใน ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า ทำให้สามารถเข้าตรวจรักษาพยาบาลได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่สำหรับ เรือนจำประเทศไทยไม่มีข้อกำหนดหรือระเบียบระบุให้นักโทษหญิงได้รับสิทธิเข้าตรวจสุขภาพ ประจำปีหรือตรวจค้นหาเพื่อเป็นการป้องกันโรคทางเพศสภาพ เช่น โรคเริมเรื้อรัง โรคเริมปาก มดลูก รวมถึงโรคทางนรีเวช และโรคทางพันธุกรรมต่างๆ ซึ่งต่างจากประเทศอังกฤษและประเทศ สหรัฐอเมริกา ที่ใส่ใจเรื่องสุขภาพของนักโทษหญิงมากกว่า กล่าวคือ มีการให้ความสำคัญเกี่ยวกับด้าน สุขภาพจิตอย่างมาก และมีการตรวจโรคเพื่อป้องกัน โดยรัฐเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย เป็นระบบรัฐสวัสดิการ

ที่นักโทษหญิงทุกคนมีสิทธิได้รับเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปภายนอกเรือนจำโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รวมถึงมีการจัดตั้งหน่วยงาน Well Women Clinics เพื่อให้บริการเฉพาะด้านแก่นักโทษหญิง ได้แก่ การตรวจทรวงอก การตรวจภายใน การตรวจมะเร็ง เป็นต้น

ความแตกต่างส่วนที่ 1 กรณีนักโทษหญิงที่มีอาการป่วยทางจิต สำหรับประเทศไทยมิได้มีสถานที่การบำบัดรักษานักโทษหญิงป่วยด้วยโรคจิต กรณีนักโทษป่วยโรคจิตหรือคนผกผันชังวิกลจริต จึงไม่มีนโยบายที่จะให้รับตัวไว้คุมขังในเรือนจำหรือทัณฑสถาน และมีผู้ยื่นเรื่องราวไปยังนายกรัฐมนตรีโดยอ้างว่าการนำตัวคนไข้วิกลจริตไปคุมขังในเรือนจำเป็นการผิดมนุษยธรรม ซึ่งกรมราชทัณฑ์เห็นพ้องด้วย ในขณะที่เดียวกันในทางฝ่ายบ้านเมือง ก็ได้มีการจัดสร้างโรงพยาบาลโรคจิตขึ้นหลายแห่งแล้ว สมควรที่ทางฝ่ายบ้านเมืองจะนำส่งคนป่วยไปยังโรงพยาบาลที่ตั้งขึ้นนั้นและให้เรือนจำ/ทัณฑสถานดำเนินการ ดังนี้ ทางเรือนจำไม่พึงรับฝากผู้ป่วยโรคจิตไว้คุมขัง เว้นแต่บุคคลนั้นจะมีอาการคลุ้มคลั่ง คุ้ยฉวยอยู่ในขณะนั้น และทางการบ้านเมืองไม่สามารถจัดส่งไปโรงพยาบาลโรคจิตได้ทันทั่วถึง เมื่อได้รับฝากคนเป็นโรคดังกล่าวไว้แล้ว ถ้าไม่มีอาการคุ้ยฉวย ให้แจ้งผู้รับตัวออกไปเสียจากเรือนจำโดยเร็ว ส่วนผู้มีอาการคุ้ยฉวยก็ให้ติดต่อขอร้องนำส่งโรงพยาบาลโรคจิตโดยเร็วที่สุด ซึ่งแตกต่างไปจากระบบราชทัณฑ์ก้าวหน้าในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการจัดสถานที่ในเรือนจำและทัณฑสถานเพื่อควบคุมและบำบัดรักษานักโทษหญิงป่วยด้วยโรคจิตโดยตรง โดยมีนักจิตวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านสุขภาพจิตของชุมชน นักโทษที่เข้ารับบริการอาจจะได้รับการใช้ยาซึ่งอยู่ในความดูแลของแพทย์ภายในเรือนจำ หรือแพทย์ในชุมชนและต้องแจ้งเหตุผลให้นักโทษทราบด้วย การป้องกันการฆ่าตัวตาย ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญของเรือนจำ ในการป้องกันปัญหาดังกล่าวจะเป็นการป้องกันโดยการให้ความรู้ และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่โดยให้สังเกตนักโทษจากอาการอีกด้วย

ความแตกต่างส่วนที่ 2 กรณีการบำบัดนักโทษหญิงติดยาเสพติด ประเทศไทยนั้นใช้มาตรการที่ไม่มีการบำบัดหรือฟื้นฟูมารองรับอย่างชัดเจน โดยให้นักโทษเลิกโดยไม่มี การบำบัดจากนักจิตวิทยา ซึ่งแตกต่างจาก ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีกิจกรรมให้นักโทษได้บำบัด และมีนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา และมีแนวทางการป้องกันการกลับมาใช้สารเสพติดต่อไป

ความแตกต่างส่วนที่ 3 กรณีนักโทษป่วยหนักหรือป่วยด้วยโรคที่ต้องใช้แพทย์เฉพาะทางรักษา ถ้าการตรวจแพทย์พบว่านักโทษคนใดจำเป็นต้องถูกส่งตัวออกไปรักษานอกเรือนจำ ให้แพทย์รายงานต่อแพทย์และทำรายงานยื่นต่อผู้บังคับบัญชาการเรือนจำ ในรายงานให้ชี้แจงอาการป่วย โรคหรือชนิดของการป่วย และระบุชื่อสถานพยาบาลที่เห็นสมควรส่งตัวนักโทษไปรักษาซึ่งส่วนนี้สอดคล้องกับแนวทางต่างประเทศ

ความแตกต่างส่วนที่ 4 กรณีนักโทษหญิงตั้งครรภ์ เรือนจำประเทศไทยจัดให้เป็นผู้ป่วยเจ็บ โดยอนุโลม นักโทษที่เจ็บป่วยหรือเป็นหญิงตั้งครรภ์จะได้รับการรักษาตามสมควรและเรือนจำจะกำหนดแนวทาง ปฏิบัติต่อนักโทษหญิงตั้งครรภ์ ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับแนวทางต่างประเทศ แต่อาจมีความแตกต่างเล็กน้อย โดยในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการตรวจการตั้งครรภ์ของนักโทษหญิงทุกคนเมื่อต้องถูกคุมขัง และในประเทศอังกฤษหากนักโทษหญิงตั้งครรภ์ต้องการแยกห้องพักไม่ประสงค์อยู่กับนักโทษท่านอื่น สามารถแจ้งความประสงค์ให้เรือนจำทราบและลงรายมือชื่อในแบบฟอร์ม เรือนจำจะจัดห้องซังพิเศษให้และมีปมผูกเชือกซึ่งจัดไว้ในห้องซังพิเศษสำหรับนักโทษหญิงตั้งครรภ์ต้องการความช่วยเหลือ

โดยนักโทษหญิงนั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีเพศสภาพที่ต้องได้รับการดูแลมากกว่านักโทษชาย การบริการด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจสุขภาพประจำปี อาจจะไม่เพียงพอต่อการป้องกัน เพราะฉะนั้นการนำแนวทางเรือนจำสุภาพะ (กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ, 2558) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการเรือนจำในยุคใหม่ กล่าวคือนอกจากการมุ่งควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนีแล้ว ต้องมุ่งดูแล ป้องกันคุ้มครอง และพัฒนาชีวิต การบริหารจัดการเป็นส่วนซึ่งสำคัญมากในเรือนจำ คือระบบการรักษายาบาลและส่งเสริม ป้องกันสุขภาพ ส่งผลให้เรื่องสุขภาพในเรือนจำเป็นความสำคัญของยุทธศาสตร์สาธารณสุขในระดับนโยบายของหลายประเทศ ทั้งนี้การสร้างระบบบริการสุขภาพที่ดีในเรือนจำจึงมีประโยชน์ต่อสังคมในหลายด้าน นอกจากสามารถควบคุมโรคติดต่อแล้ว สุขภาพที่ดีของคนที่อยู่ในเรือนจำ ทั้งนักโทษหญิงและเจ้าหน้าที่ จะส่งผลบวกต่อสังคมภายนอกเรือนจำในที่สุด

ข้อเสนอแนะ โดยมาตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิง ควรมีการเพิ่มเติม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ในส่วนที่ 4 สุขภาพอนามัยของผู้ต้องขัง มาตรา 58 ที่กำหนดไว้ว่า “...ให้ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการตรวจร่างกายตามมาตรา 37 การดูแลสุขภาพอนามัย การสุขภาพิบาล และการตรวจสุขภาพตามความจำเป็น รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการออกกำลังกายตามสมควร...” ซึ่งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ในส่วนที่ 4 นั้น ไม่มีการบัญญัติถึงการตรวจร่างกายและการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคของนักโทษหญิง ดังนั้นควรเพิ่มข้อความ ให้มีการจัดตรวจสุขภาพประจำปีและการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคแก่นักโทษหญิงทุกคน โดยอาจจะมีกำหนดเกณฑ์ในเรื่องของอายุของนักโทษหญิงเพิ่มเติมเข้ามาในส่วนของการรับวัคซีนต่างๆ ซึ่งถือเป็นมาตรการการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย ของนักโทษหญิงได้

โดยควรระบุมตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิงและการรับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคแก่นักโทษหญิง ควรระบุอย่างชัดเจน ดังนี้

1. สิทธิการตรวจทันตกรรมประจำปีรอบ 12 เดือน เพื่อเป็นการป้องกันนักโทษหญิงให้มีสิทธิรับการตรวจขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การตรวจอนามัยในช่องปาก การตรวจโรคฟันผุ การตรวจสภาพเหงือก เป็นต้น รวมถึงมีสิทธิได้รับการรักษา การอุดฟัน ชูดหินปูน ถอนฟัน ฟันปลอม และการครอบฟัน เพราะถือเป็นพื้นฐานด้านทันตกรรมสำหรับนักโทษ โดยควรได้รับการตรวจทันตกรรม ถ้าสุขภาพฟันและเหงือกของนักโทษหญิงเป็นปกติ แต่หากต้องมีการทำการรักษา เช่น มีอาการปวดฟัน ฟันที่หลุดแตกฟัน การถอนฟันคุด หรือครอบฟันที่ทำให้มีความเสียหาย เป็นต้น นักโทษหญิงควรได้รับสิทธิที่สามารถนัดหมายหรือขอพบกับทันตแพทย์ประจำเรือนจำเพื่อรักษาฟันให้ทันทั่วทั้ง

2. สิทธิการตรวจสมรรถภาพการได้ยิน และการตรวจด้านจักษุกรรมประจำปีรอบ 12 เดือน นักโทษหญิงมีสิทธิได้รับการตรวจทางสายตาและการได้ยิน และมีสิทธิได้รับอุปกรณ์ช่วยเมื่อมีอาการเกี่ยวกับสมรรถภาพการได้ยินและการมองเห็น

3. สิทธิการตรวจเกี่ยวกับโรคมะเร็งประจำปีรอบ 6 เดือน มีสิทธิตรวจเพื่อป้องกันโรคเกี่ยวกับโรคมะเร็ง ได้แก่ การตรวจทรวงอก การตรวจมะเร็งเต้านม การตรวจภายใน การตรวจมะเร็งปากมดลูก เป็นต้น

4. สิทธิการตรวจโรคระบาด หรือโรคติดต่อร้ายแรงประจำปีรอบ 12 เดือน สำหรับผู้ที่เคยมีประวัติการรักษาโรคดังกล่าว เช่น วัณโรค โรคเอดส์ โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง เป็นต้น

5. สิทธิการตรวจนักโทษหญิงประจำปีรอบ 12 เดือน สำหรับนักโทษอายุ 35 ปี ขึ้นไป โดยนักโทษหญิงอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป จะมีอาการโรคเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะโรคไต โรคเบาหวาน โรคความดัน และโรคหัวใจ เป็นต้น

6. สิทธิการตรวจนักโทษหญิงประจำปีรอบ 12 เดือน สำหรับนักโทษอายุ 40 ปี ขึ้นไป โดยนักโทษหญิงอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่นักโทษหญิงจะมีภาวะช่วงวัยทอง ควรมีการตรวจเพื่อให้ทันโทษหญิงได้ทราบสภาวะเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของตนเอง

7. สิทธิการตรวจนักโทษหญิงประจำปีรอบเดือน สำหรับนักโทษอายุ 60 ปี ขึ้นไป โดยนักโทษหญิงผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีโรคประจำตัว ควรได้รับการติดตามและประเมินอาการอย่างต่อเนื่อง

8. สิทธิการตรวจสุขภาพจิตประจำปีรอบ 6 เดือน เป็นการป้องกันและช่วยเหลือเพื่อลดอัตราเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายและทำร้ายร่างกายตนเองของนักโทษหญิง นักโทษหญิงมีสิทธิปรึกษานักจิตวิทยาหรือผู้เชี่ยวชาญภายในเรือนจำ กรณีเกิดสภาวะเครียด มีอาการป่วยเกี่ยวกับโรคทางจิต การให้คำปรึกษาทางจิตยังเป็นการจัดควบคู่ไปกับการบำบัดสารเสพติดด้วย

9. สิทธิการได้รับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคเฉพาะทาง เช่น การฉีดวัคซีนป้องกันมะเร็งปากมดลูก ร่วมกับการตรวจคัดกรองหาเชื้ออย่างสม่ำเสมอ

10. มาตรการป้องกันอื่นๆ โดยใช้หลักเรือนจำสุขภาวะ (กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ, 2560) หรือสุขภาพองค์กรรวม กล่าวคือ การป้องกันโรคด้วยการให้นักโทษหญิงได้รับการดูแลทางด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกหลัก รวมถึงโปรแกรมพัฒนาส่งเสริมทักษะทางความคิดและจิตใจ เป็นต้น

สรุป มาตรการป้องกันด้านสุขภาพ อนามัย และการตรวจสุขภาพประจำปีของนักโทษหญิงตามหลักข้อกำหนดกรุงเทพฯ มีหลักการซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามมาตรฐานสากล โดยวางหลักเพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำและทัณฑสถานได้นำหลักการนั้นไปเป็นแนวทางตามหลักมนุษยธรรมและทำให้เกิดประสิทธิภาพแก่นักโทษหญิงมากที่สุด ประเทศไทยต้องมีการแก้ไขหรือตรากฎหมายเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับหลักปฏิบัติของสากลคือประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงหลักของข้อกำหนดกรุงเทพฯ และถือเป็นการยกระดับให้มาตรฐานด้านบริการทางการแพทย์แก่นักโทษหญิงในประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับระดับสังคมและสากลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ. (2558). ผู้ต้องขังหญิง : สถานการณ์และข้อเสนอเชิงนโยบาย. นครปฐม: สมาคมนักวิจัยประชากรและสังคม และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ. (2560). การขับเคลื่อน “คุกไทย” สู่ “เรือนจำสุขภาวะ”. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ธานี วรภัทร์. (2555). กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

นัทธิ จิตสว่าง. (2552). สารานุกรม : การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์.

นั ท ธิ จิต ส ว ่า ง . (2 5 5 5) . ผู้ ห ญิง ใน เรือ น จำ . เข้า ถึง ได้ จา ก <https://www.gotoknow.org/posts/๕๐๓๔๓๘>

- ปณิธาน ตั้งตระกูล. (2556). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังด้านสุขภาพอนามัย. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปาณิตา กัณสุทธิ. (2557). สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขัง. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปิยะลักษณ์ ทฬหิกรณ์. (2555). การปฏิบัติต่อหญิงมีครรภ์ในระหว่างการดำเนินคดีอาญา. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/490773>
- มานะ วินทะไชย. (2557). ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ : ปัญหาสำคัญที่ไม่มีวันเป็นวาระแห่งชาติ. เข้าถึงได้จาก http://myreadertips.blogspot.com/2014/10/blog-post_97.html
- Bultler and Kousoulou, D. (2006). Women at risk: the Mental Health of Women in Contact. Retrieved from http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_4126680
- HM Prison Service & the Prison Reform Trust. (2003). Prisoners' Information Book for Women. Retrieved from http://www.hmprisonservice.gov.uk/adviceandsupport/prison_life/
- HM Prison Service. (2007). National Offender Management Service[NOMs]. Retrieved from <http://www.hmprisonservice.gov.uk/abouttheservice/noms> Newburn
- Plugge,E. ,Douglas, N. , & Fitzpatrick, R. (2006). The Health of Women in Prison Study Findings. United Kingdom: University of Oxford.
- UNODC. (2008). Handbook for Prison Managers and Policymakers on Women in Prison – WIP. Retrieved from <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/women-and-imprisonment.pdf>

มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด*

HARM REDUCTION

กอบกุล จันทวโร

Kobgoon Chantavaro

อนุกรรมการพิจารณากลับกรองเรื่องไต่สวนและอนุกรรมการด้านกฎหมาย สำนักงาน ป.ป.ท.

Member of Legal Advisory Committee, Member of Investigating Consideration Committee,

Office of Public Sector Anti corruption commission (PACC), Thailand

E-mail: yogo2534@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกอย่างต่อเนื่อง องค์การสหประชาชาติ ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของประเทศภาคีสมาชิกทั่วโลกและในการสร้างเสริมสันติภาพ ความมั่นคงและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเสพติดจึงได้เข้ามาเสริมสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการยาเสพติด คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ และสำนักงานสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรม แต่เนื่องจากปัญหาเสพติดเป็นปัญหาทางสังคม และแม้จะมีมาตรการหลักในการควบคุมและแก้ไขปัญหาเสพติดแล้วถึง 3 ฉบับ คือ อนุสัญญาเดี่ยวระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1971 และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1988 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด แต่ปัญหาเสพติดยังคงอยู่และมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงมากขึ้น สมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนของปัญหาเสพติด จึงได้มีมติให้มีการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติสมัยพิเศษ เพื่อพิจารณาปัญหาเสพติดโลก ขึ้นระหว่างวันที่ 19-21 เมษายน 2559 (ค.ศ.2016) หรือ UNGASS 2016 เพื่อทบทวนสภาพปัญหาและการมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินการในช่วงที่ผ่านมา ที่ประเทศต่างๆ

* Received 18 February 2020; Revised 21 March 2020; Accepted 24 April 2020

เน้นหนักด้านการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมักจะใช้มาตรการที่รุนแรงในการปราบปรามโดยที่มิได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านอื่นๆ เช่น ด้านสุขภาพ ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด ให้มีความสอดคล้องกับหลักการสากล

คำสำคัญ: มาตรการ, การลดอันตราย, ยาเสพติด

Abstract

Drug problem is one of the major problems affecting the global community continuously. The United Nations, as the center of not less than 193 member states around the world, for peace building, the stability, and the economic and social development, including the development of the cooperation to solve important problems, have recognized the importance of the drug problems. Therefore, the United Nations has played an important role in the strengthening of the cooperation to solve such issue by establishing the Narcotics Commission, the International Narcotics Control Board, and the United Nations Office on Drugs and Crime. However, as the drug problem is a social problem which severely affects the member states, and despite having three main legal instruments as the guidelines to control and to solve drug problems, which are the 1961 Single International Convention on Narcotic Drugs, the 1971 Psychotropic Substances Convention, and the 1988 United Nations Convention Against Trafficking in Narcotics and Psychotropic Substances, the drug problem persists and tends to become more intense and complex. The United Nations General Assembly recognized the importance and the urgency of the drug problems among the member States. Therefore, it held the United Nations General Assembly's special session between 19-21 April 2016 (2016), known as UNGASS 2016, to review the problems and the measures preventing and solving the drug problems, and to improve such measures to be more appropriate and more effective than the previous legal enforcement in the member nations which have emphasized on the severe suppressive

measures, and disregarded the other essential related aspects, such as health, human rights, the reform of the drug laws to be consistent with the international principle.

Keywords: Measures, Harm Reduction, Drugs

บทนำ

จากรายงานปัญหาเสพติดโลก ปีค.ศ.2018 (United Nations Office on Drugs and Crime, 2018) ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ระบุว่าผู้มีผู้ใช้ยาเสพติดซึ่งมีอายุช่วงระหว่าง 15-64 ปี ทั่วโลก มีจำนวนประมาณ 275 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 5.6 ของประชากรโลกและมีผู้เสียชีวิตจากการใช้ยาเสพติด 450,000 คน แสดงให้เห็นว่าปัญหาเสพติดส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆในทุกภูมิภาค

โดยที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติด ส่วนใหญ่เป็นผู้เสพ หรือผู้ใช้ยาเสพติด ซึ่งเป็นเสมือนเหยื่อของอาชญากรในตลาดการค้ายาเสพติด แต่มาตรการในการแก้ไขปัญหในช่วงที่ผ่านมาเน้นการควบคุมยาเสพติด รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการปราบปรามผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (กิติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ, 2548) ในลักษณะของผู้ค้ายาเสพติดโดยผิดกฎหมาย (Illicit Traffic in Narcotic Drugs) ดังจะเห็นได้จากอนุสัญญาระหว่างประเทศด้านยาเสพติด ที่องค์การสหประชาชาติได้ตราขึ้นมาทั้ง 3 ฉบับ คือ

1. อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพิธีสารฯ ค.ศ. 1972
2. อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1971
3. อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1988

โดยที่อนุสัญญาดังกล่าวเน้นมาตรการในการควบคุมยาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ที่ให้ความสำคัญต่อระบบการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ (International Drug Control System) โดยใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมยาเสพติดและปราบปรามยาเสพติดอย่างเข้มงวด แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากรส่วนใหญ่อันเนื่องมาจากผู้ใช้ยาเสพติดในทางที่

ผิด (Drug Abuse) เนื่องจากแนวคิดของคำว่าโลกปราศจากยาเสพติด (Drug Free World) ถูกนำมาใช้โดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดตลอดเวลาหลายทศวรรษ แต่ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหายาเสพติดอย่างได้ผล จนกระทั่งในระยะหลังองค์กรที่เกี่ยวข้องเห็นว่าปัญหายาเสพติดมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น และผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดซึ่งถือว่าเป็นผู้มีปัญหาทางด้านสุขภาพที่ควรจะได้รับดูแล บำบัดรักษา อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหา โดยเห็นว่าผู้ติดยาเสพติดมิใช่อาชญากรจึงปรากฏคำใหม่ว่า “สังคมที่ปราศจากการใช้ยาเสพติดในทางที่ผิด” (A society free of drug abuse) พร้อมกับการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวโดยเห็นว่าการใช้ยาเสพติดเป็นปัญหาเรื่องยาและสุขภาพ (Drug and Health) และสิทธิมนุษยชน(Human Rights) ดังจะเห็นได้จากการที่มีองค์กรย่อยขององค์การสหประชาชาติหลายองค์กร ได้แก่ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO)โครงการเอดส์แห่งสหประชาชาติ (United Nations AIDS Program : UNAIDS) สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drug and Crime : UNODC) สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commissioner on Human Right : UNCHR) รวมถึงองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ(Non Government Organization : NGO) หลายองค์กรได้เสนอมาตรการที่สะท้อนถึงสภาพแห่งความเป็นจริงเพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น องค์กรต่างๆดังกล่าวจึงได้ออกคำแนะนำร่วม เรียกว่ามาตรการ “การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด” (Harm Reduction) เพราะเป็นมาตรการที่จะลดอันตรายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดโดยปราศจากอคติและให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้ยาที่มีมาแต่กำเนิดของปัจเจกชนทุกคนไม่ว่าจะมีรูปแบบในการกำเนิดหรือมีวิถีชีวิตแบบใด การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดจึงเป็นการปฏิบัติที่ ชัดแจ้งถึงการให้ความสำคัญต่อสุขภาพและคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ใช้ยาเสพติดโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

เนื้อหา

แนวความคิดการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด

การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) เป็นที่ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการในการแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติด เพราะปัญหาการใช้ยาเสพติดเป็นปัญหาที่เรื้อรัง โรคติดยาเสพติดเป็นโรคเรื้อรัง ผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับการบำบัดรักษาจนหายแล้วมักจะกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำหลายครั้งกว่าที่จะเลิกยาได้ การเข้าใจว่าโรคติดยาเสพติดเป็นโรคเรื้อรังนี้ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้เข้าใจสภาพปัญหาของผู้ติดยาได้ง่ายกว่าถึงแม้ว่าเป้าหมายของการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด จะเป็นการช่วยให้ผู้ติดยาเลิกใช้ได้อย่างเด็ดขาดไม่หวนกลับไปใช้ยาเสพติด และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขก็ตาม แต่ก็ต้องยอมรับความจริงว่า กระบวนการช่วยให้คนติดยาเลิกใช้ยาเสพติดได้ จะไม่สามารถเกิดภายในช่วงเวลาเพียงไม่กี่วัน แต่ในความเป็นจริงจะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ และใช้เวลานานนับเดือน หรือเป็นปี ดังนั้น มาตรการลดอันตรายจึงเป็นมาตรการที่จะช่วยลดผลเสียจากการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะผลเสียจากการเสพยาเสพติดในระยะยาวที่อาจเกิดอันตรายกับผู้เสพ เช่น การติดเชื้อเอชไอวีเอดส์หรือติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี ฯลฯ ภายหลังที่ผู้ติดยาสามารถหยุดยาได้ แต่อาจมีโรคเรื้อรังอื่น หรือมีสุขภาพไม่ดีกลับคืนสู่สังคม ซึ่งมาตรการลดอันตรายจะสามารถช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและช่วยให้ได้คนที่เลิกใช้ยาเสพติดและมีสภาพร่างกายและจิตใจกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข (Harm Reduction International, 2020)

จึงอาจกล่าวได้ว่ามาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) จึงเป็นการลดการเสี่ยงอันตรายจากโรค ลดความสูญเสียทั้งในส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด โดยมีการวางแผนในการจัดการเพื่อลดผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากการใช้ยา ควบคู่ไปกับการวางแผนในการใช้ยาเสพติดอย่างปลอดภัยในขณะที่ยังไม่สามารถเลิกใช้ยาเสพติดได้ กระบวนการลดอันตรายจึงเป็นกลยุทธ์ที่ให้ผู้ติดยาเสพติดทราบหลักเกณฑ์เงื่อนไข (วิโรจน์ วีรชัย, 2553)

ความหมายของการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction)

ความหมายของคำว่า “การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด” (Harm Reduction) มีความหมายในหลายมิติ กล่าวคือ

1. องค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความหมายคำว่าลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดไว้ว่า เป็นแนวความคิดหรือการทำงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบเชิงลบ

ด้านสุขภาพอันเกิดจากพฤติกรรมในบริบทของการใช้ยาเสพติดเป็นการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี จากการใช้เข็มและอุปกรณ์ที่สกปรกหรือฉีดยาร่วมกันหลายคน

2. โครงการเอดส์แห่งสหประชาชาติ (UNAIDS) ให้ความหมายว่าหมายถึง เป้าหมายนโยบายและโครงการต่าง ๆ เพื่อการแก้ไขปัญหามารยาตการแพร่เชื้อเอชไอวี เอดส์ ในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด

3. สมาคมลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดระหว่างประเทศ (International Harm Reduction Association หรือ IHRA) ให้ความหมายที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางไว้ว่าการลดอันตรายจากยาเสพติด หมายถึง นโยบายมาตรการและโครงการที่มีเป้าหมายในการลดผลเสียทั้งทางด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากการใช้ยาเสพติด ทั้งนี้ต้องเป็นมาตรการที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ หรือผลวิจัยรองรับว่า เป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลคุ้มค่า ก่อให้เกิดผลดีกับผู้ใช้ยาเสพติด (ผู้ป่วย) ครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม

4. แนวร่วมการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction Coalition) ให้ความหมายที่เข้าใจง่ายว่า มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดหมายถึง ชุดของแนวทาง วิธีปฏิบัติหรือนโยบายที่สามารถทำได้จริง มีความเหมาะสมกับสถานการณ์สามารถลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดโดยมีมาตรการที่ครอบคลุมตั้งแต่การช่วยให้ใช้ยาเสพติดได้อย่างปลอดภัย การช่วยให้ควบคุมการใช้ยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งสามารถเลิกใช้ยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด

5. มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในบุคคลทั่วไป (International Commitment to Harm Reduction)

จากการที่องค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ โรคเอดส์ เด็กและเยาวชน และการดูแลสุขภาพของบุคคลทั่วไป ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับปัญหายาเสพติด ได้แก่ โครงการเอดส์แห่งสหประชาชาติ (UNAIDS) กองทุนช่วยเหลือเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และองค์การอนามัยโลก (WHO) ตระหนักดีว่าการถ่ายทอดเชื้อเอชไอวี เอดส์ของผู้ติดยาเสพติดขณะที่ยังเลิกใช้ยาเสพติดไม่ได้ สามารถลดพฤติกรรมเสี่ยงที่จะแพร่เชื้อเอชไอวี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีฉีด จำเป็นต้องมีมาตรการทำให้ผู้ใช้ยาเสพติดเข้าถึงการป้องกันบริการบำบัด รักษาโดยใช้มาตรการที่เรียกว่า “การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด”(Harm Reduction) ควบคู่ไปกับการดำเนินการป้องกันไม่ให้ประชาชนใช้ยาเสพติดใน

ระหว่างที่ผู้ไชยาเสพติดยังเลิกไม่ได้ การเข้าถึงบริการลดอันตรายจากการไชยาเสพติดอย่างสะดวกและปลอดภัย จะมีประโยชน์ทั้งตัวผู้ไชยาเสพติด ครอบครัว ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะถ้าผู้ไชยาเสพติดที่อยู่ในวัยแรงงาน เมื่อได้รับการจนสามารถเลิกไชยาหรือใช้เฉพาะสารทดแทนภายใต้การกำกับดูแลของแพทย์ ก็สามารถจะกลับมาอยู่ร่วมกับครอบครัว และกลับมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข

สำหรับองค์กรที่มีบทบาทในการผลักดันให้มีการใช้มาตรการลดอันตรายจากการไชยาเสพติด (Harm Reduction) ของบุคคลทั่วไป ได้แก่

1. สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ซึ่งเป็นเสมือนเวทีโลก ได้มีข้อมติที่เกี่ยวข้องคือ

Resolution of the United Nations General Assembly High Level Meeting on HIV AIDS (June 2006)

Declaration of Commitment of HIV/AIDS by the United Nations General Assembly 26th Special Session (UNGASS) 27th June 2001

2. องค์การอนามัยโลก (World Health Organization หรือWHO) เป็นองค์กรที่สำคัญในการผลักดันให้มีการทำมาตรการลดอันตรายจากการไชยาเสพติดมาใช้ด้านความสำคัญของการดูแลสุขภาพของผู้ไชยาเสพติด

3. สำนักงานสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรม (United Nations Office on Drug and Crime หรือ UNODC) เป็นองค์กรหลักในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในภาพรวม

4. โครงการโรคเอดส์แห่งสหประชาชาติ (United Nations AIDS Program)

จัดทำคู่มือการบำบัดรักษาและดูแลผู้ป่วยที่ไชยาเสพติดโดยวิธีฉีด (WHO, UNODC, UNAIDS Technical Guide for Target for HIV Prevention Treatment and Care for Injecting Drug Users (2009))

จัดทำคู่มือ Universal access for PWUD to all HIV and AIDS Treatment is articulated in the WHO/UNAIDS: An Essential Practice Guide

5. สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Human Rights) รับผิดชอบดูแลเนื้อหา ที่เพิ่มมิติด้านสิทธิมนุษยชน ทั้ง

ในส่วนของเด็ก เยาวชน ผู้หญิง และบุคคลทั่วไป เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ติดยา สอดคล้องกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื่องจากการนำมาตรการการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกมาใช้ยังไม่แพร่หลาย องค์การอนามัยโลก (WHO) จึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินงานการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในเอเชียและแปซิฟิก (A Strategy for Harm Reduction in Asia and the Pacific) โดยเสนอให้แต่ละประเทศจัดทำแผนงานระดับชาติในการนำมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) มาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา และสอดคล้องกับแนวทางที่เป็นสากล (Universal Access)

จากการผลักดันขององค์การระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้องค์การสหประชาชาติ โดยเลขาธิการสหประชาชาติ (นายบัน คี มูน) ตระหนักถึงความสำคัญและเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ให้ความร่วมมือและนำไปสู่การปฏิบัติในแนวทางเดียวกันโดย ได้กล่าวไว้ว่า

“การป้องกันการติดเชื้อ เอชไอวี จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ถ้ากลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสยังไม่ได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการทางสุขภาพขั้นพื้นฐานและสิทธิมนุษยชน”

สำหรับมาตรการการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดที่องค์การสหประชาชาติโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) สำนักงานว่าด้วยอาชญากรรมและยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ (UNODC) และโครงการเอดส์แห่งสหประชาชาติ (UNAIDS) ได้กำหนดให้ใช้เป็นแนวทางสากลในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มผู้ติดยาเสพติดโดยวิธีฉีดในแบบองค์รวม (Key Components of Harm Reduction) ประกอบด้วย 9 มาตรการ คือ

1. การออกไปให้บริการชุมชน โดยเน้นรูปแบบ และวิธีการแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Community outreach with focus on peer approaches)
2. การสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมทั้งการให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับผู้ติดยาและผู้เกี่ยวข้องที่เน้นกลุ่มเสี่ยง (Behavior change communication including risk reduction information)
3. การเข้าถึงเข็มและอุปกรณ์ฉีดยาที่สะอาด (Access to clean needles and syringes as well as safe disposal)

4. การบำบัดรักษาการติดยาโดยการให้ยาทดแทน (Drug dependence treatment particularly OST)
5. การให้คำปรึกษาและการตรวจหาเชื้อเอชไอวีโดยสมัครใจและเป็นข้อมูลลับ HIV testing and counseling (Voluntary & Confidential provider initiated)
6. การป้องกันการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ เช่น การแจกถุงยางอนามัยสำหรับผู้ชายเสพติดและคู่นอน (Prevention of sexual Transionission through intervention such as providing condom and STI prevention and Treatment)
7. การดูแลรักษาเอ็ดส์รวมทั้งพร้อมต้านไวรัส การป้องกัน การวินิจฉัยและการรักษา วัณโรค หรือโรคอื่น ที่อาจเกิดขึ้นได้ (HIVAIDS care and Treatment including ART)
8. การดูแลสาธารณสุขพื้นฐานรวมทั้งการให้วัคซีนต้านไวรัสตับอักเสบบี และการดูแล ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการใช้ยา (Primary health care including Hepatitis B Vaccination, vein and abscess ulcer care overdose management)
9. การสนับสนุนนโยบายและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Supportive policy and legislative environment)

อย่างไรก็ตาม มาตรการลดอันตราย (Harm Reduction) ที่แท้จริงนั้นมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการใช้ยาเสพติดเท่านั้น เนื่องจากเป็นมาตรการที่ครอบคลุมและครบวงจร จึงมีการนำไปใช้ในเรื่องที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพ อันเกิดจากพฤติกรรมของคนอย่างได้ผลในหลายเรื่องอื่นๆ เช่น การห้ามสูบบุหรี่ในบางสถานที่ การบังคับสวมหมวกนิรภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ การบังคับรัดเข็มขัดนิรภัยในการขับขี่รถยนต์ มาตรการเมาไม่ขับ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการนำมาตราการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดมาใช้กับการป้องกันการแพร่เชื้อเอชไอวีและการติดเชื้อชนิดอื่น ที่เกิดขึ้นจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติดสำหรับบุคคลทั่วไปนั้น มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. ให้ผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีฉีดเข้าถึงการบริการแบบรอบด้าน ของการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะหากเป็นโครงการที่บำบัดโดยการให้ยาทดแทนระยะยาว (เช่น เมทาโดน) จะได้ผลดี
2. ลดจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีฉีดลง หากไม่สามารถเข้ารับการบำบัดการติดยาเสพติดได้ ก็ให้เปลี่ยนจากการฉีดเป็นการไม่ต้องฉีด ซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงลงได้

3. กรณีที่ยังเลิกการฉีดยาเสพติดไม่ได้ ก็ให้ใช้ชุดอุปกรณ์การฉีดยาที่สะอาดทุกครั้ง และไม่ใช้อุปกรณ์หรือน้ำผสมร่วมกับคนอื่น
4. ลดการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีทางเพศสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติด ด้วยวิธีฉีดกับผู้ที่ไม่มีเพศสัมพันธ์ด้วย ให้ใช้ถุงยางอนามัยเสมอ
5. ลดอันตรายจากการเกิดอาชญากรรมจากผู้ฉีดยาเสพติด

มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น

จากรายงานยาเสพติดโลกปี2018 (United Nations Office on Drugs and Crime, 2018) ของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ปรากฏว่าประเทศต่างๆ ประสบปัญหาประชากรใช้ยาเสพติดเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรวัย 15-64 ปี จำนวนประมาณ 275 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.6 ของประชากรโลกใช้ยาเสพติด และจำเป็นจะต้องได้รับการบำบัดรักษา สำหรับในประเทศไทยนั้น พบว่า จากรายงานระบบการติดตามและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด (บสต.) มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด ซึ่งเป็นประชากรช่วงอายุระหว่าง 18-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.54 จึงอาจกล่าวได้ว่าประชากรที่เป็นวัยรุ่นเป็นกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษามากที่สุด

อย่างไรก็ตาม มาตรการในการบำบัดรักษาผู้ฉีดยาเสพติดของไทยยังคงเป็นมาตรการที่ใช้กับผู้ฉีดยาเสพติดทั่วไปโดยไม่จำแนกอายุของผู้เข้ารับบริการซึ่งอาจไม่เหมาะสมมากนักหากจะนำมาตรการดังกล่าวไปใช้กับผู้ฉีดยาเสพติดที่เป็นเด็ก เยาวชน หรือวัยรุ่น ซึ่งด้อยประสบการณ์เพราะอาจได้รับผลกระทบถึงการดำรงชีวิตของบุคคลดังกล่าวโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้โดยเฉพาะ หากบุคคลนั้นต้องถูกดำเนินคดีหรือถูกลงโทษทางอาญา อาจส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำรงชีวิต เช่น อาจไม่สามารถเข้าศึกษา หรือได้รับโอกาสเข้าทำงาน เช่นบุคคลทั่วไปได้

แต่จากข้อมูลล่าสุดในรายงานของ The Global Harm Reduction 2018 พบว่ามีการนำมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดไปใช้อย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคไม่น้อยกว่า 86 ประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของการติดเชื้อเอชไอวีและไวรัสตับอักเสบ C ในกลุ่มผู้ฉีดยาเสพติดโดยวิธีฉีด ซึ่งมีอยู่ทั่วโลก จำนวนไม่น้อยกว่า 15.6 ล้านคน (Harm Reduction International, 2018) และจากการศึกษาของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยบริติช

โคลัมเบียและมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา แสดงให้เห็นว่ามาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดเป็นมาตรการที่เหมาะสมและควรนำมาใช้กับกลุ่มวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติดรวมถึงผู้ที่ติดบุหรี่หรือแอลกอฮอล์ ซึ่งกลุ่มวัยรุ่นใช้กันโดยทั่วไป

จากผลการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยปัญหายาเสพติดโลก เมื่อปี ค.ศ.2016 (United Nations Office on Drugs and Crime, 2016) จะเห็นได้ว่าการประชุมดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็ก วัยรุ่น ผู้หญิง ในการดูแลสุขภาพและเน้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากกว่าในช่วงที่ผ่านมา ดังปรากฏในเอกสารผลการประชุมคือ Outcome Document of the 2016 United Nations General Assembly Special session on the world Drug Problem ที่มีข้อมติ (Resolution S-30-1) ที่เรียกว่า “Our Joint Commitment to Effectively Addressing and Countering the world drug Problem” ด้านที่ 4 ซึ่งให้ความสำคัญต่อนโยบายของรัฐที่จะต้องมีต่อกลุ่มเฉพาะด้านเพศ อายุ ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยคำนึงถึงการดูแลด้านสุขภาพอย่างมีมนุษยธรรม

จากข้อมูลล่าสุดในรายงานของ The Global Harm Reduction 2018 พบว่ามีการนำมาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดไปใช้อย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคไม่น้อยกว่า 86 ประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของ การติดเชื้อเอชไอวีและไวรัสตับอักเสบ C ในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดโดยวิธีฉีด ซึ่งมีอยู่ทั่วโลก จำนวนไม่น้อยกว่า 15.6 ล้านคนและ

เมื่อพิจารณาจากเอกสารจากผลการประชุมสมัชชาใหญ่สมัยพิเศษว่าด้วยปัญหายาเสพติดโลก ค.ศ. 2016 (United Nations Office on Drugs and Crime, 2016) ซึ่งมีการประชุมระหว่างวันที่ 19-21 เมษายน 2554 ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าข้อมติจากการประชุมดังกล่าวได้ตระหนักถึงความมุ่งมั่นในการที่จะแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกันในมิติใหม่ โดยเน้นมาตรการดูแลสุขภาพ สวัสดิภาพ และความปลอดภัยของมนุษย์ภายใต้หลักการของกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญของมติจากการประชุม UNGASS 2016 ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ยาเสพติดที่เป็นเด็ก เยาวชน ดังนี้

1. การดำเนินงานเกี่ยวกับการลดความต้องการ การป้องกันและมาตรการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

- 1.1 ส่งเสริมสุขภาพสวัสดิการและความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม โดย

ใช้มาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครองผู้คนโดยเฉพาะเด็ก เยาวชน ให้มีสุขภาพและพัฒนาการที่ดี มีสภาพแวดล้อมและการเข้าถึงการศึกษาเท่าเทียมกัน

การพัฒนาปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในกิจกรรมกีฬา นันทนาการ การส่งเสริมสุขภาพ

การบำบัดรักษายาเสพติด การฟื้นฟู ดูแล ช่วยเหลือให้สามารถกลับสู่สังคมได้ตามปกติสุข

การยอมรับว่าการใช้ยาเสพติดเป็นความปกติทางสุขภาพที่เกิดจากหลายสาเหตุ ที่สามารถป้องกันและบำบัดรักษาได้ โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

ส่งเสริมให้มีการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจของผู้ใช้ยาเสพติดรวมถึงการส่งเสริมให้สามารถเข้าถึงการบำบัดรักษาที่มีคุณภาพ

2. การดำเนินงานเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน ผู้หญิง และชุมชน

เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าเด็ก เยาวชน ผู้หญิง เป็นกลุ่มบุคคลที่เปราะบางต่อปัญหาเสพติด จึงควรให้ความสนใจเป็นพิเศษโดย

การเพิ่มพูนความรู้ของผู้กำหนดนโยบายหรือหน่วยงานระดับชาติ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาเสพติดของบุคคลดังกล่าวเพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับสภาพปัญหา

มีหลักประกันการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ การบำบัดรักษาฟื้นฟูโดยไม่เลือกปฏิบัติ

ดำเนินการตามมาตรการเชิงปฏิบัติที่เหมาะสมกับอายุ ความต้องการเฉพาะของเด็ก เยาวชน และสมาชิกที่เปราะบางอื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดี

สำหรับกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา ควรคำนึงถึงแนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชนหรือแนวทางรียาด (United Nations Guideline for the Prevention of Invenile Delinquency : The Riyadh Guideline)

สำหรับแนวทางรียาด (The Riyadh Guideline) มีสาระสำคัญที่น่าสนใจ คือ แนวทางฉบับนี้ได้รับการรับรองและประกาศโดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติข้อมติที่ 45/112 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 1990 มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ คือ การป้องกันมิให้เยาวชน

กระทำความผิดและมีทัศนคติไปในทางที่ห่างไกลจากอาชญากรรมรวมถึงการคุ้มครองสวัสดิภาพ สิทธิประโยชน์ และการพัฒนาเยาวชน รวมถึงการหลีกเลี่ยงการนำเยาวชนเข้าสู่กระบวนการทางอาญาและการลงโทษทางอาญา หากเยาวชนกระทำความผิดที่มีได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้อื่น การให้โอกาสแก่เยาวชนและสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนที่อยู่ในภาวะเสี่ยงจากปัญหาทางสังคมหรือเสี่ยงอันตราย ซึ่งหลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับปณิญาสาส์นว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและตามกฎหมายระหว่างประเทศ คือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ.1966 ที่ประเทศไทยได้เป็นภาคีแล้วจึงควรหลีกเลี่ยงการนำเยาวชนไปเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจะเป็นการตีตราบาปให้แก่เยาวชน และทำให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เกร หรือก่อเหตุรุนแรง อันเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนามากยิ่งขึ้นซึ่งประเทศไทยก็ได้ให้การสนับสนุนแนวทางฉบับนี้ แต่ก็ได้มีการนำมาสู่การปฏิบัติแต่อย่างใด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามาตรการในการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งรวมถึงการป้องกันและการบำบัดรักษายาเสพติด และการหลีกเลี่ยงไปนำเด็กและเยาวชน หรือวัยรุ่นที่ใช้อยาเสพติดเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ควรจะมีการนำมาสู่การตราเป็นกฎหมายเพื่อให้มีความชัดเจนและเป็นมาตรฐานในแนวทางเดียวกันกับที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้แล้วต่อไป

สรุป

ประเทศไทยประสบปัญหาหายาเสพติด ในมิติต่างๆ เช่น การผลิต การลักลอบค้า การนำเข้า-ส่งออก การเสพ การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาหายาเสพติด ซึ่งส่งผลกระทบและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดมาตรการหลักในการแก้ไขปัญหามา ได้แก่ การป้องกันการปราบปราม และการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และได้นำมากำหนดเป็นนโยบายและมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินงาน โดยในบางช่วงเวลาถึงกับมีการใช้นโยบาย “สงครามยาเสพติด” ซึ่งประสบความสำเร็จตามเป้าหมายบางประการในระยะสั้นๆ แต่ก็ไม่ได้ทำให้ปัญหาหายาเสพติดลดความรุนแรงแต่อย่างใด

การแก้ไขปัญหายาเสพติด ของประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานหลายฉบับ ที่สำคัญ เช่นพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เป็นต้นซึ่งมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวบางฉบับพัฒนามาจากมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่เดิม บางฉบับเป็นการอนุวัติการพันธกรณีที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี อนุสัญญาระหว่างประเทศ บางฉบับก็เป็นการตราขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหายาเฉพาะหรือสนองนโยบายทางการเมือง ในบางช่วงเวลาโดยขาดหลักการทางวิชาการ แต่เนื่องจากปัญหายาเสพติดมีความเป็นพลวัตรมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในขณะที่มาตรการทางกฎหมายยังคงที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างล่าช้า ทำให้มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทยไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหายา จนส่งผลให้ปัญหายาเสพติดได้แก่การผลิต การค้า การเสพ รวมถึงการบำบัดฟื้นฟูยังคงอยู่และกลับมีความรุนแรงมากขึ้น (กอบกุล จันทวโร และคณะ, 2559)

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทย ยังคงเน้นให้ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่นการผลิต และการค้า การมีไว้ในครอบครองและการเสพยาเสพติดเป็นความผิดทางอาญา และมีการนำกลไกกระบวนการยุติธรรมมาับบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหายา ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ที่ถูกจับกุมซึ่งเป็นผู้เสพ หรือผู้ครอบครองยาเสพติดที่มีไว้เพียงเล็กน้อยสำหรับการเสพของตนเองต้องถูกจับกุมดำเนินคดี จนทำให้เกิดวิกฤตทำให้สัดส่วนของผู้ที่ถูกลงโทษคุมขังในคดียาเสพติดของประเทศไทยต่อจำนวนประชากรสูงเป็นอันดับต้นๆของโลก ซึ่งมีได้ส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแต่อย่างใด

นอกจากนั้นการที่ประเทศไทยมิได้ให้ความสำคัญต่อหลักการด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งรวมถึงสิทธิด้านสุขภาพ ด้านกระบวนการยุติธรรม และการนำมาปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (Harm Reduction International, 2020) ทั้งๆที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ มาไม่น้อยกว่า 70 ปี และได้ให้การรับรองหลักการด้านสิทธิมนุษยชนโดยการเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศ และอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 ฉบับ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (The International Covenant on Civil and Political Rights 1966) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 (The Convention on the Elimination

of all Forms of Discrimination against Women 1979) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (The Convention on the Rights of the Child, 1989) รวมถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (International Declaration on Human Rights) ที่เป็นมาตรการแม่บทของสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ แต่ประเทศไทยก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อพันธกรณีที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามข้อบทที่กำหนดไว้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการสากลในการคุ้มครองบุคคลตามหลักการด้านสิทธิมนุษยชนโดยมิได้มีการนำเอามาตรการดังกล่าว มาบูรณาการในบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆเกี่ยวกับยาเสพติดหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่วนมากได้รับการปฏิบัติจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา (Criminal offender) มากกว่าที่จะเป็นผู้ทรงสิทธิตามหลักการสิทธิมนุษยชน

เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในระดับภายในประเทศว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ถูกจับกุม คมขัง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 เป็นผู้ที่ถูกจับกุมในข้อหาเสพติดหรือครอบครอง หรือเสพและครอบครองยาเสพติดในปริมาณไม่มาก เพื่อการมีไว้เสพของตนเอง (personal use) แต่ถูกจับกุม หรือแม้แต่บางรายที่เป็นผู้เสพและสมัครใจเข้ารับการรักษาระบบสมัครใจตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 หรือเข้ารับการบำบัดรักษาในระบบบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งนอกจากจะไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในฐานะผู้ทรงสิทธิแล้ว หากมีการปฏิบัติผิดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะถูกส่งตัวไปดำเนินคดีอาญา ซึ่งนอกจากจะเป็นภาระหนักของกระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็นแล้วยังเป็นการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีที่รัฐจะต้องมีหน้าที่ส่งเสริม ดูแล ด้านสุขภาพ ในการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาหรือได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมตามหลักการด้านสิทธิมนุษยชนที่องค์การสหประชาชาติ และนานาชาติอารยประเทศ เช่น เยอรมนี สหราชอาณาจักร โปรตุเกส สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ถือว่าเป็นปัญหาด้านสุขภาพ และนำไปสู่การปฏิบัติในการบำบัดรักษาฟื้นฟู ดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาในเรื่องนี้พบว่ามาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและเป็นภาคีของอนุสัญญาด้านยาเสพติดทุกฉบับ อีกทั้งยังเป็นภาคีอนุสัญญาและกติการะหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอีกหลายฉบับยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างรุนแรง มีสาเหตุหนึ่งเนื่องจากการขาดพัฒนาการทางด้านนโยบายและกฎหมายโดยถือว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาด้าน

ความมั่นคงและนำมามาตรการทางกฎหมายที่เน้นด้านการปราบปรามกำหนดไว้มาใช้บังคับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้การกระทำเกี่ยวกับยาเสพติดทุกกรณีเป็นความผิดทางอาญารวมถึงการมีข้อสันนิษฐานเด็ดขาดในทางที่ไม่เป็นคุณส่งผลให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ขาดการนำมิติทางสิทธิมนุษยชนมาบูรณาการทำให้ปัญหายาเสพติดมีความสลับซับซ้อนและยากต่อการแก้ไข จากการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์การสหประชาชาติและการปฏิบัติของประเทศที่มีการพัฒนานโยบายและมาตรการทางกฎหมายมาแล้วบางประเทศดังกล่าวข้างต้น ตลอดจนแนวโน้มของกระแสประชาคมโลกที่ทำให้มีการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติสมัยพิเศษในปี 2559 น่าจะมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทศวรรษในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยจะมีการนำหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ในมิติต่าง ๆ มาบูรณาการอย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหา เช่น การดูแลด้านสุขภาพอนามัยผู้ติดยาเสพติดและการลดอันตราย (Health and Harm Reduction) การพัฒนากระบวนการยุติธรรมคดียาเสพติด (Criminal Justice on Drug Offenses) การลดทอนการเป็นความผิดทางอาญา (Decriminalization) การพัฒนาการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม การบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) เป็นต้น (กอบกุล จันทวโร และคณะ, 2559)

สำหรับในส่วนของประเทศไทยจำเป็นที่จะต้องนำแนวทางที่มีมนุษยธรรมดังกล่าว มาเป็นหลักการในการพัฒนานโยบายและมาตรการทางกฎหมายให้มีความชัดเจนและเหมาะสมกับผู้เกี่ยวข้องซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ตกเป็นเหยื่อหรือมิได้กระทำความผิดร้ายแรง ซึ่งโดยหลักการแล้วก็จะเป็นการนำไปสู่การปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด (Drug Law Reform) ที่ควรถือได้ว่าเป็นประเด็นหลักในการที่จะนำไปเป็นข้อเสนออย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กอบกุล จันทวโร และคณะ. (2559). รายงานการศึกษาและข้อเสนอทางกฎหมายสำหรับผู้กระทำผิดคดียาเสพติด เพื่อเป็นข้อเสนอในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติสมัยพิเศษ (UNGASS). กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการในพระตำหนักพระเจ้านันทนเรศ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา กระทรวงยุติธรรม.

- กิติพงษ์ กิตติยารักษ์ และคณะ. (2548). มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- วิโรจน์ วีรชัย. (2553). รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่องนโยบายลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction) ทางเลือกใหม่ของประเทศไทย. ใน หลักสูตรนักระบบบริหารการทูตรุ่นที่ 2 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ . กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ.
- Harm Reduction International. (2018). The Global State of Harm Reduction. Retrieved from <https://www.tni.org/en/briefing/human-right-and-drug-policy>
- Harm Reduction International. (2020). The Global State of Harm Reduction. London United Kingdom: Harm Reduction International.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2016). United Nations General Assembly Special Session on the world Drug Problem. New York USA: United Nations.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2018). World Drug Report 2018. Vienna Austria: UNODC.

หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา*

PRINCIPLE, CONCEPTS, THEORIES AND MANAGEMENT OF CRIMINAL JUSTICE SYSTEM

อิงครัต ดลเจิม

Ingkarad Doljerm

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammarath University, Thailand

E-mail: idoljerm@gmail.com

บทคัดย่อ

นอกจากความรู้และความเข้าใจอย่างดีในทางกฎหมายโดยเฉพาะเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนในสังคม ให้สอดคล้องต่อหลักการทฤษฎีและเป้าหมายของกระบวนการ ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและความเป็นเสรีประชาธิปไตย ภายใต้หลักนิติธรรม อันเป็นสิ่งที่ปรารถนาของทุกสังคมและของประเทศต่างๆทั่วโลก ในการจัดการที่ดีในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและการรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมอย่างมีธรรมาภิบาลเป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาของประชาชนอย่างมั่นคงยั่งยืน อันส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศอย่างถาวรต่อไปด้วย จากข้อเท็จจริงพบว่าประเทศไทยยังขาดการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี ในขั้นตอนต่างๆ จึงประสบปัญหาและอุปสรรคในการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดี เกิดความผิดพลาดให้เห็นชัดเจนมาอย่างต่อเนื่อง เช่น คดีเชอร์รี่ แอนด์ คดีครูจอมทรัพย์ เป็นต้น จึงมีข้อเสนอแนะว่า การศึกษาให้ลึกซึ้งถึงหลักการและทฤษฎีในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม แล้วนำไปปฏิบัติ จะเป็นการแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆได้ และจะนำไปสู่การเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการอำนวยความยุติธรรมที่ดีต่อไปได้อย่างยั่งยืน ไม่ว่าในตำแหน่งของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

* Received 20 February 2020; Revised 21 March 2020; Accepted 26 April 2020

พนักงานอัยการ ศาล พนักงานราชทัณฑ์ ตลอดจนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น นิติวิทยาศาสตร์ งานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมอย่างยุติธรรม เป็นธรรม และเที่ยงธรรม ให้รับใช้ประชาชนและสังคมได้ตามเป้าหมายอย่างแท้จริง อย่างมีประสิทธิภาพ ตามระบอบประชาธิปไตย และภายใต้หลักนิติธรรมเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: หลักการแนวคิดทฤษฎี, การบริหารจัดการ, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

Besides the knowledge and the understanding of the laws regarding the criminal justice process, the management of the criminal justice system is also important, in order to create the effectiveness in the judicial practices, and to provide the justice to the people in the society, in accordance with the theories and the goals of the criminal justice procedure, as well as to protect the rights and the liberties of the people, and the democracy under the rule of law. Thailand's lack of well-organized criminal justice administration has led to the problems and the obstacles in the finding of the facts in criminal cases, manifested in the continued errors, such as in the cases of Cherry Ann and Kru Jomsup etc. Therefore, the study recommends that there should be in-depth study of the principles and the theories concerning the judicial administration, and putting them into practices. By this approaches, the flaws in the practices shall be eliminated and the sustainable, effective and efficient justice administration shall be established, whether as the conducts of the administrators, police officers, prosecutors, the courts, the correctional workers, or the other organizations related to the judicial process, such as the department of forensic science, and the entities related to the protection of rights and liberties etc. which affects the administration, cutting off the process of childbearing fairly fair and impartial to save the people and society according the golds like a liberal democracy and under the rule of law.

Keywords: Principles, Concepts, Theories, Management, Criminal Justice

บทนำ

การบริหารการจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นระบบเป็นแนวทางในการลดจำนวนผู้ต้องขังที่มีประสิทธิภาพซึ่งจำเป็นจะต้องมีกลไกการดำเนินการที่เป็นระบบเพื่อที่จะเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาจากหลักการและแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการบริหารการจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายๆ ด้าน จนนำไปสู่การเลือกช่องทางในการบริหารจัดการคดีที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหา สำหรับเนื้อหาในบทความนี้จะนำเสนอหลักการและแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการบริหารการจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยลำดับ ดังนี้

หลักการและแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาเป็น “หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) เป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ “ความผิดหรือบริสุทธิ์” ของบุคคลในการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ และนำไปสู่การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการกำหนดโทษเพื่อให้ผลกับบุคคลนั้น (Claus Roxin, 2014) กล่าวคือ การพิพากษาลงโทษบุคคลต้องคำนึงถึง “การลงโทษที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น” เป็นหัวใจหรือเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น “กระบวนการ” ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามี 2 ระบบคือ ระบบไต่สวนกับระบบกล่าวหา (คณิศร นนทกร, 2549) กล่าวคือ

1. ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เป็นระบบที่มีมาดั้งเดิมไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” กับ “หน้าที่พิจารณาพิพากษา” ออกจากกัน โดยให้องค์กรเดียวกันทำหน้าที่เป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองประการ กรณีจึงมีแต่ “ผู้ไต่สวน” และ “ผู้ถูกไต่สวน” เท่านั้น ผู้ถูกกล่าวหาจะตกอยู่ในฐานะเป็น “กรรมในคดี” ดังตัวอย่างเช่นการพิจารณาคดีของเปาปุ่นจีน เป็นต้น

2. ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) เป็นระบบที่แยกหน้าที่แยกอำนาจ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ อำนาจหน้าที่ “พิจารณาพิพากษา” ออกจากกัน ให้องค์กรที่ต่างหากจากกันคนละองค์กรเป็นผู้ทำหน้าที่ และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น “ประธานในคดี” ระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบการพิจารณาคดีสมัยใหม่เพราะสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (International Covenant on Civil, and Political Rights. (ICCPR)) ภายใต้หลักการต่างๆ เช่น หลักนิติธรรม หลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocent) หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น ปัจจุบันจึงเป็นที่ยอมรับ

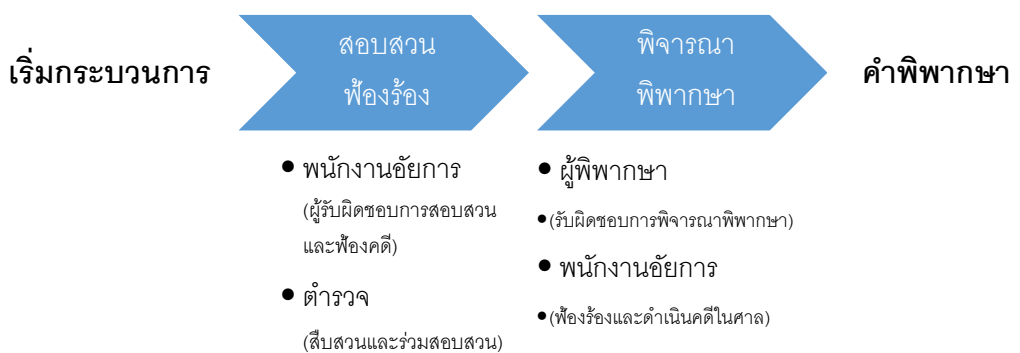
อย่างแพร่หลาย อันสามารถนำไปสู่ “การลงโทษที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of Punishment) ได้เป็นอย่างดี

เนื้อหา

ระบบกล่าวหา เป็นระบบการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เหมาะสมกับ “หลักตรวจสอบค้นหาความจริง” และสอดคล้องกับ “หลักการลงโทษให้ได้เหมาะสมกับบุคคล” ด้วย กล่าวคือ การตรวจสอบค้นหาความจริงมี 2 เรื่อง (ธานี วรภัทร์, 2555) คือ

1. ความจริงที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ข้อหา ฐานความผิด
2. ความจริงที่เป็นประวัติของบุคคลผู้ดำเนินคดี ประวัติความเป็นมา ความประพฤติ เป็นอาชญา

ซึ่งทั้ง 2 ข้อนี้ ทางตำราเรียกว่า “วัตถุของคดีอาญา” หรือที่เราเรียกว่า ข้อหา คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหา ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องพิสูจน์กันในคดีของผู้ต้องหา ฟ้อง ก็เป็นวัตถุแห่งคดี และยังใช้ไปถึงขั้นพิจารณาพิพากษาและใช้ประโยชน์ในชั้นบังคับโทษจำคุกด้วย หลายๆ ประเทศในโลกได้เปลี่ยนระบบการดำเนินคดีอาญาจากระบบไต่สวนมาเป็นระบบกล่าวหา แล้ว ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่เปลี่ยนมาใช้ “ระบบกล่าวหา” ระบบกล่าวหา ปรากฏตามแผนภาพดังนี้ (ธานี วรภัทร์, 2562)

ภาพที่ 1 แสดงภาพของระบบกล่าวหา

ข้อสังเกตจากแผนภาพระบบจะถูกแยกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่เป็น การสอบสวน ฟ้องร้องและส่วนที่เป็นการพิจารณาพิพากษา และผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “ผู้บริหารงานยุติธรรม” คนสำคัญที่ต้องเกี่ยวข้องทั้งในส่วนแรกและส่วนที่ 2 คือ “พนักงานอัยการ” กล่าวคือเป็นผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนคดีมาตั้งแต่ต้นซึ่งเป็นไปตามหลัก “อำนาจสอบสวนฟ้องร้อง

เป็นอำนาจเดียวกัน และดำเนินคดีในชั้นพิจารณาร่วมกับศาล บทบาทของอัยการจึงมีส่วนสำคัญมากในการส่งผ่าน “ข้อมูลข้อเท็จจริงของข้อหาและข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงของบุคคลผู้กระทำความผิด” ไปยังศาลได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ตรงตาม “ความเป็นจริง” อันเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้กับผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างสมบูรณ์ ตลอดทั้งการใช้ดุลพินิจในการใช้ “มาตรการบังคับทางอาญา” กับบุคคลนั้นได้อย่างเหมาะสม (Individualization of Punishment) และนำไปสู่การใช้โทษทางเลือกให้เหมาะสมกับบุคคลผู้กระทำความผิดในแต่ละรูปเรื่องของคดี (Dando, Shigemitsu, 1965)

การที่พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวน โดยตำรวจทำหน้าที่สืบสวนและช่วยเหลือการสอบสวน ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบถ่วงดุลกันในการสอบสวนฟ้องร้อง ช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เป็นอย่างดีจากความรู้ความสามารถทางกฎหมายของพนักงานอัยการ และยังป้องกันการทุจริตในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้านทางได้อีกระดับหนึ่งด้วย ลดปัญหาการใช้ความรุนแรง การซ้อมทรมาน ที่ทำให้กระบวนการในชั้นนี้ล้มเหลว เกิดความผิดพลาด (Miscarriage of Justice)

สำหรับประเทศไทยเราได้นำ “ระบบกล่าวหา” มาใช้ แต่ของเราแยกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่เป็น การสอบสวน การฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษา ปรากฏตามแผนภาพดังนี้ (ธานี วรภัทร์, 2562)

ภาพที่ 2 แสดงภาพของระบบกล่าวหาในประเทศไทย

ในประเด็นนี้อาจกล่าวได้ว่าการกล่าวถึงกันมากและถกเถียงกันมานานแล้ว เป็นสิ่งที่ท้าทายผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยอีกประการหนึ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบและกลไกการสอบสวนเสียใหม่หรือไม่ ผลจากการศึกษาวิจัยและการปฏิบัติในต่างประเทศหลาย

ประเทศยืนยันชัดเจนว่า “อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน” และพนักงานอัยการต้องเป็นผู้สอบสวนคดีเองในฐานะผู้รับผิดชอบสำนวนคดี จะมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจได้บ้างในคดีเล็กๆ น้อยๆ ทั่วไป

กรณีที่เป็นตัวอย่างในการนำหลักอำนาจสอบสวนฟ้องเป็นอำนาจเดียวกันที่จะนำมาบริหารจัดการคดีอาญาที่เป็นระบบเพื่อให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในคดียาเสพติดที่เป็นปัญหาผู้ต้องขังในคดียาเสพติดที่มีจำนวนมากในขณะนี้คือ กรณีปัญหาผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประเด็นแรก ปัญหาการกำหนดโทษกับปริมาณยาเสพติดที่ครอบครองและมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เปิดโอกาสให้มีการเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่ชุดจับกุม เช่น รับสารภาพลดโทษกึ่งหรือเป็นสายลับให้เจ้าหน้าที่

โทษนำเข้าในราชอาณาจักรไทยสูงมาก แต่กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของไทยวางหลักโดยให้อามาใช้กับผู้เสพยาเสพติดให้รับโทษนำเข้าในราชอาณาจักร (ปริมาณยาน้อยมาก เช่น 1.5 เม็ด) ต้องโทษถึงจำคุกตลอดชีวิต ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 9206/2555 ผู้ต้องโทษในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้แก่ชาวต่างชาติ ซึ่งในบางกรณีไม่เข้าใจว่าการชนหรือเสพยาเสพติด โดยเฉพาะ เมทแอมเฟตามีน จะต้องได้รับโทษสูงเช่นนี้

ประเด็นปัญหาความยากจน ผู้รับจ้างขนยา หรือขายยาเสพติดจำนวนน้อยๆ เพื่อความอยู่รอด หรือผู้หญิงที่อยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพิงยา

อนึ่ง จากหลักการและแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาเป็น “หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง” (Examination Principle) หลักการนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบคือ การตรวจสอบค้นหาความจริงตามระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Inquisitorial System) ซึ่งใช้อยู่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law) และการตรวจสอบค้นหาความจริงในระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversariet System) ซึ่งอยู่ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งมีรายละเอียดโดยลำดับ ดังนี้

1. กฎหมายซีวิลลอว์ ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นระบบการค้นหาความจริงที่จัดอยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นระบบกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุด มีที่มาจากระบบกฎหมายโรมัน (Roman Law) (ประพันธ์ นัยโกวิท, 2539) การดำเนินคดีอาญาในระบบนี้มีอิทธิพลในประเทศภาคพื้นยุโรป ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี (โสภณ รัตนกร, 2543) โดยมีวิวัฒนาการเริ่มแรกเกิดจากการชำระความของพระโรมันคาทอลิกในสมัยโบราณ โดยมีคู่กรณีสองฝ่าย คือฝ่ายที่ไต่สวนหรือผู้กล่าวหา กับฝ่ายที่ถูกไต่สวนหรือผู้ถูกกล่าวหา การพิจารณาคดีของระบบนี้ใช้ผู้พิพากษาเป็นผู้ทำการไต่สวน ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทในการสืบหา

ข้อเท็จจริงและสืบพยานมากกว่าศาลในระบบกล่าวหาหรือระบบต่อสู้ ในระบบนี้ศาลอาจเรียกพยานมาสืบเอง หรือถามพยานเอง หากมีคนอื่นประสงค์จะถามต้องขออนุญาตศาลก่อน หนายความอัยการเป็นเพียงผู้ช่วยศาลในการหาข้อเท็จจริงเท่านั้น (โสภณ รัตนกร, 2543)

กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงของระบบนี้ แต่เดิมนั้นไม่ได้แยก “การสอบสวนและฟ้องร้อง” ออกจาก “การพิจารณาและพิพากษาคดี” ลักษณะของการดำเนินคดีไม่มีโจทก์และจำเลยมีแต่เพียงผู้ไต่สวน ซึ่งหมายถึง ศาลหรือผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาตั้งแต่เริ่มคดีจนกระทั่งตัดสินคดี และมี “ผู้ถูกไต่สวน” ซึ่งมีฐานะและสภาพเป็นเพียง “วัตถุ” (Object) แห่งการซักพอกในคดีเท่านั้น ผู้ไต่สวนมีหน้าที่ค้นหาความจริงที่เป็นปรกักษ์กับผู้ถูกไต่สวน และค้นหาพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลร้ายกับผู้ถูกไต่สวนด้วย ซึ่งสภาพของผู้ถูกไต่สวนจึงเป็น “กรรมในคดี” อีกทั้งผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีอำนาจอย่างไรจำกัดในการไต่สวนคดีและผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้รับการปรึกษาจากทนายหรือได้รับความคุ้มครองจากข้อสันนิษฐานที่ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) ผู้ถูกไต่สวนจะไม่ได้รับการคุ้มครองจากหลักการให้การที่เป็นปฏิกิริยาต่อตนเอง (privilege against selfincrimination) รวมถึงสิทธิอื่นใดที่บุคคลดังกล่าวควรจะได้รับ จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้จึงนำมาสู่การทรมานร่างกายของผู้ถูกไต่สวนให้รับสารภาพ โดยเกิดขึ้นมากในประเทศเยอรมนีและประเทศอื่นในทวีปยุโรปในสมัยนั้น (คณิต ณ นคร, 2549)

ในส่วน รูปแบบการบริหารจัดการคดีคดีขององค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ต่างก็มีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง ศาลในระบบนี้จะเข้ามาสอบถามค้นหาความจริงด้วยตนเองซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับระบบกล่าวหาหรือระบบต่อสู้ของคู่ความ ซึ่งศาลจะเข้ามาทักทายคดีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอาญาในระบบนี้จะมีลักษณะของการสร้างลักษณะที่เป็นภาวะวิสัย (Objectivity) โดยองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องจะต้องมีความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง และไม่เข้าข้างฝ่ายใด โดยให้มีกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างองค์กรอย่างเคร่งครัด อีกทั้งให้ความเชื่อมั่นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมากในการตรวจสอบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงของคดี ทั้งตำรวจและอัยการต่างก็มีความสำคัญและได้รับความไว้วางใจในบทบาทการตรวจสอบค้นหาความจริง โดยเฉพาะศาลมี

บทบาทอย่างสูงในการรวบรวมเอกสารเพื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับคดี และทำหน้าที่เรียกพยานมาสืบ ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการสืบพยาน ทั้งในกระบวนการตรวจสอบคดีในชั้นก่อนฟ้องและกระบวนการตรวจสอบคดีในชั้นหลังฟ้อง (พัฒน์พงศ์ สมานเกียรติ, 2554)

2. กฎหมายคอมมอนลอว์ ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความนี้ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ และใช้อยู่ในประเทศที่เป็นรัฐในอาณานิคมของอังกฤษ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น ระบบนี้ยึดหลักการที่ว่า “คู่ความมาศาลในฐานะเท่าเทียมกัน” (on equal footing) ซึ่งทำให้เกิดแนวคิดที่ว่าศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางมิให้คู่ความเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เป็นระบบกฎหมายที่ถูกปรุงแต่งโดยศาลหรือผู้พิพากษา โดยการวางข้อเท็จจริงที่เกิดเป็นข้อพิพาทแล้วศาลวางหลักเกณฑ์เพื่อเป็นเหตุผลในการชี้ขาดตัดสินคดี โดยมีลักษณะเน้นทางปฏิบัติมาว่าทฤษฎีของกฎหมาย ซึ่งทำให้กฎหมายถูกพัฒนาไปเองภายใต้หลัก “เหตุผลในคำพิพากษา” กฎหมายจะมีลักษณะไม่เป็นระเบียบ และไม่สอดคล้องกันและเข้าใจได้ยาก แต่ลักษณะสำคัญของระบบกฎหมายดังกล่าวได้คือมีความยืดหยุ่นอันเนื่องจากไม่ได้ยึดมั่นในตัวอักษรจนเกินไปรูปแบบการตรวจสอบคดีขององค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยลักษณะการดำเนินคดีเริ่มต้นจากการที่เอกชนกล่าวหากันว่ากระทำความผิดทางอาญาและฟ้องร้องให้ศาลตัดสิน ในขณะที่คู่ความฝ่ายหนึ่งกล่าวหาฟ้องร้องเพื่อให้มีการเยียวยา ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิเสนอข้อต่อสู้เพื่อหักล้างข้อกล่าวหาในฐานคู่ความที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน ทั้งนี้โจทก์ผู้ฟ้องคดีอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ หรือประชาชนซึ่งอาจเป็นใครก็ได้ หน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นเรื่องที่ฝ่ายผู้กล่าวหาพยานหลักฐานมาสืบต่อศาล (อิงครัต ดลเจิม, 2561)

เปรียบเทียบระบบกฎหมายซีวิลลอว์และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เป็นระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงขึ้นก่อนการพิจารณาของศาล มีลักษณะที่ให้อำนาจองค์กรของรัฐทุกฝ่ายมีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยในชั้นเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานสามารถตรวจสอบค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง ส่วนศาลก็ต้องมีความกระตือรือร้นในการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเองโดยจะต้องไม่วางเฉย เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา ซึ่งจะเป็นได้ว่าระบบนี้จะมีรูปแบบการตรวจสอบข้อเท็จจริง

ที่มีลักษณะถ่วงดุลอำนาจกันอย่างมากซึ่งจะแตกต่างจากระบบการตรวจสอบคดีอาญาในระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งมีลักษณะของการดำเนินคดีอาญาที่แยกหน้าที่ “การสอบสวนและฟ้องร้อง” และหน้าที่ “พิจารณาและพิพากษาคดี” ออกจากกันโดยสิ้นเชิง จึงทำให้บทบาทของศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางและให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ส่งผลให้การตรวจสอบข้อเท็จจริงมีลักษณะที่ให้อำนาจคู่ความแต่ละฝ่ายเสนอพยานหลักฐาน ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาที่อีกฝ่ายได้กล่าวหา ดังนั้นลักษณะการตรวจสอบข้อเท็จจริงในชั้นก่อนการพิจารณาคดีจะมีลักษณะเป็นการให้อำนาจแก่องค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นอย่างมาก ตำรวจและอัยการจะมีบทบาทที่สำคัญในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดี ศาลจะมีบทบาทที่น้อยมากในการค้นหาความจริงในชั้นนี้เพราะบทบาทที่ถูกกำหนดมาให้ต้องวางเฉยในการค้นหาความจริง การตรวจสอบคดีอาญาจึงมีลักษณะของการให้คู่ความโต้แย้งกันภายใต้กติกาที่ศาลเป็นผู้ควบคุม

หลักการดำเนินคดีอาญา

มี 3 หลักดังนี้ (คณิต ณ นคร, 2549)

1. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิม เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายเอง มีลักษณะคล้ายกับการดำเนินคดีแพ่งซึ่งมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบที่มีคู่ความ

2. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบและมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นการดำเนินคดีอาญาที่เกิดเคียงข้างการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน ประชาชนทุกคนมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ ไม่คำนึงว่าผู้ฟ้องจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่จึงมีคู่ความในลักษณะของการต่อสู้ มีการสืบพยานเป็นไปในรูปแบบ “การถามค้าน” (Cross Examination) ซึ่งสอดคล้องกับ “หลักการต่อรองคำรับสารภาพ” (Plea Bargaining) แนวความคิดเรื่องความรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นของประชาชนนี้ คือ แนวความคิดตาม “กฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น” ของไทย

3. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เป็นการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่ารัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงไม่มีคู่ความ และอำนาจความยุติธรรมโดยรัฐ พนักงานอัยการจึงไม่เป็นคู่ความในเนื้อหา องค์การดำเนินคดีฝ่ายรัฐทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการตรวจสอบค้นหาความจริง ทุกฝ่ายจะต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง การดำเนินคดีอาญาขององค์กรของรัฐจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัย เพราะกระบวนการยุติธรรมอยู่ได้ด้วยความเชื่อถือศรัทธาของประชาชน รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว แม้ประเทศที่ถือหลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” โดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นเอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกันแต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ปัจจุบันรัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว แต่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้ด้วย การที่กฎหมายให้ผู้เสียหายมีอำนาจดำเนินคดีอาญาก่อให้เกิดปัญหามากมายหลายประการ เช่น การทิ้งฟ้องของผู้เสียหายทำให้เกิด ne bis in idem การใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบกรณีฟ้องคดีอาญาเพื่อเรียกเอาเงินในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค การใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบ กรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาในทางปฏิบัติ ทำให้ขัดกับหลัก ne bis in idem ฯลฯ

ตัวอย่าง พนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างฟ้องจำเลยว่าลักทรัพย์สิ่งเดียวกันในวันเดียวกันและต่อศาลเดียวกัน คดีพนักงานอัยการจำเลยให้การปฏิเสธจึงนัดสืบพยานกันต่อไป ส่วนคดีผู้เสียหายศาลนัดไต่สวนมูลฟ้อง และวันนัดไต่สวนมูลฟ้องเป็นวันก่อนวันนัดสืบพยานของพนักงานอัยการ ในวันไต่สวนมูลฟ้องผู้เสียหายไม่ไปศาล ศาลจึงพิพากษายกฟ้อง ครั้นถึงวันนัดสืบพยานคดีของพนักงานอัยการ จำเลยแถลงว่าศาลได้ยกฟ้องจำเลยไปแล้วจึงขอให้ศาลจำหน่ายคดีของพนักงานอัยการศาลชั้นต้นสั่งจำหน่ายคดี พนักงานอัยการอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน พนักงานอัยการฎีกาต่อไป ศาลฎีกาพิพากษายืน (ธานี วรภัทร์, 2555)

หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญา

หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญามีความสำคัญและเป็นหลักในการกำหนดทิศทางอันนำไปสู่ระบบพิจารณาคดีอาญาที่ดีซึ่งมีหลักหลายประการ ดังนี้ (คณิต ฦ นกร, 2549)

1. หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา การตรวจสอบค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อพิสูจน์ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาให้ปรากฏให้ได้ องค์การในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายของภาครัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการร่วมกัน ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยปรากฏดังนี้

1.1 พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในเนื้อหา โดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใดตามหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 มาตรา 98 และมาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในเนื้อหา เพื่อทราบความผิดหรือบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์ในในวัตถุแห่งคดีอาญาสองประการ คือ ข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดและข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด

1.2 พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในเนื้อหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ซึ่งตามมาตรา 143 พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในเนื้อหาในการตรวจสอบสำนวนจากพนักงานสอบสวน ค้นหาความจริงแท้ในความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งได้ แสดงถึงอำนาจตามกฎหมายในการสอบสวนของพนักงานอัยการ

1.3 ศาลก็มีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในเนื้อหาเช่นเดียวกัน ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเป็นที่เพียงพอต่อการใช้ดุลพินิจพิพากษาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้

มาตรา 229 ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน

มาตรา 175 เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าเห็นสมควรมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้

การตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในเนื้อหาในชั้นนี้มีความสำคัญมากเพราะนำไปสู่การตัดสินคดี กระทบต่อสถานะของบุคคลว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับชั้นของตำรวจและพนักงานอัยการ

2. หลักฟังความทุกฝ่าย เป็นหลักที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาได้ ผู้ถูกกล่าวหา มี “สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้” เป็นสิทธิหนึ่งของผู้ถูกกล่าวหาในอันที่จะสามารถใช้ต่อสู้คดี ประการสำคัญคือผู้ถูกกล่าวหาต้องรู้ว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร เพื่อความยุติธรรมต่อเขาในการที่จะได้มีโอกาสต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ เพราะในระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา ถูกยกฐานะเป็น “ประธานในคดี” หลักฟังความทุกฝ่ายปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเนื้อหาสาระของหลักการนี้ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 คือ “การสอบสวนปากคำผู้ต้องหา” ก่อนเพื่อแจ้งให้ทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร เพื่อเขาจะได้มีโอกาสโต้แย้งข้อกล่าวหาได้ ซึ่งจำเป็นต้องกระทำเมื่อจะฟ้องเท่านั้นเสมอ เป็นหลักฟังความทุกฝ่าย หลักฟังความทุกฝ่ายเป็นหลักการที่กฎหมายได้ให้ความสำคัญมากเพราะ “หลักฟังความทุกฝ่าย” ต้องกระทำเพื่อให้ผู้ต้องหา จำเลย ได้รู้และเข้าใจสิ่งที่รัฐกำลังดำเนินการกับเขา เพื่อเขาจะได้มีโอกาสในการอธิบายหรือต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

3. หลักวาทา หมายถึง การดำเนินการทุกอย่างจะต้องกระทำด้วยวาจา จึงจะสามารถนำมาประกอบการพิจารณาพิพากษาได้ การให้การเป็นหนังสือก็ต้องสอบวาทากันอีกครั้ง กล่าวคือทุกอย่างต้องตรวจสอบด้วยวาจาก่อนเป็นการเปิดโอกาสให้การอธิบาย เพื่อให้ความใจในทุกกรณีซึ่งจะทำให้อำนวยความสะดวกได้ดี หากขาดความเข้าใจก็ไม่สามารถอำนวยความสะดวกที่ดีได้ ดังนั้น ศาลจะพิจารณาได้เฉพาะข้อเท็จจริงพยานหลักฐานที่ได้นำเสนอไว้ด้วยวาจาในชั้นพิจารณาเท่านั้น จะไม่ใช้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นพื้นฐานในการตัดสินคดี บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแสดงถึงหลักวาทาก็มี เช่น มาตรา 11 มาตรา 172 และมาตรา 237 ดังนี้

มาตรา 11 บันทึกหรือถ้อยคำสำนวนนั้น ให้เจ้าพนักงานหรือศาลอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อความแก้ไข ทักท้วง หรือเพิ่มเติม ให้แก้ไขถูกต้องหรือมิฉะนั้นก็ให้บันทึกไว้ และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องแล้ว

ถ้าบุคคลที่ต้องลงลายมือชื่อในบันทึกหรือถ้อยคำสำนวนไม่สามารถหรือไม่ยอมลงให้บันทึกหรือรายงานเหตุนั้นไว้

มาตรา 172 การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการพิจารณาต่อไป

มาตรา 237 บันทึกรับคำเบิกความพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณานั้น ให้ศาลอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย เว้นแต่ในกรณีดังบัญญัติไว้ในมาตรา 165 วรรคสาม

4. หลักพยานโดยตรง หลักพยานโดยตรงมีหลักอยู่ 2 ประการ คือ การสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาล และ ศาลต้องวินิจฉัยตามเหตุผลที่ได้จากการสืบพยาน

4.1 การสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาล ผู้พิพากษาที่เป็นคนทำคำพิพากษาต้องเป็นผู้สืบพยานและรับรู้ข้อมูลพยานหลักฐานต่าง ๆ ด้วย ตนเอง ตามบทบัญญัติตามมาตรา 229 ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน การสืบพยานต้องกระทำโดยตรง คำว่า “พยานโดยตรง” หมายความว่า ศาลต้องวินิจฉัยคดีตามเหตุผลที่ได้มาจากการสืบพยาน ตามหลักพยานโดยตรงการสืบพยานจะให้ผู้อื่นที่มีใจเจ้าของคดีกระทำการแทนไม่ได้

4.2 ศาลต้องวินิจฉัยตามเหตุผลที่ได้จากการสืบพยาน เหตุผลที่ได้จากการสืบพยานต่าง ๆ ในคดีนั้น ๆ เท่านั้นที่ศาลจะนำมาพิพากษาคดีได้ จะใช้บันทึกที่จดไว้แทนการมาเบิกความไม่ได้ พยานที่เป็นผู้เชี่ยวชาญก็ต้องมาให้การต่อศาล ตามมาตรา 243 วรรคสอง

5. หลักเปิดเผย หมายความว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาและสืบพยานในศาลได้ อันเป็นไปตามหลักนิติรัฐที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย แม้การพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งจะกระทำในห้องพิจารณา รัฐก็ต้องจัดห้องพิจารณาให้มีขนาดที่เหมาะสมไม่เป็นการอุปสรรคต่อประชาชนผู้เข้าฟังการพิจารณาคดีอันเป็นการขัดต่อ “หลักเปิดเผย” นอกจากนั้น การที่คดีอาญาต้องพิจารณาโดยเปิดเผยกระทำเพื่อเป็นการให้ประชาชนได้ควบคุมการทำงานในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังปรากฏตามมาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติวางหลักการพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผย

มาตรา 172 การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

สำหรับการพิจารณาลับ กรณีการพิจารณาลับจะกระทำได้ภายในกรอบที่จำกัด

มาตรา 177 ศาลมีอำนาจสั่งให้พิจารณาเป็นการลับ เมื่อเห็นสมควรโดยผลการ หรือโดยคำร้องขอของคู่ความฝ่ายใด แต่ต้องเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน

การพิจารณาคดีที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยก็เพื่อให้เกิดการตรวจสอบจากภายนอก แต่การแสดงเป็นการเรียกร้องผู้ชมผู้ฟัง การพิจารณาคดีที่เปิดเผยจนเป็นการแสดงย่อมกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเป็นอิสระของผู้พิพากษา นอกจากนั้นคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้องอ่านโดยเปิดเผยเสมอไม่ว่าการพิจารณาคดีจะเป็นไปโดยเปิดเผยหรือพิจารณาลับตามมาตรา 182 วรรคสอง

6. หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ผลของคำพิพากษาในคดีอาญาต้องตัดสินอยู่บนพื้นฐานของ “ความจริง” อันเป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาค้นพบจากกระบวนการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้เป็นผลมาจากการสืบพยานในศาลนั่นเอง ด้วยเหตุผลที่มีความเป็นภาวะวิสัย การเชื่อหรือไม่เชื่อพยานหลักฐานขึ้นใดต้องสามารถแสดงเหตุผลได้ หน้าที่ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาล ตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน คือ มาตรา 227 วรรคแรก

มาตรา 227 ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นเรื่องของศาลโดยเฉพาะ ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานไม่มีหลักเกณฑ์ผูกมัดศาล แม้คำพยานผู้เชี่ยวชาญก็ต้องมีการชั่งน้ำหนัก ในปี พ.ศ.2551 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 227/1 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ความว่า

มาตรา 227/1 ในการวินิจฉัยชี้ขาดพนักงานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้น โดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบตามวรรคหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่นที่ประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

7. หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย กล่าวคือ ในกรณีใดก็ตามที่ยังมีความสงสัยตามควรในข้อเท็จจริงในคดี กรณีนั้นต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับหลักนี้ คือ มาตรา 227 วรรคสอง

มาตรา 227 วรรคสอง เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

มาตรานี้เป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญที่ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาและจำเลยไม่มีความผิด หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุด อันเป็นหลักนิติรัฐที่สำคัญซึ่งหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยใช้เฉพาะความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น

ตัวอย่าง คดีอาญาต้องมีพยานหลักฐานมาสืบให้ปราศจากสงสัย แต่ในคดีแพ่งศาลต้องดูพยานหลักฐานทุก ๆ ฝ่ายแล้วพิจารณาว่า พยานหลักฐานทั้งหมดนั้นเชื่อสมนัยกันไปฝ่ายใด แม้ว่าไม่ถึงกับปราศจากข้อสงสัยศาลก็ยังชี้ขาดให้ฝ่ายนั้นชนะคดีได้ ดังนี้ หลักในการฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาแตกต่างจากหลักการฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง (คณิต ณ นคร, 2549)

ตามมาตรา 186 (6) แสดงให้เห็นชัดว่าการพิพากษาคัดสินคดีต้องยืนอยู่บนพื้นฐานของหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีเหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย ตาม

มาตรา 186(6) ศาลต้องให้เหตุผลในการตัดสินทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย การไม่ให้เหตุผลในการตัดสินคดีเป็นการกระทำที่ขัดต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษา เพราะเป็นการกระทำที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบภายนอก เพราะเป็นการกระทำที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบภายนอก การให้เหตุผลของศาลต้องให้เหตุผลอย่างมีความเป็นภาวะวิสัยที่สามารถตรวจสอบได้ ตามมาตรา 186(6) ศาลต้องให้เหตุผลในการตัดสินทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย การไม่ให้เหตุผลในการตัดสินคดีเป็นการกระทำที่ขัดต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษา เพราะเป็นการกระทำที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบภายนอก การให้เหตุผลของศาลต้องให้เหตุผลอย่างมีความเป็นภาวะวิสัยที่อาจตรวจสอบได้

สรุป

หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากสำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมต้องเข้าใจและเคร่งครัดในการปฏิบัติ โดยเฉพาะความเข้าใจว่าตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหา และเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักการพื้นฐาน นอกจากนั้นกระบวนการในกระบวนการยุติธรรมต้องเป็นไปตามหลักตรวจสอบค้นหาความจริง หลักฟังความทุกฝ่าย หลักวางหลักพยานโดยตรง หลักเปิดเผย หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการบริหารจัดการคดี เพื่อให้เป็นไปตามทิศทางของ ความยุติธรรม ความเป็นธรรมและความเที่ยงธรรม ภายใต้หลักนิติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- โสภณ รัตนกร. (2543). หลักวิชาชีพนักกฎหมาย: ตุลาการ. ใน รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานี วรภัทร์. (2555). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- ธานี วรภัทร์. (2562). การปฏิรูปการสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย. วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช, 30(2), 1-15.
- ประพันธ์ นัยโกวิท. (2539). การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ. บทบัณฑิตย, 52(4), 25-40.
- พัฒนพงศ์ สมานเกียรติ. (2554). การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง: ศึกษากรณีคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อิงครัต ดลเจิม. (2561). การบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Claus Roxin. (2014). Strafverfahrensrecht. Germany: C.H.Beck.
- Dando, Shigemitsu. (1965). Japanese Criminal Procedure. USA: Fred B Rothman&Co.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

วารสารกฎหมายและสังคมรังสิตเป็นวารสารวิชาการของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าทางด้านกฎหมายและสังคมและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา เพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยและงานวิชาการในมหาวิทยาลัยรังสิต และจากสถาบันและภายนอก รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขานิติศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน บทความที่เสนอจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อพิมพ์ลงในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะระบบการอ้างอิงและรูปแบบการนำเสนอ

ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มาให้ถูกต้อง กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับกฎหมาย สังคมศาสตร์ สังคมศาสตร์ทั่วไป

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 9 - 15 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK เท่านั้น ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่น **ตาราง 1** หรือ **Table 1** และ **รูป 1** หรือ **Figure 1** รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีกครั้ง ระดับลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน และ Email.

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ประมาณ 300-350 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น(ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิด และระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการ ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การ วิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความ เชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบาย รูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่ สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ใน เชิงอรรถเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้อง ของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของ

การอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาค้นสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธานี วรภัทร์, 2557)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (ธานี วรภัทร์ และ อิงครัต ดลเจิม, 2561)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธานี วรรณทร์ และคณะ, 2563)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธานี วรภัทร์. (2558). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

(3) บทความในหนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุริยา คงคาไหว. (2560). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธานี วรภัทร์. (2563). มาตรการทางกฎหมายในการลดอันตรายจากการใช้กัญชาทางการแพทย์. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 5(2), 35-49.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิท อาจพันธ์. (2560). หม้อคอคควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (2010). Sciencefiction. In The encyclopaedia America, (Vol. 24, pp.390-392). Danbury, CT: GrolierPress.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2560). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์/ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์

ตัวอย่าง :

ธานี วรภัทร์. (2552). กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย:การบังคับโทษจำคุก. ใน ดุษฎี
นิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ธานี วรภัทร์. (2564). ห้องบริโกคยาเสพติด. ใน รายงานการวิจัย. กองพัฒนานวัตกรรมการ
ยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

คณิต ณ นคร. (31 ต.ค. 2560). กระบวนการยุติธรรมกับระบบทุนนิยม. (ธานี วรภัทร์, ผู้
สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริจิจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation
เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//ปี(ที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.

ธานี วรภัทร์ และอิงครัต ตลเจิม. (2562). กระบวนการยุติธรรมกับระบบทุนนิยม. ใน รายงานการวิจัย. สำนักพระตำริในพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.

พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 21 ก หน้า 1 (18 กุมภาพันธ์ 2560).

วิชา มหาคุณ. (2549). การใช้เหตุผลทางกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Sandel, Michael J. (2010). *Justice*. U.S.A.:Penguin Books.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต ได้ที่ www.rsu.ac.th/law เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : RJLS@rsu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารกฎหมายและสังคมรังสิต

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt).....

2. (16 pt).....

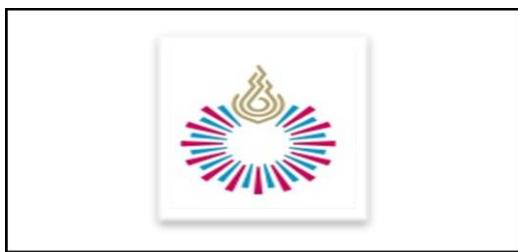
3. (16 pt).....

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16.pt).....ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16.pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย.....และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ
กรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและ
ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt).

[illegible]

_____. (16 pt).

149 p.p.

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....